

Čabiansky
Kalendár
na rok
2007

ČABIANSKY KALENDÁR

na rok
2007

Ročník
štyridsiaty piaty,
od znovuvydania
sedemnásty

Békešská Čaba

Čabiansky kalendár redigovali:

Alžbeta Ancsinová

Anna Istvánová

Hajnalka Krajcsovicsová

Šéfredaktorka:

Tünde Tušková

Jazyková spolupráca:

Iveta Hruboňová

Vydavateľ:

Čabianska organizácia Slovákov

Za vydanie zodpovedá:

Michal Lásik

K vydaniu finančne prispeli:

Úrad Slovákov žijúcich v zahraničí

Slovenské osvetové centrum CSS

Sadzba a grafická úprava:

Boglárka Drimba

Fotografie:

Ján Halas

Tlačiareň:

Sirályka s.r.o.

Békešská Čaba, ul. József Attila 2-4.

Tel.: 66/441-141

Počet strán 149

Náklad 500 výtlačkov

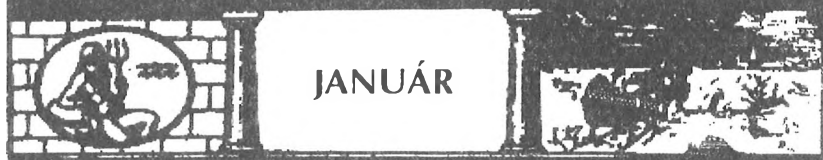
HU ISSN 0866 - 1219

Miroslav Dudok

Desatoro za slovenčinu

1. Váž si svoj rodný jazyk, aby si ho vážilo a tolerovalo aj dominantné spoločenstvo: uchováva v sebe neopakovateľné a nenahraditeľné hodnoty, ktoré ani jeden iný jazyk nevytvorí za nás: slovenčina, ako každý iný jazyk, je civilizačným výdobytkom.
2. Používaj slovenčinu v ústnej a písomnej podobe, v súkromnej aj úradnej komunikácii (v úradnej komunikácii hoci aj ako paralelný jazyk) všade, kde je to len možné.
3. Povzbudzuj svojho spoločníka, aby aj on používal svoj rodný jazyk vo všetkých existujúcich variantoch (v nárečovej, hovorovej, štandardnej, či spisovnej) a neupozorňuj ho príliš na prípadnú jazykovú nekorektnosť.
4. Podporuj všetky tlačené a elektronické médiá v slovenčine (aj dvoj-jazyčné vydania) a neustále pripomínaj povinnosť ich miestnej, štátnej a celospoločenskej ochrany a zabezpečenia.
5. Sleduj a podporuj slovenské školy, ochotnícke spolky, záujmové spoločenstvá, literárne krúžky a pod., aby vlastným intelektuálnym, kultúrnym a morálnym potenciálom boli schopné zachovať kontinuitu jazykového vývinu.
6. Podieľaj sa aktívne na vytváraní situácií, v ktorých sa môže a má používať slovenčina a pracuj na rozširovaní oblastí a sfér, v ktorých sa používa slovenčina v tvojom prostredí.
7. Pracuj na sebe a vlastnej dôstojnosti v každom ohľade, aby si v ničom nezaostával za svojim „väčšinovým“ spoluobčanom a bol tak rovnoprávnym občanom a členom širšej spoločenskej komunity.
8. Vplývaj na celospoločenské vedomie o potrebe a výhodách zachovania každého jazyka, a tak aj tvojho, lebo na zachovávaní jazyka nemáš participovať len ty sám, ale hlavne celá spoločnosť a všetky civilizačné a kultúrne činitele.
9. Neuzatváraj sa do svojho jazyka, ale odhaľuj jeho pozitíva vo svojom životnom prostredí.
10. Neklesaj duchom pri náročnej úlohe udržania rodného jazyka: zánik jazyka je rovnako zdĺhavý proces ako aj jeho zachovávanie – ak niečo prepásli generácie pred tebou, nemusíš sa toho dopustiť aj ty.

Odznelo na jubilejnej medzinárodnej konferencii Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku *Kultúra, jazyk a história Slovákov v Maďarsku* 14. októbra 2005.

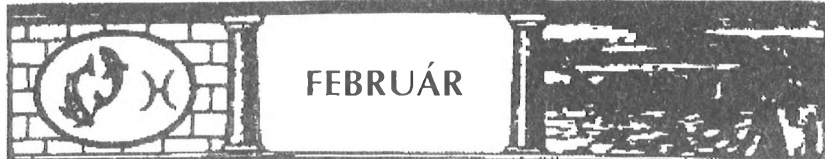

JANUÁR

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Pondelok	Nový rok, Štátny sviatok	Nový rok, Fruzšina
2. Utorok	Alexandra, Karina	Ábel
3. Streda	Daniela	Genována, Benjámín
4. Štvrtok	Drahoslav	Titusz, Leona
5. Piatok	Andrea	Simon
6. Sobota	Antónia, Traja králi, Zjavenie Pána	Traja králi, Boldizsár
7. Nedeľa	Bohuslava	Attila, Ramóna
8. Pondelok	Severín	Gyöngyvér
9. Utorok	Alexej	Marcell
10. Streda	Dáša	Melánia
11. Štvrtok	Malvína	Ágota
12. Piatok	Ernest	Ernő
13. Sobota	Rastislav	Veronika
14. Nedeľa	Radovan	Bódog
15. Pondelok	Dobroslav	Lóránt, Lóránd
16. Utorok	Kristína	Gusztáv
17. Streda	Nataša	Antal, Antónia
18. Štvrtok	Bohdana	Piroska
19. Piatok	Drahomíra, Mário	Sára, Márió
20. Sobota	Dalibor	Fábián, Sebestyén
21. Nedeľa	Vincent	Ágnes
22. Pondelok	Zora	Vince, Artúr
23. Utorok	Miloš	Zelma, Rajmund
24. Streda	Timotej	Timót
25. Štvrtok	Gejza	Pál
26. Piatok	Tamara	Vanda, Paula
27. Sobota	Buhuš	Angelika
28. Nedeľa	Alfonz	Károly, Karola
29. Pondelok	Gašpar	Adél
30. Utorok	Ema	Martina, Gerda
31. Streda	Emil	Marcella

ANEKDOTA

- Stále si chcela niečo nové na nedeľu, tak tu to máš.
- Ty si zlatý! No to som zvedavá, čo to asi bude...
- Dva kilo nových zemiakov...

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Štvrtok	Tatiana	Ignác
2. Piatok	Hromnice, Erik, Erika	Hromnice, Karolina, Árida
3. Sobota	Blažej	Balázs
4. Nedel'a	Veronika	Ráhel, Csenge
5. Pondelok	Agáta	Ágota, Ingrid
6. Utorok	Dorota	Dorottya, Dóra
7. Streda	Vanda	Tódor, Rómeó
8. Štvrtok	Zoja	Aranka
9. Piatok	Zdenko	Abigél, Alex
10. Sobota	Gabriela	Elvira
11. Nedel'a	Dezider	Bertold, Marietta
12. Pondelok	Perla	Lívia, Lídia
13. Utorok	Arpád	Ella, Linda
14. Streda	Deň zaľúbených, Valentín	Deň zaľúbených, Bálint, Valentín
15. Štvrtok	Pravoslav	Kolos, Georgina
16. Piatok	Ida, Liana	Julianna, Lilla
17. Sobota	Miloslava	Donát
18. Nedel'a	Jaromír	Bernadett
19. Pondelok	Vlasta	Zsuzsanna
20. Utorok	Lívia	Aladár, Álmos
21. Streda	Popolcová streda, Eleonóra	Eleonóra
22. Štvrtok	Etela	Gerzson
23. Piatok	Roman, Romana	Alfréd
24. Sobota	Matej	Mátyás
25. Nedel'a	Frederik, Frederika	Géza
26. Pondelok	Viktor	Edina
27. Utorok	Alexander	Ákos, Bátor
28. Streda	Zlatica	Elemér

ANEKDOTA

Keď sa dozvedela o manželovej nevere, hystericky jačala:

- Ja nešťastná! Pätnásť rokov som hriala hada na prsiach!
- Len nepreháňaj, - podotkol uštipačne, - na tých tvojich by si mohla hriať jedine dážďovku!

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Štvrtok	Albín	Albin
2. Piatok	Anežka	Lujza
3. Sobota	Bohumil, Bohumila	Kornélia
4. Nedel'a	Kazimír	Kázmér
5. Pondelok	Fridrich	Adorján, Adrián
6. Utorok	Radoslav, Radoslava	Leonóra, Inez
7. Streda	Tomáš	Tamás
8. Štvrtok MDŽ	Alan, Alana	MDŽ, Zoltán
9. Piatok	Františka	Franciska, Fanni
10. Sobota	Bruno, Branislav	Ildikó
11. Nedel'a	Angela, Angelika	Szilárd
12. Pondelok	Gregor	Gergely
13. Utorok	Vlastimil	Krisztián, Ajtony
14. Streda	Matilda	Matild
15. Štvrtok	Svetlana	Štátny sviatok MR, Krištof
16. Piatok	Boleslav	Henrietta
17. Sobota	Ľubica	Gertrúd, Patrik
18. Nedel'a	Eduard	Sándor, Ede
19. Pondelok	Jozef	József, Bánk
20. Utorok	Víťazoslav, Klaudius	Klaudia
21. Streda	Blahoslav	Benedek
22. Štvrtok	Beňadik	Beáta, Izolda
23. Piatok	Adrián	Emőke
24. Sobota	Gabriel	Gábor, Karina
25. Nedel'a	Marián	Irén, Írisz
26. Pondelok	Emanuel	Emánuel
27. Utorok	Alena	Hajnalka
28. Streda	Soňa	Gedeon, Johanna
29. Štvrtok	Miroslav	Augusztá
30. Piatok	Vieroslava	Zalán
31. Sobota	Benjamín	Árpád

ANEKDOTA

Dcérka sa pozerá na mamu, ako si nanáša pleťovú masku a pýta sa jej:

- Prečo to robíš?
- Aby som bola krásna...

Neskôr, keď si ju dáva dole, sa jej dcéra pýta:

- Vzdávaš to?

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Nedeľa	Hugo	Hugó
2. Pondelok	Zita	Áron
3. Utorok	Richard	Richárd, Buda
4. Streda	Izidor	Izidor
5. Štvrtok	Miroslava	Vince
6. Piatok	Irena	Vilmos, Bíborka
7. Sobota	Zoltán	Herman
8. Nedeľa	Veľkonočná nedeľa, Albert	Dénes
9. Pondelok	Veľkonočný pondelok, Milena	Erhard
10. Utorok	Igor	Zsolt
11. Streda	Július	Leó, Szaniszló
12. Štvrtok	Estera	Gyula
13. Piatok	Aleš	Ida
14. Sobota	Justína	Tibor
15. Nedeľa	Fedor	Anasztázia, Tas
16. Pondelok	Dana, Danica	Csongor
17. Utorok	Rudolf	Rudolf
18. Streda	Valér	Andrea, Ilma
19. Štvrtok	Jela	Emma
20. Piatok	Marcel	Tivadar
21. Sobota	Ervín	Konrád
22. Nedeľa	Slavomír	Csilla, Noémi
23. Pondelok	Vojtech	Béla
24. Utorok	Juraj	György
25. Streda	Marek	Márk
26. Štvrtok	Jaroslava	Ervin
27. Piatok	Jaroslav	Zita
28. Sobota	Jarmila	Valéria
29. Nedeľa	Lea	Péter
30. Pondelok	Anasztázia	Katalin, Kitti

{TY MÁŠ BUDÚCNOSŤ
ISTÚ - ALE ČO JA...?!}

ANEKDOTA

Rozhorčený pán volá do redakcie novín:

- Včera ste uverejnili správu, že som zomrel.

Redaktor:

- To máte pravdu... Odkiaľ voláte?

MÁJ

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Utorok	Sviatok práce	Sviatok práce, Fülöp, Jakab
2. Streda	Žigmund	Zsigmond
3. Štvrtok	Galina	Tímea, Irma
4. Piatok	Florián	Mónika, Flórián
5. Sobota	Lesia, Lesana	Györgyi
6. Nedel'a	Hermína	Ivett, Frida
7. Pondelok	Monika	Deň matiek, Gizella
8. Utorok	Ingrida, Deň víťazstva nad fašizmom	Ingrid, Mihály
9. Streda	Roland	Gergely
10. Štvrtok	Viktória	Ármin, Pálma
11. Piatok	Blažena	Ferenc
12. Sobota	Deň matiek, Pankrác	Pongrác
13. Nedel'a	Servác	Szervác, Imola
14. Pondelok	Bonifác	Bonifác
15. Utorok	Žofia	Zsófia, Sonja
16. Streda	Svetozár	Mózes, Botond,
17. Štvrtok	Nanebovstúpenie Pána, Gizela	Paszkal
18. Piatok	Viola	Erik, Alexandra
19. Sobota	Gertrúda	Ivó, Milán
20. Nedel'a	Bernard	Bernát, Felícia
21. Pondelok	Zina	Konstantin
22. Utorok	Júlia, Juliána	Júlia, Rita
23. Streda	Želmíra	Dezső
24. Štvrtok	Ela	Eszter, Eliza
25. Piatok	Urban	Orbán
26. Sobota	Dušan	Fülöp, Evelin
27. Nedel'a	Iveta	Hella
28. Pondelok	Viliam	Emil, Csanád
29. Utorok	Vilma	Magdolna
30. Streda	Ferdinand	Janka, Zsanett
31. Štvrtok	Petrana, Petronela	Angéla, Petronella

{ MŇA SA NEPÝTA ZIMA,
ČO SOM ROBIL V LETE...
MŇA SA PÝTA ŽENA,
ČO SOM ROBIL VČERA...! }

ANEKDOTA

Chlapík v superdrahom obleku rozpráva:

- My, podnikatelia máme ťažký život. Človek musí byť vždy v strehu. Najmä, keď obchoduje s východom. Takmer najhoršie je, keď nájdete vo svojom aute bombu.
- A čo môže byť ešte horšie? – pýta sa zvedavý novinár.
- Keď ju nenájdete!

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Piatok	MDD, Žaneta	Tünde
2. Sobota	Xénia, Oxana	Kármén, Anita
3. Nedel'a	Deň detí, Karolína	Klotild
4. Pondelok	Lenka	Bulcsú
5. Utorok	Laura	Fatime
6. Streda	Norbert	Norbert, Cintia
7. Štvrtok	Róbert	Róbert
8. Piatok	Medard	Medárd
9. Sobota	Stanislava	Félix
10. Nedel'a	Margaréta	Margit, Gréta
11. Pondelok	Dobroslava	Barnabás
12. Utorok	Zlatko	Villő
13. Streda	Anton	Anton, Anett
14. Štvrtok	Vasil	Vazul
15. Piatok	Vít	Jolán, Vid
16. Sobota	Blanka, Bianka	Jusztin
17. Nedel'a	Adolf	Laura, Alide
18. Pondelok	Vratislav	Arnold, Levente
19. Utorok	Deň otcov, Alfréd	Gyárfás
20. Streda	Valéria	Rafael
21. Štvrtok	Alojz	Alajos, Leila
22. Piatok	Paulína	Paulina
23. Sobota	Sidónia	Zoltán
24. Nedel'a	Ján	Iván
25. Pondelok	Olívia, Tadeáš	Vilmos
26. Utorok	Adriána	János, Pál
27. Streda	Ladislav, Ladislava	László
28. Štvrtok	Beáta	Levente, Irén
29. Piatok	Peter a Pavol, Petra	Péter, Pál
30. Sobota	Melánia	Pál

ANEKDOTA

Predstav si Janko, že ti mama dá dve jablká. Jedno veľké a druhé malé. Prikáže ti, aby si jedno dal bratovi. Ktoré mu dáš?

- To závisí od toho, či máte na mysli môjho staršieho alebo mladšieho brata...

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Nedeľa	Diana	Tihamér, Annamária
2. Pondelok	Berta	Ottó
3. Utorok	Miloslav	Kornél, Soma
4. Streda	Prokop	Ulrik
5. Štvrtok	Sviatok sv. Cyrila a sv. Metoda – Štátny sviatok SR	Deň Slovákov v Maďarsku Emese, Sarolta
6. Piatok	Patrik, Patrícia	Csaba
7. Sobota	Oliver	Apollónia
8. Nedeľa	Ivan	Ellák
9. Pondelok	Lujza	Lukrécia
10. Utorok	Amália	Amália
11. Streda	Milota	Nóra, Lili
12. Štvrtok	Nina	Izabella, Dalma
13. Piatok	Margita	Jenő
14. Sobota	Kamil	Örs, Stella
15. Nedeľa	Henrich	Henrik, Roland
16. Pondelok	Drahomír	Valter
17. Utorok	Bohuslav	Endre, Elek
18. Streda	Kamila	Frigyes
19. Štvrtok	Dušana	Emília
20. Piatok	Il'ja, Eliaš	Illés
21. Sobota	Daniel	Dániel, Daniella
22. Nedeľa	Magdaléna	Magdolna
23. Pondelok	Oľga	Lenke
24. Utorok	Vladimír	Kinga, Kincső
25. Streda	Jakub	Kristóf, Jakab
26. Štvrtok	Anna	Anna, Anikó
27. Piatok	Božena	Olga, Liliána
28. Sobota	Krištof	Szabolcs
29. Nedeľa	Marta	Márta, Flóra
30. Pondelok	Libuša	Judit, Xénia
31. Utorok	Ignác	Oszkár

„ČLOVEK TU SEDÍ A PIJE, ABY NA TÚ
SVOJU ŽENU ZABUDOL... POTOM SA VRÁTI
DOMOV A UVIDÍ JU DOKONCA DVOJMO...!“

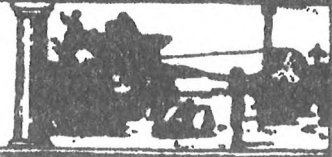
ANEKDOTA

Učiteľ k žiakovi:

- Jožko, časuj nám sloveso chodiť!
- Chodím..., chodíš..., chodíme...,
- Rýchlejšie, - preruší ho učiteľ.
- Bežím..., bežíš..., bežíme...!

AUGUST

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Streda	Božidara	Boglárka
2. Štvrtok	Gustáv	Lehel
3. Piatok	Jerguš	Hermina
4. Sobota	Dominik, Dominika	Domokos, Dominika
5. Nedeľa	Hortenzia	Krisztina
6. Pondelok	Jozefína	Berta, Bettina
7. Utorok	Štefánia	Ibolya
8. Streda	Oskár	László
9. Štvrtok	Ľubomíra	Emőd
10. Piatok	Vavrinec	Lőrinc
11. Sobota	Zuzana	Zsuzsanna, Tiborc
12. Nedeľa	Darina	Klára
13. Pondelok	Ľubomír	Ipoly
14. Utorok	Mojmír	Marcell
15. Streda	Nanebovzatie Panny Márie , Marcela	Mária
16. Štvrtok	Leonard	Ábrahám
17. Piatok	Milica	Jácint
18. Sobota	Elena, Helena	Ilona
19. Nedeľa	Lýdia	Huba
20. Pondelok	Anabela	Sv. Štefan, štátny sviatok MR
21. Utorok	Jana	Sámuel, Hajna
22. Streda	Tichomír	Menyhért, Mirjam
23. Štvrtok	Filip	Bence
24. Piatok	Bartolomej	Bertalan
25. Sobota	Ľudovít	Lajos, Patrícia
26. Nedeľa	Samuel	Izsó
27. Pondelok	Silvia	Gáspár
28. Utorok	Augustín	Augusztín
29. Streda	Štátny sviatok , Nikola	Beatrix, Erna
30. Štvrtok	Ružena	Rózsa
31. Piatok	Nora	Erika, Bella

ANEKDOTA

Učiteľ zbadá žiaka, ako sa pred školou šmýka na kĺzačke po zadku.

- To ti nie je ľúto tých nohavíc? – pýta sa ho.

- Nohaviciam sa nič nestane, ja sa šmýkam na čítanke!

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Sobota	Štátny sviatok SR, Drahoslava	Egyed, Egon
2. Nedeľa	Linda	Rebeka, Dorina
3. Pondelok	Belo	Hilda
4. Utorok	Rozália	Rozália
5. Streda	Regina	Viktor, Lőrinc
6. Štvrtok	Alica	Zakariás
7. Piatok	Marianna	Regina
8. Sobota	Miriama	Mária, Adrienn
9. Nedeľa	Martina	Ádám
10. Pondelok	Oleg	Nikolett, Hunor
11. Utorok	Bystrík	Teodóra
12. Streda	Mária	Mária
13. Štvrtok	Ctibor	Kornél
14. Piatok	Ľudomil	Szeréna, Roxána
15. Sobota	Sedembolestá Panna Mária, Jolana	Enikő, Melitta
16. Nedeľa	Ľudmila	Edit
17. Pondelok	Olympia	Zsófia
18. Utorok	Eugénia	Diána
19. Streda	Konštantín	Vilhelmina
20. Štvrtok	Ľuboslav, Ľuboslava	Friderika
21. Piatok	Matúš	Máté, Mirella
22. Sobota	Móric	Móric
23. Nedeľa	Zdenka	Tekla
24. Pondelok	Ľuboš, Ľubor	Gellért, Mercedesz
25. Utorok	Vladislav	Eufrozina, Kende
26. Streda	Edita	Jusztina
27. Štvrtok	Cyprián	Adalbert
28. Piatok	Václav	Vendel
29. Sobota	Michal, Michaela	Mihály
30. Nedeľa	Jarolím	Jeromos

ANEKDOTA

Vyčíta žena mužovi:

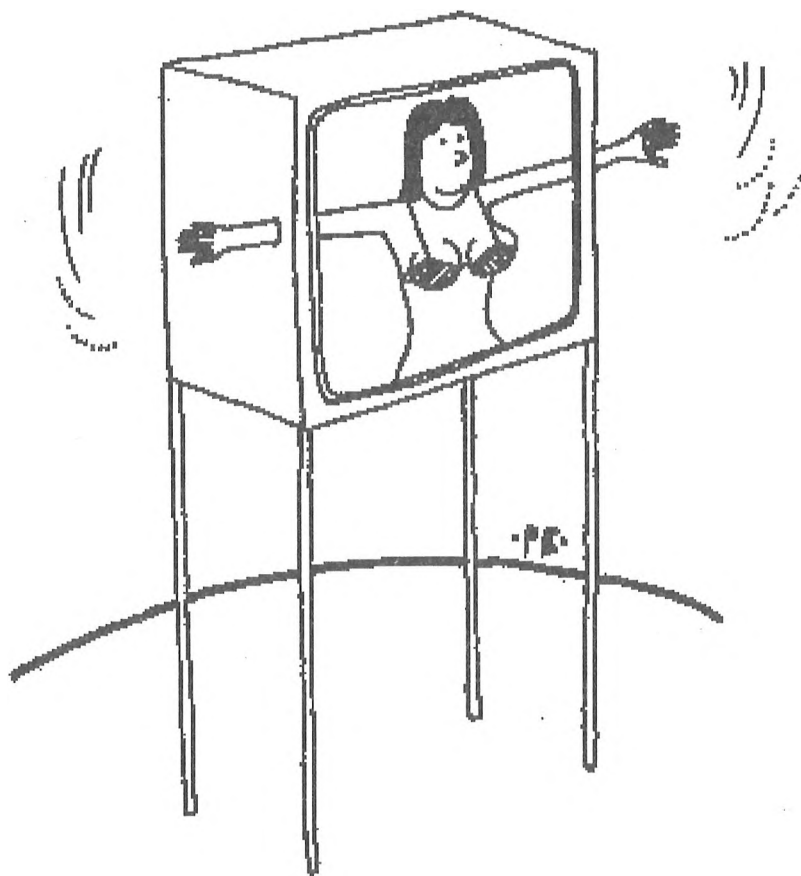
- Stále len vysedávaš pri kartách, dni-noci. Keď to takto pôjde ďalej, tak si nájdem milenca!
- Mám iba jednu podmienku, nesmie to byť nikto z mojich spoluhráčov...!

OKTÓBER

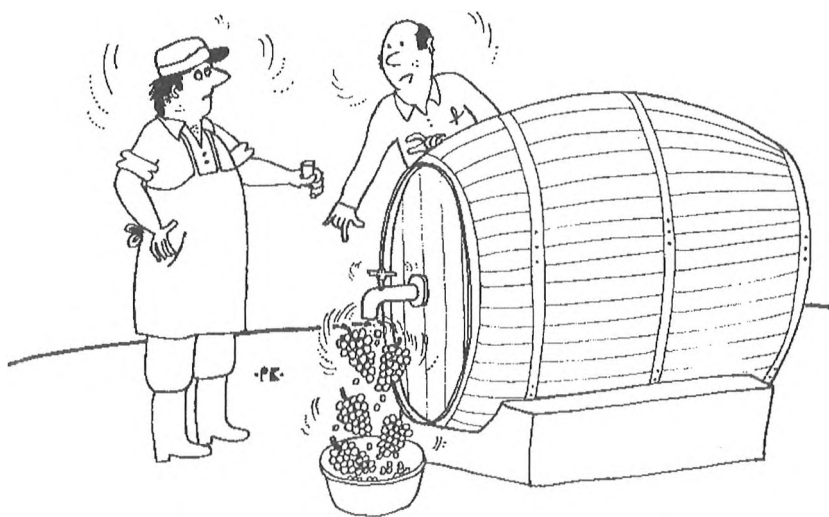
	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Pondelok	Arnold	Malvin
2. Utorok	Levoslav	Petra
3. Streda	Stela	Helga
4. Štvrtok	František	Ferenc
5. Piatok	Viera	Aurél
6. Sobota	Natália	Brúnó, Renáta
7. Nedeľa	Eliška	Amália
8. Pondelok	Brigita	Koppány
9. Utorok	Dionýz	Dénes
10. Streda	Slavomíra	Gedeon
11. Štvrtok	Valentína	Brigitta
12. Piatok	Maximilián	Miksa
13. Sobota	Koloman	Kálmán, Ede
14. Nedeľa	Boris	Helén
15. Pondelok	Terézia	Teréz
16. Utorok	Vladimíra	Gál
17. Streda	Hedviga	Hedvig
18. Štvrtok	Lukáš	Lukács
19. Piatok	Kristián	Nándor
20. Sobota	Vendelín	Vendel
21. Nedeľa	Uršula	Orsolya
22. Pondelok	Sergej	Előd
23. Utorok	Alojzia	Štátny sviatok MR, Gyöngyi
24. Streda	Kvetoslava	Salamon
25. Štvrtok	Aurel	Blanka, Bianka
26. Piatok	Demeter	Dömötör
27. Sobota	Sabína	Szabina
28. Nedeľa	Deň vzniku samostatného Československa Dobromil, Dobromila	Simon, Szimonetta
29. Pondelok	Klára	Nárcisz
30. Utorok	Šimon, Simona	Alfonz
31. Streda	Aurélia	Farkas

ANEKDOTA

- Mami, je nejaký liek na lásku na prvý pohľad?
- Je, milá dcérka, je. Druhý pohľad.

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Štvrtok	Sviatok všetkých svätých, Denis, Denisa	Marianna
2. Piatok	Pamiatka zosnulých	Achilles
3. Sobota	Hubert	Győző
4. Nedeľa	Karol	Károly
5. Pondelok	Imrich	Imre
6. Utorok	Renáta	Lénárd
7. Streda	René	Rezső
8. Štvrtok	Bohumír	Zsombor
9. Piatok	Teodor	Tivadar
10. Sobota	Tibor	Réka
11. Nedeľa	Martin, Maroš	Márton
12. Pondelok	Svätopluk	Jónás, Renátó
13. Utorok	Stanislav	Szilvia
14. Streda	Irma	Aliz
15. Štvrtok	Leopold	Albert, Lipót
16. Piatok	Agneša	Ödön
17. Sobota	Deň študentov , Klaudia	Hortenzia, Gergő
18. Nedeľa	Eugen	Jenő
19. Pondelok	Alžbeta	Erzsébet
20. Utorok	Félix	Jolán
21. Streda	Elvíra	Olivér
22. Štvrtok	Cecília	Cecilia
23. Piatok	Klement	Kelemen, Klementína
24. Sobota	Emília	Emma
25. Nedeľa	Katarína	Katalin
26. Pondelok	Kornel	Virág
27. Utorok	Milan	Virgil
28. Streda	Henrieta	Stefánia
29. Štvrtok	Vratko	Taksony
30. Piatok	Ondrej, Andrej	András, Andor

ANEKDOTA

Dcéra číta dievčenský román:

- Oco, - pýta sa konečne, - čo sú to tie okovy lásky?

- Okovy lásky? – nahlas uvažuje rodič. – Asi smutné prstene.

DECEMBER

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Sobota	Edmund	Elza
2. Nedeľa	Bibiána	Melinda, Vivien
3. Pondelok	Oldrich	Ferenc, Olívia
4. Utorok	Babora, Barbara	Borbála, Barbara
5. Streda	Oto	Vilma
6. Štvrtok	Mikuláš	Miklós
7. Piatok	Ambróz	Ambrus
8. Sobota	Marína	Mária
9. Nedeľa	Izabela	Natália
10. Pondelok	Radúz	Judit
11. Utorok	Hilda	Árpád
12. Streda	Otília	Gabriella
13. Štvrtok	Lucia	Luca, Otília
14. Piatok	Branislava, Bronislava	Szilárda
15. Sobota	Ivica	Valér
16. Nedeľa	Albína	Eteleka, Aletta
17. Pondelok	Kornélia	Lázár, Olimpia
18. Utorok	Sláva, Slávka	Deň menšín, Augusztá
19. Streda	Judita	Viola
20. Štvrtok	Dagmara	Teofil
21. Piatok	Bohdan	Tamás
22. Sobota	Adela	Zénó
23. Nedeľa	Nadežda	Viktória
24. Pondelok	Štedrý deň, Adam a Eva	Štedrý deň, Ádám, Éva
25. Utorok	1. sviatok vianočný	Vianoce, Eugénia
26. Streda	2. sviatok vianočný, Štefan	Vianoce, István
27. Štvrtok	Filoména	János
28. Piatok	Ivana, Ivona	Kamilla
29. Sobota	Milada	Tamás, Tamara
30. Nedeľa	Dávid	Dávid
31. Pondelok	Silvester	Szilveszter

ANEKDOTA

V bare pri poháriku debatujú dve krásky:

- To je zaujímavé, že súd pri rozvode prisúdil všetky tri deti manželovi, hoci ani jedno nie je od neho...!

Tünde Tušková Vážený čitateľ,

nechce sa mi veriť, že máme za sebou ďalší rok a držíme v rukách nový štyridsiaty piaty, od znovuvydania sedemnásty ročník Čabianskeho kalendára. Už aj od svojho znovuvydania mala táto ročenka viac redaktorov, ale asi všetci sa zhodneme v tom, že najpríjemnejšia fáza pri zostavovaní kalendára je zaraďovanie článkov do tematických okruhov. My redaktori, vtedy už vidíme, z čoho môžeme tentó rok "gazdovať". Je potešiteľné, že aj teraz sme dostali toľko príspevkov, že sme mali aj na výber. Toto jednoznačne poukazuje na fakt, že sa už vytvorila malá skupina prispievateľov, ktorým záleží na slovenskom písanom slove a určite aj na úrovni nášho Čabianskeho kalendára.

Cieľom redakcie, okrem zabezpečenia čítania v materinskom jazyku, je aj integrácia našej menšiny. Kalendár nie je adresovaný len Čabänom. Tento fakt sme už vyjadrili na viacerych fórach a dôkazom toho je aj pôvodne vydaný Čabiansky kalendár, na ktorého stránky prispievali okrem tzv. písmačov z Békéšskej Čaby aj dopisovatelia z okolia. Možno kvôli regionálnemu členeniu jednotlivých osád v Maďarsku, alebo práve kvôli zlej výzve našej redakcie, čítame čoraz menej článkov z pera čitateľov „odinakiaľ“. Je nám za nimi smutno.

Radi uverejňujeme články od autorov zo Slovenska, Rumunska a Vojvodiny, totiž slovenskú Dolnú zem chápeme ako monumentálny jav, so samostatnou svojráznou zložkou slovenskej kultúry. Preto sme radi, keď sa naši priatelia za hranicami produktívne zapoja do nášho života, respektíve kalendára, veď musíme spojiť naše sily a máme sa na seba pozerat' globálne.

Z jazykového hľadiska sú príspevky písané väčšinou v spisovnej slovenčine, ale aj v tomto ročníku sa objavia články v dolnozemskej nárečí. Príspevky v nárečí sme zaradili do jednej kapitoly ako samostatný okruh. Pri prepisovaní nárečových textov sme ponechávali svojrázne koncovky pri skloňovaní, používali sme tzv. zjednodušenú fonetickú transkripciu. Je to v záujme lepšieho pochopenia, porozumenia textov, čím sa aj vytvára prirodzená kontinuita so starými číslami Čabianskeho kalendára. V každom prípade je potešujúce, že ešte stále sa objavujú autori, ktorí píšu nárečím a ktorí používajú vlastný, čistý dialekt, bez maďarských prvkov.

Je potešujúce, že snaha zobrazovať súčasnosť výraznejšie sa prejavuje v posledných ročníkoch kalendára. Ročenka je ako dokument doby a má his-

toricko-dokumentárnu hodnotu. Máme za úlohu dokumentovať súčasnú situáciu, dnešný stav, vlastne to, v čom spočíva naša dolnozemská podstata, v dobe keď sa už dávno rozpadol tradičný spôsob života v období európskej integrácie. Myslím si, že príspevky aj tohoročného kalendára budú môcť informovať nasledujúcu generáciu a budú mať pramennú hodnotu pre budúcnosť.

Keďže v tomto kalendári chýbajú humorné historky, zábavné články a vtipy, tento rok Vás v kalendárnej časti očakávajú karikatúry Pavla M. Kubiša. Dúfame, že sa vám zapáčia a nabudúce nám pošlete niečo podobné.

Milí čitatelia, v mene redakcie Vám prajem, aby ste po prelistovaní Čabianskeho kalendára na rok 2007, našli v ňom článok hodný Vášho záujmu, a ak sa rozhodnete napísať príspevok do toho nasledujúceho, budeme veľmi radi.

Všetkým čitateľom Čabianskeho kalendára želáme milostiplný Nový rok!

Ľudovít Haan
**Politický a verejný život v Békešskej župe
pred rokom 1848/49***

„Hneď po skončení svojich štúdií v Prešove, v lete roku 1839-om, keďže som vtedy bol ešte 21 ročný, z vôle môjho otca som sa stal vychovávateľom v susednom meste v Békéši u hlavného slúžneho, u pána Ferenca Vidovicha. Mal som troch žiakov, menovite Ferenca, terajšieho snemového poslanca,** ktorý ako dôstojník domobraneckej légie zomrel v roku 1849 pri obliehaní Budína a Györgya, rímskokatolíckeho farára v Bihorskej župe, prekladateľa dejín Istvánffyho do maďarčiny. Namiesto by bolo spomenúť, čím bol hlavný slúžny v predrevolučnom období. Župa bola rozdelená na dva prísažnícke obvody, na čalbiansky a na békéšsky. Na čele oboch stál hlavný slúžny, ktorému boli podriadení podslúžny a porotca. Hlavným slúžnym békéškeho obvodu bol môj princípál Ferenc Vidovich (býval v Békéši). Jeho podslúžnym bol Karol Tessedik (býval v Ladányi) a jeho porotca bol Jozef Jugovics (býval v Kétegyházi). K nim patrili osady: Békéš, Gyula, Kétegyháza, Vári, Varsand, Doboz, Ladány, Szeghalom, Füzesgyarmat, Berény, Tarcsa. Vtedy ešte každá vec sa vybavovala ústne pred horeuvedenými, zriedkakedy písomne. Vtedy ešte iba šľachtic a zeman mali tú výsadu, že ich nesmeli priviazať na dereš a spalicovať, nesmeli ich vrhnúť do žalára pred vyhlásením rozsudku. Ostatných, mohli byť hoci richtárom, či notárom, hlavný slúžny ak chcel, mohol dať spalicovať. Bolo aj na to príkladov dosť. Keďže hlavný slúžny v obvode bol naraz odsudzovateľom i vykonávajúcim sudcom, keďže sa v jeho rukách sústredilo jednak súdnictvo, jednak verejná správa, možno povedať, že hlavný slúžny vo svojom obvode bol malým kráľom. Vždy mal po ruke 5-6 ozbrojených pandúrov, a ak bolo potrebné, mal k dispozícii aj vojsko. Báli sa ho v celom obvode, najmä preto, lebo to nebol najsvedomitejší človek. Nemal vysoký plat, ale tým viac mal vedľajších príjmov, lebo každý si chránil svoju kožu. Majster a obchodník sotva mali odvahu predložiť mu účet, ba po väčšine pracovali hore uvedenému zadarmo, aby mu šli v ústrety. Len to bolo problémom, že táto sláva trvala len tri roky. Totiž voľby boli každý tretí rok. Ale ani to nebol taký veľký problém, lebo na župných zasadnutiach, na župných voľbách mali miesto a slovo iba zeman a šľachtici.

* Haan Lajos naplőja, Országos Széchényi Könyvtár, Qart. Hung.1952.

** Haan podľa záznamov spomienky začal ich písať 16-ho januára 1870. (I. G.)

Služny preto dhal len o to, aby robil po vôli zemanom a aby ich proti sebe nedráždil. Takto si mohol byť istý, že môže zostať vo svojej funkcii do nekonečna. Takýmto mocným a veľkým pánom bol môj princípál veľactený, urodzený a udatný (totiž to bolo jeho úradné oslovenie) pán Ferenc Vidovich! On aj vedel využiť túto svoju funkciu. Účty nikde nevyplácal. Pamätám sa, že odvolávajúc sa na zákonný článok, podľa ktorého u roľníka, čiže u nezemanov, nemôže byť zbraň vyslal svojich pandúrov, aby všetky pušky z domu do domu pozbierali. Vtedy bolo u ňo uložených niekoľko sto pušiek. Neskôr si roľníci po večeroch potajomky za dva-tri zlaté vykúpili svoju zbraň a tak pán Vidovich behom jedného týždňa zarobil peknú sumu peňazí. Aj ich potreboval, veď viedol veľkú domácnosť. Málo bolo takých dní, keď nemali hosťa.

Práve, keď som uňho býval, boli voľby. Vidovich sa chcel stať podžupanom a kvôli tomu vynaložil všetko úsilie. Vtedy, ako vo všetkých župách v krajine, tak aj v Békešskej župe boli dve strany: liberálna a konzervatívna. Vidovich patril do tej druhej. Aby si na svoju stranu získal zemanov, takzvaných krpčiarov, hostil a napájal ich. Spomínam si, že raz sme sedeli práve pri obede, keď do reštaurácie vtrhlo desať opitých krpčiarov, boli to Kállayovci. Razom iba začnú tykať Vidovichovej, ktorá tiež pochádzala z Kállayovej rodiny, oslovovali ju sestrou Zuzkou a vybozkávali ju. Ona to musela znášať, lebo to boli zemanovia s hlasovacím právom, čo aj takí, ktorí už sedeli v župnom žalári pre krádež.

Konečne prišiel veľký deň, deň volieb. Aj ja by som bol rád prítomný, lenže ako nešťachtic, bol som z toho vytvorený. Ale sa zľutovala nado mnou jedna čabianska vdova zemianskeho pôvodu, vdova Pavla Tomcsányiho, ktorá ma vymenovala za svojho zástupcu a dala mi aj vymenovací list. Takto som sa dostal i ja v predvolebných dňoch do Gyuly vo vrecku s vymenovacím listom vdovy Pavla Tomcsányiho z Tomkaházu ako konzervatívec, prívrženec môjho princípála. Liberáli boli usalašení v hostinci „Koruna“, kým konzervatívci v hostinci „Slnce“. Hostina trvala celú noc, lebo každá strana pozývala svojich. Každý mohol zadarmo jesť a piť toľko, koľko sa doňho spratalo. Vo dvoroch krčiem a po uliciach len tak ležali korteši opití ako snopy. Pamätám sa, keď okolo polnoci zavítal do nášho sídla Karol Boczko, sarvašský služny len tak v gatiach, v košeli so širokým rukávom, v ozdobnom prusliaku, v čižmách s ostrohami, s klobúkom na hlave a s fľašou vína v ruke a vyskočil na stôl, pri ktorom sme sedeli. Tancoval, vyskakoval ako nejaký bajazo, ruky podával, bozkával opitých kortešov, oslovoval ich ako koma môj, bratku, len aby zostal naďalej služným. Keď som takéto výjavy v Gyule videl, zhnusil sa mi celý župný verejný život a hlboko zo srdca som ďakoval Bohu, že mi napravil myseľ aby som si namiesto svetskej dráhy vybral kňazskú.”

Z maďarského originálu preložil Ján Gomboš

Ondrej Krupa
Kronikár gazda zo Sarvaša
„Veci pamätihodné“

Záznamy slovenského gazdu sú svedectvá 66 rokov, od 1863 do 1929. Ako videl, skúsil, prežil on udalosti hospodárskeho, spoločenského života, rozvoj súkromného bytia, svojho mesta a okolitého sveta.

Takéto kronikárske záznamy nie sú zriedkavé u sedliakov od osvojenia písomníctva. Máme ich aj u dolnozemských Slovákov, niekoľko z nich som aj ja uverejnil (napr. kroniku z Čanádalberta v slovenskom jazyku písanú od jedného agrárneho robotníka (Egy földmunkás kereseti naplója, Békési Élet, 1970. Zimné pohromy pred sto rokmi v Békéšskej Čabe, Ľudové noviny, 1987., Hospodársky denník jedného čabianskeho gazdu, Čabiansky kalendár, 2006. atď.).

Vzácný zošit s tvrdým, čiernym obalom v rozmere 19, 5 – 12 cm som dostal v rokoch 70-tych do daru od Zuzany Bilibokovej (rod. Pribelszká, Bilibok Péterné) profesorky Vysokej školy pre výchovu učiteliek materských škôl v Sarvaši. Písal ho jej starý otec. Keďže ona zomrela a do zošita si starý otec nenapísal meno, presnejšie, ako " Pribelszkého apovku" ho neviem citovať.

Kronikársku metódu používali aj známi historici: Samuel Tessedik z roka na rok podáva údaje o sarvašských pamätihodnostiach (Szarvasi nevezetességek, 1938.) Ľudovít Haan v maďarskej verzii dejepisu Békéšskej Čaby zase tvoril osobitné kapitoly s nadpisom Chronologia, resp. Böngészet (Paberky).

Gazda o sebe nič nepísal, otca s tou súvislosťou spomína, že pre kiahnice ochorel v r. 1887.: *drobňice todi mali veľa ľudja, aj starsi, aj misme mali aj apovka mali 50 tom roku.* Manželka mu zomrela v r. 1891, odniesla ju ohromná horúčava.

Podľa rozstrúsených údajov on bol snaživý, svoj majetok si rozmnožujúci, zámožný a múdry gazda, ktorý nielenže obrábal svoju „starú“ pôdu (ako píše), ale kúpil zem aj na Mezötúri (1887: *tursku smetodi kupili za 11, 350 zla*) a možno, že bol aj medzi tými gazdami, ktorí „*kúpili szarvašanja Kondoros...Dejču, aj Halástelek za 1,770,000 aj skaštjel'om*“ (1890). Postavil si nový sálaš, mal množstvo statku (*voli, sviňe, hízovi atď.*). Mal aj lúku (*paša*), seno. Bol rozumný, na svet otvorený, na pokrok citlivý sedliak. Záznamy prezradia, že napriek tomu konzervatívne vykonával tradičnú rastlinnú výrobu, predovšetkým takmer výlučne pestoval pšenicu (*žito*) a kukuricu (*kukuric*), pritom spomína aj *jačmem*, *bvob* (fazuľu), *tekvice*. Spomedzi ovo-

cia uvádza *oreche, baraske* (marhule), *jahodi*, ktoré v jednom roku zamrzli, tak, ako i hrozno (viackrát).

Rukopis je pekný, čitateľný, v sarvašskom slovenskom nárečí a čo je v ňom výstižné, od začiatku po ostatný záznam dokladaný v slovenskom pravopise. Ešte aj odborné výrazy podáva väčšinou po slovensky, snaží sa, aby aj lokálne názvy boli nárečovo slovenské. Podľa jednotlivých záznamov a písmen predpokladáme, že píšmák tieto pamiatky prevzal z iného rukopisu, a zhrnul ich v tomto zošite. Napriek tomu jeho údaje sú hodnotné, presné, všetky dáta, ktoré prepis uvádza, zodpovedajú skutočným historickým dátam, totožné sú s nimi.

Tento rukopis sa najmä v tom líši od ostatných záznamov, že netlmočí iba hospodárske fakty, čísla atď., ale obsahovo rozšíri svoju pozornosť aj na iné vážne témy. Všetky jeho zaujímavé predovšetkým vrtochy počasia, tie poveternostné udalosti, vodné katastrofy, ktoré rozhodne vplývajú na úrodu, ktorá zabezpečuje živobytie, existenciu a vzťahovanie sa sedliaka. A nie je to náhodné. Veď podľa údajov takmer každý druhý rok bola pšenica (*žito*) aj kukurica len „*dobrá*“ (*narodilo sa veľa žita a kukurice boli veľkej bohatje*) a v druhých zasa *obilja* (obilie) bolo *malo, sreňe, skoro ništ*.

Stručný, jadrný štýl má však svoje zázemie: akoby starý sedliak pred nami rozprával: – Predstavte si deti moje, čitatelia moji, že bola strasná hravica a zatiaľ ukrutná zima... ženám je veľkej pametná. Alebo: *13 auguste bola taká búrka čosme ešte nevideli ešte aj privali veľkej boli šecko porúcali* (1889). Posledný záznam z roku 1929: *Januári začalo mrznut zima bola veľkej veľká. Apríli žitá vmrzli takú zimu nepametajú iba 1865 žita bolo veľkej malo...*

Takéto údaje cituje z každého roka. Stali sa však aj neuveriteľné príhody, príčinou ktorých sa javili krajné poveternostné situácie: Otrasná zima zapríčinila v r. 1880 nasledujúce: *bola veľká zima víno zamrzlo kervonebolo v pivnici!* Dôsledkom nezvyčajnej horúčavy zomreli aj ľudia: *Juni veľkej horúčost bola a napočiatku júli taká, ze 4 júli 3 hrabácke zomreli nanapsúrás (úpál)!!* (1891). *1910 vnovembri 16 veľkej hrmelo aj duhu veľkej jasnu bolo víno že ani vlete krajsu nemož vidjet.*

Nemali šťastie ani s vinicou. Síce nebol rok, aby sa nebolo stalo, že *zamrzli aj zahradi, víno nebolo ništ. Alebo: bola veľmi veľká búrka kerá šecke sarvaškej vinice zbila.* V tomto časovom úseku sa rozšírila ničivá filoxeria: *viňice veľkej kinožila filokséra aj misme polovicu vimetali* (1893).

Rieka Kereš a povrchové vody (*sponja voda, divá voda*) ohrozili ich mnohokrát, po privaloch, búrkach znamenali najväčšie nebezpečenstvo. Píšmák úzkostlivo opisuje vodné katastrofy, lebo Sarvaš a pole vážne spustošili. Preto okrem suchých údajov neraz približuje ich názorne 1870: *v lete veľa dažďov žepotlačiť ňevedeli vontatovi boli na kračum tanvo nazemoch.*

1879: Bola veľká voda na 20 šuchov aj 8 cvolov marci 12 Siget zaljala (1 šuch = 25-30 cm, 1 cvol = 2,6 cm). Zápavy rieky Kereš viackrát zaliali aj celý región. O týchto smutných udalostiach konzekventne podáva správy: 1881. marci 15 voda bola 20 šuchov aj tarcu (Köröstarcsa) tedi zaljala. Aprili 4 prešla voda na gyome (Gyoma) cez zelezniát (násyp) aprešla do szarvaskiho chotára do lapoši 20 apríla voda bola 21 šuchov aj 9 cvolov... veľa mest-jachvoda stala aj pomedzi sálaše postarich zemech aj na kondoroskich uje-rach, a narajsla káka...

1888: napadov snah 19 november spuštáv sa 31-ho marci... bola veľká povodem 6 metrov 96 centim. Csabu, Békés, Berincso, Tarcsu, Csongrád aj vela osadov úkol obljala chotári jim zaljala. Z magyarszkej krajine 1,200 000 ujerov zaljala, aj Szarvas bov velmej nastrašeni. 1907: najar bola voďe veľa aj kereska voda za peť tížnov bola viljata.

1925: Februári sa pustiv dášt cez úhor vela dažďa... križe vontatovi boli vo vode na kračum napadov snach žitá lem potom višli velka zima dokračú-na potom vela vode todi zaljala Vésztő aj Gyulavári.

Ničiví víchor 20. augusta 2006 v Budapešti mal tiež letného predchodcu: 1875. Juli 26 Budim vitopiv príval.

Najzaujímavšie riadky sú pre dnešných Sarvašanov a nielen pre nich, ktoré presne približujú vývoj jeho mesta, Sarvaša. Ako rodák – obyvateľ objektívne, ba s nemalou hrdosťou hovorí o tomto peknom civilizačnom procese. Zaoberá sa hlavne s novými pevnými dlažbami, cestami. Bez komentára:

1880: zeležnicu zhotovili Szarvasku

1881: todi robili aj kemenicu na veľkej uliczi

1888: todi zapravili aj kereš aj kemenicu spravili na szentandrás (Békés-szentandrás)

1889: ártisku stuňu todi počali robiť napláci

1894: todi započali zelezni most robit cez kereš privároši (pri meste)

1895: spravili Árpád sálodu (hotel)

1897: tem rok robili asfal na veľkej ulici na Csáki aj na Košút,

1897: vtodi robili kemenicu od szarvasu po kinesocov (?)

1898: kemeňicu opravili po Kondoroš.

1911: vtomto roku robili aj kemenice, od temetova (cintorín) po kórház (nemocnica), od álomášu (stanica) po hodbabnu ulic (krásny názov!) a potom pohodbabnej ulici po veľku ulic aj do veľkiho takaríku (sporiteľňa) popri pláci povároskúchižu (radnica).

Neobišli jeho pozornosť ani podľa neho najväčšie udalosti v Maďarsku, smrť Kossutha (len tohto historického velikána uvádza menovite, iste bol jeho čiteľom) a slávnosti milenia:

1894: v marci zomrev Košút Lajoš o 11 hodiňe večer Apríla 1 ho pochovali.

1896: *todi bola aj tisícročná pamiatka uhorskej krajiny zasvätená Máji 9 šveckých skolách 10 máji v Kostole nakaždý chiži bola magyarska zástava.*

Výnimočnú pozornosť žiada aj podanie o novej technike v poľnohospodárstve. Preto je hlavné vyzdvihnúť tento postoj, že ako príjme tieto náradia gazda, ktorý takmer vyše polstoročia namiesto pšeničné kríže opakuje vždy *vontatovi* (kopy), ktorý zaoráva kukuricu a neseje. Údaje o tom svedčia, že gazdovia tieto javy prijali ako osožné, prirodzene:

1870: *todi saskrsli mašini tlačjace* (mláťačky)

1882: *sme poprvu tlačili na mašini*

Ba starším spôsobom už vôbec nemlátili, čo aj keď zlé počasie bránilo načas dokončiť mlátenie:

1906: *tlačba zavela trvala ešte aj na lukáča mašini tlačili prevela daždov, cesta bolavelmej plana žecezlamačke koč naosisa dali, tlačjaca mašina hocde stala na ceste, čo preblato nevedeli iť, cesta bola plana odpočjatku szeptembra žitnje stohisa zeleňeli aj misme mali čire* (klíčky).

Jeho široký rozhľad svedčí aj o tom, že všetky hlavné hospodárske, obchodné a spoločenské premeny hodné sú na osobitnú pozornosť ako zavedenie merných jednotiek metrickej sústavy, resp. štátnej matriky, občianskeho sobáša, ba i extravilánnych policajov:

1876: *v tomto roku sa skrsli metrickej mieri.*

1895: *1. apríli nastáv Mezürendoršík, 10 okt. polgári házašág aj aňaköňvvezetösig.*

Z jesenných dní na Sarvaši bol osobitne významný deň Lukáš (18. október). Vtedy sa konali vychýrené jarmoky v meste, snáď aj preto ho považovali pre poľnohospodárske práce ako „hraničný deň“ (pozri vyššie citát). 1908: *leto suchvo, na lukacky jarmok bolo velmej teplo.*

Cirkevné záležitosti uňho ledva dostanú miesto, avšak podrobne opisuje proces výstavby nového kostola. Tieto údaje sú tiež vážne pre čitateľov, hlavne pre Sarvašanov, že pri akých okolnostiach sa staval. Práve preto doslova podávam sem patriace údaje: 1894: *Juli 1 prisavazovali* (hlasovali) *novi kostov najarmočisku*, 1894: *na štefana druhíraz zas lem na jarmočisku vetčina savazatov* (hlasov) *bola 289.* (Prečo sa muselo dvakrát hlasovať? To je naše špecifikum?)

1895: *započali téhli vozit nakostov*

1895: *septembri 2 Kostolu fundament zalozili aj posvetili fundament Pán Achim*

1896: *postavili noví kostov, faru, školu pri novomkostole šecko prišlo pod dach aj zvonisa položili na túrňu*

1897: *Kostov posvjecali 4 júli*

Tak, ako ho vždy zaujali katastrofy počasia a povodne, tak si zaznamenával aj európske vojnové kataklizmy. Napríklad.:

1870: *todi bola Prusko Francuzka vojna*

1878: *aj Bosnjacka vojna todi bola*

Podrobnejšie sa zaoberá udalosťami prvej svetovej vojny, vypuknutých revolúcií a okupácie rumunskej. Pravda, všetko očami poľnohospodára. Aj v tomto prípade musím doslovne citovať, lebo takto sa ukážu úprimné svedectvá tejto strašnej doby:

1914 *Juliusi 28 sa zacala vojna todi po 40 rok seci tasli tanu aj drahota sa todi zacala velka*

1915: *uroda dobrá drahota velká – urodu secku krajina zobrala iba nažittja nahala – jesen bola mokra ludja nepoorali ani pjatu čjasku, zeme pustje zostáli.*

1916: *zas ludja podkukurice nepoorali*

1917: *velka zima 22 gradova ale aj velki hlad, aj zakrm bola bjeda*

1918: *októbri sa skončila vojna vipukov foradalom (revolúcia) vojaci tam nahali front král spovedav a bov köztársaság (republika) Tisza Pistu zastrelili. Todi bola aj spanjcka (španielska chrípka, smrteľná epidémia).*

1919: *Januári 17-tom bovdi ozbíjali potom vojaci aj rendőri (policajti) 11tich zastrelili. Marczi 22 postav komunizmus Aprili 28 prisov romám atu bov skoro do roka – obilja a statok rekvirovali*

1920: *Marczi 2 visov tavo romám*

Na záver uvediem ešte názvy spomínaných geografických a lokálnych mien v sarvašskom slovenskom nárečí: *Kereš* (Körös), *Budim* (Buda), *Dejča* (Décs), *Halástelek* (Halásztelek) – (obe obce v stredoveku boli samostatné, teraz sú časťou Sarvaša), *kondorošké újere*, *Čaba* (Békéscsaba), *Berincso*k (Mezőberény), *Tarča* (Köröstarcsa), *Szenandrás* (Békésszentandrás), *Tur* (Mezőtúr), *Ďoma* (Gyoma), *kanál Ďilkoš* (Gyilkos csatorna), *sarvaškje vinice*, *Sejnás* (Nagyszénás), *Kečkemejt* (Kecskemét).

V krátkosti toľko, všetky údaje by sa však mali analyzovať.

Ján Jančovic

Valašťan-Dolinský nosil vždy svoje rodisko v srdci

Hudobný skladateľ, pedagóg a publicista Ján Valašťan-Dolinský, patrí medzi najvýznamnejších Slovákov narodených v Békešskej Čabe (15.2.1892). Jeho otec Ján Valašťan bol remeselníkom – tesárom a veľmi skoro umrel a tak celá tárcha rodiny zostala na matku Žofiu, rodenú Belicdvú. Okrem syna Jána vychovávala ešte dcéru Žofiu, ktorá bola od brata staršia. Ján Valašťan šesť ročníkov evanjelickej ľudovej školy (1899 – 1905) a štyri ročníky nižšej strednej školy (1905 – 1909) vychodil v rodisku. Potom s matkinou a čiastočne sestrinou podporou vyštudoval v Arade učiteľský ústav (1909 – 1913), kde pod vedením Mateja Zoltaiho získal aj základy hudobného vzdelania. Po skončení štúdia nastúpil na krátky čas za učiteľa v jednej evanjelickej čabianskej salašskej škole v Teletgerendáši. Ján Valašťan vychovávaný v čisto slovenskej rodine, kde

Ján Valašťan-Dolinský

matka Žofia bola horlivá speváčka slovenských ľudových piesní a on sám dobre ovládajúci slovenskú reč, na podnet svojho rovesníka a rodáka z Békešskej Čaby, tiež neskôr hudobného skladateľa Jána Krasku-Zápotockého (1893 B.Čaba – 1967 Bratislava), prijal miesto evanjelického učiteľa v Hrachovišti (okres Myjava). Tam v susednej obci Vaďovce začal v tom istom roku 1913 pôsobiť ako učiteľ evanjelickej školy aj Ján Krasko. Ján Valašťan pôsobil na hrachovištskej jednotriedke do roku 1919 a počas pôsobenia v nej založil detský spevácky súbor, ktorý do jeho odchodu dokázal spievať až 45 dvoj a troj- hlasných náboženských piesní a niekoľko slovenských ľudových piesní. V Hrachovišti sa roku 1917 oženil, keď za manželku si zobral Vilmu Dankovú (1889 – 1971) z Modrovky pri Novom Meste nad Váhom. Počas pôsobenia v tejto dedine v časoch Uhorska písal aj básne, ktoré uverejňoval v časopise Živena. Aby ako učiteľ pre svoje slovenské národné cítenie predišiel prenasledovaniu zo strany vtedajších vládných úradov, začal sa podpisovať ako J.V. Dolinský. Tento pseudonym si

zvolil z rumunského slova valea = dolina a nakoniec toto prímeno sa stalo jeho trvalým a podpisoval ním až do smrti všetky svoje skladby, články a publikácie. V Hrachovišti sa narodil jeho prvý syn Bohuslav (1918), tiež hudobný skladateľ a pedagóg. Po rozpade monarchie Jána Valašťana ako uznávaného učiteľa v kraji, kde pôsobil do roku 1919, pozvali za pedagóga na novootvorenú Meštiansku školu v Brezovej pod Bradlom. Aj tam hneď po svojom príchode ukázal svoje schopnosti. Okrem toho, že učil, vykonával v evanjelickom zbore kantora, založil žiacky spevácky zbor a v organizácii Sokol miešaný spevácky zbor. Brezová pod Bradlom bola rodiskom jeho ďalších troch detí Cyrila (1919), Jarmily (1921) a Viery (1923). V tomto mestečku ukázal svoje všestranné schopnosti a záujmy. Bol zakladateľom miestneho odboru Matice slovenskej a aj jeho tajomníkom, zaujímal sa aj o archeológiu a zachraňoval vzácne nálezy a vykopávky hrobov skrčencov. V roku 1923 opäť profesionálne postúpil o stupienok vyššie, keď zaujal definitívne miesto riaditeľa Štátnej ľudovej školy v Beckove, kde opäť okrem výučby vychoval najvyspelejší detský spevácky zbor v celom okrese. Pre tento zbor napísal zborové skladby *Pieseň mlyna*, *Moje piesne a Dievča*, *dievča lastovička*. Ján Valaštan-Dolinský pôsobil v Beckove do roku 1928 a roku 1926 sa mu tam narodila najmladšia dcéra Danuša. Z detí žije ešte v Nitre dcéra Ing. Viera Marendiaková – Valaštanová a v Drnoviciach v Česku najmladšia dcéra Danuša. Pri príležitosti 40. výročia smrti Jána Valašťana-Dolinského (2.3.1965 Nitra) som v Nitre navštívil jeho dcéru Vieru a pzhováral sa s ňou o živote a diele otca. – *V novembri roku 1928 na pozvanie a intervenovanie tajomníka Matice slovenskej v Martine Štefana Krčméryho, ktorý bol v tom čase aj predsedom Slovenského spevokolu, prešiel otec s našou celou rodinou do tohto slovenského kultúrneho centra. Spevokol bol v tom čase bez dirigenta a tak otca presvedčili, aby sa ujal aj tejto funkcie. Navyše v gymnáziu prijal úväzok na výučbu hudobnej výchovy až 18 hodín týždenne. Otec chodil zo školy často vyčerpaný a matka nás vtedy upozorňovala, aby sme ho nevyrušovali. V Martine bol aj aktívnym členom Speváckeho zboru slovenských učiteľov a popri profesorovi Milošovi Ruppeldtovi aj jeho zástupcom. Ďalej bol členom Umeleckej besedy slovenskej, Spolku Bedřicha Smetanu a Hudobného odboru Trenoscius. Ja si rada spomínam na spoločné rodinné nedeľné vychádzky do krásnej prírody v okolí Martina - priblížila začiatky otca a rodiny v Martine inžinierka Viera Marendiaková.*

Na Jána Valašťana – Dolinského malo veľký tvorivý vplyv národné prostredie Martina, v ktorom sa prejavoval aj literárne. Napríklad pod pseudonymom Ján Valašský písal do *Slovenských pohľadov* recenzie a kritiky o hudobných dielach. Prispieval do časopisov *Hudba a škola*, *Hudobní národ*, *Naše slovo*, *Živena*, *Evanjelický učiteľ*, *Cirkevné listy* ... Jeho celoživotné

dielo je rozsiahle. V rokoch 1919 – 1961 vydal samostatne 20 hudobnín a viaceré zborové úpravy zverejnil v zborníkoch M. Ruppeldta a v časopise *Slniečko*. Skladal aj inštrumentálne skladby (Zlaté husličky, Klavírne skladby), scénickú hudbu k divadelným hrám a iné. Jeho zborové diela nahrali a vydali hudobné vydavateľstvá Supraphon a Telefunken. Zhudobnil verše viacerých slovenských básnikov. Je autorom viacerých hudobno-teoretických prác, školských príručiek, recenzií o hudobníkoch a muzikologických prác domácich autorov. Bol redaktorom hudobnej prílohy *Evanjelického učiteľa*, *Nášho divadla* a zborovej zbierky Matice slovenskej Varyto.

Spomínal otec svoje rodisko. Aký mal k nemu po rokoch vzťah? - pýtam sa ďalej dcéry Viery. – *Jeho styky s rodiskom po skorej smrti matky zostali iba so svojou sestrou Žofiou, a to len v písomnej forme. Nakoniec jeho sestra Žofia Kováčová-Valašťanová sa s rodinou roku 1947 v rámci výmeny obyvateľstva presťahovala na Slovensko do Komárna. Otec na svoje rodisko nezabudol, vždy ho mal v srdci a dával to najavo aj vo viacerých jeho dielach. Už v čase jeho pôsobenia v Brezovej pod Bradlom vyšla jeho zbierka Čabianske ľudové piesne pre mužské zbory a zahrnul v nej práve piesne, ktoré sa sám naučil od matky, na ktorú vždy spomínal s veľkou láskou a vďakou. V záhlaví tejto knižnej čabianskej zbierky je na samostatnej strane napísané: „Pamiatke svojej drahej matky, horlivej speváčky Žofie Valašťanovej, rod. Belicovej zo synovej lásky“. Ďalším jeho známym dielom, kde autor zalieta spomienkami ďaleko domov k mamičke je skladba pre detské zbory „Za horami ďaleko“. Svojim rodákom venoval roku 1943 aj dielo „Na nivách pánových“, v ktorom zhudobnil 20 piesní s čabianskou melódiou pre miešané zbory bez sprievodu, venované evanjelickým spevokolom. V rokoch 1931 – 40 uverejňoval básne, ponášky ľudových piesní v Čabianskom kalendári pod pseudonymom Janko V. Žofin. To všetko nasvedčuje, že svoje rodisko a matku mal veľmi rád, aj keď nový domov mala celá rodina už na Slovensku - objasnila jeho vzťah k rodnej Čabe dcéra Viera.*

Treba ešte dodať, že tento dolnozemský rodák, nezabúdaj ani na svojich súkmeňovcov v Juhoslávii a Rumunsku. Roku 1954 napríklad zapísal 60 slovenských piesní z banátskej obce Vojlovica (Pančevo) a 60 piesní z Vukovej v rumunskom Banáte. Samostatnú kapitolu tohto všestranne činného umelca zaberá esperantské hnutie. To by si zaslúžilo samostatné hodnotenie a tak o ňom len stručne pár slov. Ako propagátor esperanta zoznamoval čitateľov o slovenskej hudbe a ľudovej piesni v zahraničí. Bol spoluzakladateľom Slovenského esperantského ústavu v Martine a hlavným spolupracovníkom časopisu *Esperantisto slovak*, v ktorom uverejňoval preklady zo slovenských klasikov. Napísal prvú slovenskú učebnicu esperanta a slovníky. Do esperanta preložil zo slovenskej poézie básne viacerých autorov. Ján Valašťan – Dolinský preťažený prácou, najmä záťažou na zrak,

začal v roku 1951 chorľavieť. Jeho záverečnú kapitolu života mi opísala jeho dcéra takto:

- V Martine musel zo zdravotných dôvodov zanechať svoju profesiu, tým pádom musel odovzdať učiteľský byt a presťahovať sa najskôr roku 1952 do bydliska svojej najmladšej dcéry Danuši – Limbachu. Neskôr roku 1958 sa s manželkou odsťahoval do výhodne zakúpeného domčeka v Hlohovci. Tam v roku 1962 oslávil svoje sedemdesiate narodeniny. Potom sa nečakane prihlásila ďalšia, tentokrát zákerná choroba, ktorej po dlhšom liečení a krátkom pobyte u mňa v Nitre dokončil 2.3.1965 beh svojho plodného života. – takto opísala posledné roky života významného čabianskeho rodáka jeho dcéra. Urnu s jeho telesnými pozostatkami spopolnenými v krematóriu v Brne, pochovali na Národnom cintoríne v Martine, do hrobu s náhrobníkom, ktorého autorom je architekt J. Turzo. Veľkosť a dielo autora charakterizuje v súčasnosti aj skutočnosť, že v Bratislave je pomenovaná po ňom ulica a základná škola a v Martine, kde pôsobil a natrvalo odpočíva, nesie jeho meno tiež jedna z ulíc. Pri príležitosti jeho 70-tich narodenín mu vláda udelila štátne vyznamenanie „Za vynikajúcu prácu“ v kultúre. V máji roku 2006 mal som vďaka organizátorom: Výskumnému ústavu Slovákov v Maďarsku a Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe možnosť formou prednášky a diskusie prezentovať jeho život a dielo pre záujemcov jeho rodného mesta. Súčasne som odovzdal VÚSM, významnú časť jeho diela, ktoré venovala pre ústav jeho dcéra Viera.

Szerkesztés		Egyéb		A keresztnév		A születés		A keresztnév neve, állása		A keresztnév jelképe neve és állása		Értékelés	
születési	keresztnév	keresztnév	keresztnév	keresztnév	keresztnév	keresztnév	keresztnév	keresztnév	keresztnév	keresztnév	keresztnév	keresztnév	keresztnév
Keresztelési bizonyítvány, hogy a		Békecsanak		sz. hitv. evang. egyház keresztlési anyakönyvének		XV		kötetében					
a 596-ik lapon az 1892. évi		Békecsanak		sz. hitv. evang. egyház keresztlési anyakönyvének		XV		kötetében					
Születési		Egyéb		A keresztnév		A születés		A keresztnév neve, állása		A keresztnév jelképe neve és állása		Értékelés	
1892. február 15. 17		János J.		Tó		Valastyán János Csaba		1640		Csikós János Csikós Erőtel		Békecsanak János Csikós	
Kelt Békecsanak 1928 október 9-én													

Miroslav Kmeť

Univerzitná profesorka Eva Langsteinová, hudobná pedagogička

Spomedzi čabianskych rodákov žijúcich na Slovensku rozhodne patrí k najvýraznejším osobnostiam prof. PhDr. Eva Langsteinová, CSc (rodená Gécsová). Narodila sa v Békešskej Čabe 25. júla 1943 v rodine inklinujúcej k hudobnému a tanečnému umeniu. Jej otec Jenő Géc bol zakladateľom a vedúcim folklórneho súboru Balassi (od 1949). Svoje dve dcéry inšpiroval láskou k hudbe a pre obe sa hudba stala celoživotným povoláním a poslaním. Sestra Evy Langsteinovej – Ilona Török Jánosné – pôsobí v symfonickom orchestri v Segedíne. Starý otec sestier Gécsových Michal Hanko (Hankó Mihály) patril k robotníckym predákom a popredným činiteľom sociálnej demokracie v regióne.

Detstvo prežila v rodnom dome na Munkácsyho ulici a po skončení základnej školy ďalej pokračovala v štúdiu na Gymnázii Ferenc Rózs, ktoré ukončila s vynikajúcim prospechom. V tom čase sa zoznámila s hosťujúcim učiteľom zo Slovenska, prvým slovenským lektorom na čabianskom Slovenskom gymnázii Karolom Langsteinom (z Filákova), ktorý sa napokon stal jej životným partnerom. Manžel prof. Langsteinovej – docent RNDr. K. Langstein, CSc. – pôsobil dlhé roky ako vysokoškolský pedagóg v odbore biologickej antropológie v Banskej Bystrici.

Vysokoškolské štúdium absolvovala v rokoch 1963-1967 na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici v odbore matematika – hudobná výchova, neskôr v rokoch 1973-1975 na pôde tejto inštitúcie absolvovala tiež postgraduálne štúdium. Pritom od r. 1967 pracovala v Banskej Bystrici ako učiteľka. V roku 1975 nastúpila ako odborná asistentka na Pedagogickú fakultu. Katedra hudby, na ktorej pôsobila, sa po r. 1990 stala najskôr súčasťou Fakulty humanitných a prírodných vied a po jej rozdelení súčasťou Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

E. Langsteinová sa vedecky špecializovala na teóriu a prax (resp. didaktiku) hudobnej výchovy. Vo svojom odbore publikovala niekoľko desiatok vedeckých štúdií a odborných článkov na Slovensku aj v zahraničí. Redigovala zborníky o hudbe a hudobnej výchove. Bola spoluzakladateľkou celoštátneho odborného časopisu *Múzy v škole* a od r. 1995 vykonávala prácu jeho šéfredaktorky. Napísala viacero odborných publikácií a metodických príručiek (*Vokálnointonačné činnosti*, 1985, *Zvyšovanie efektívnosti vyučovania hudobnej výchovy na základnej škole*, 1997, *Metodická príruč-*

ka k učebnici *Hudobná výchova pre 8. ročník základných škôl a pre osemročné gymnáziá*, 1997, a iné). Je tiež hlavnou spoluautorkou sady učebníc hudobnej výchovy pre slovenské základné školy a odbornou garantkou učebníc hudobnej výchovy pre maďarské školy na Slovensku.

V učebnici pre 8. ročník (Bratislava 1997) využila aj čabianske motívy. Na s. 57 je kapitola nazvaná *Cesta Slovákov na juh* so stručným iniciačným textom, v ktorom rezonuje téma odchodu Slovákov na Dolnú zem od začiatku 18. storočia (i s konkrétnou zmienkou o Békešskej Čabe). Autorka uviedla, že si Slováci zo svojej pôvodnej vlasti na dolnozemské roviny priniesli svoju reč i piesne; pripomenula však, že slovenské piesne vznikali aj v novom prostredí a prezentovala jednu z nich – *Odtrhnem si z muškátu kvet*, ktorú zapísal v 19. storočí učiteľ Karol Wenich. Sekundárne rubriky „Zaujíma vás“ a „Chcete vedieť viac“ dopĺňajú z čabianskych reálií informácie o čabianskom rodákovi – slovenskom hudobnom skladateľovi Jánovi Valašťanovi-Dolinskom, známom upravovateľovi slovenských ľudových piesní, ako aj o Tranovského kancionáli v rukách čabianskych „apovkov“ a „mamoviek“ na nedeľnej ulici, plus fotografia slovenského domu na Békešskej ceste (Békési út).

V oblasti didaktiky hudobnej výchovy dosiahla E. Langsteinová vynikajúce výsledky a získala vysoký odborný kredit. V postupnosti vedeckých hodností dosiahla najskôr doktorát filozofie (PhDr.) r. 1979, potom r. 1985 obhájila hodnosť kandidátky vied (CSc.), v r. 1995 sa habilitovala na docentku a napokon v r. 2001 bola vymenovaná prezidentom Slovenskej republiky za univerzitnú profesorku.

Popri pedagogickej a vedeckej činnosti zastávala tiež prof. Langsteinová niektoré riadiace a čestné funkcie: v r. 1998-2000 bola vedúcou Katedry hudby, v r. 2001-2004 prodekanou Fakulty humanitných vied UMB, od r. 1996 bola podpredsedníčkou Vedeckej rady Fakulty humanitných vied UMB a od r. 2000 podpredsedníčkou (celouniverzitnej) Vedeckej rady UMB.

Prof. E. Langsteinová sa výrazne podieľala na vypracovaní projektu a realizácii rozšíreného vyučovania hudobnej výchovy v Banskej Bystrici, v ktorom išlo o zriadenie prvej experimentálnej triedy na Slovensku (v r. 1987-1995). Naďalej spolupracuje pri organizácii medzinárodného festivalu vysokoškolských speváckych zborov „Akademická Banská Bystrica“ a pri ďalších podujatiach. Vo svojom povolaní prof. Eva Langsteinová dokázala skĺbiť vynikajúce znalosti a talent z oblasti hudby s náročným didaktickým spracovaním rôznych tém hudobnej výchovy, ako aj organizačne prispieť k formovaniu a prezentácii hudobnej kultúry.

Text čabianskej piesne v učebnici hudobnej výchovy na Slovensku:

Odtrhnem si z muškátu kvet

1. *Odtrhnem si z muškátu kvet,
nenačin je mne tento svet,
šecko sa mi len tak vidí,
že môj milý k druhej chodí.*
2. *K druhej chodí a mňa nechce,
zarmúcenô moje srdce,
zarmúcenô na dve dvojce,
Poteš, milý, srdce moje.*
3. *Milý, milý, čo v ruke máš?
Dve jabĺčka. Komu ich dáš?
Tebe, milá, tebe zesti,
žeby som ťa mohol zviesti.*
4. *Milá, milá, čo v rúčky máš?
Pohár vína. Komu ho dáš?
Tebe, milý, tebe vypiť,
žeby som ťa mohla vybiť.*

Eva Langsteinová

Ján Jančovic
**Juraj Štefánik z Nitry
sa cíti byť aj Čabänom**

Dolnozemský rodák Juraj Štefánik, žijúci v Nitre, vstúpil už do deviatej dekády svojho plodného a tvorivého života a stále sa teší dobrému zdraviu a aktívnej činnosti. Narodil sa roku 1923 v Slováckmi obývanej dedine Cipár, okres Arad, v terajšom Rumunsku. Vedie si rodinnú kroniku a pozná podrobnú genealógiu rodu Štefánikovcov, ktorí prišli v čase feudalizmu na uhorskú Dolnú zem. Jeho čabiansky prastarý otec sa, podľa knihy „Oznámenie mŕtvych“, ktorú spísal pre budúce pokolenia evanjelický farár v Békešskej čabe Ľudovít Haan, narodil v roku 1720 ešte na Slovensku. V archíve evanjelickej cirkvi v Békešskej Čabe v spomínanej knihe sa nachádza zápis: - „28. decembra 1785 zomrel v Čabe mlynár Ján Štefánik, ktorého otec bol Juraj a matka Mária. Narodil sa ako obyvateľ „sližanských“ (?) v slávnej stolici Novohradskej s poznámkou, že pri službách a mlynárstve bol 20 rokov a že so statočnou manželkou Annou žil 22 rokov a vdovcom bol 2 mesiace.“-

Pokračovateľom tohto Štefanikovského rodu na Dolnej zemi bol otec nitrianskeho Juraja Štefánika, Michal Štefánik, narodený roku 1883 v Slováckmi obývanej dedine Ambróz (Ambrózfalva) a mal ešte ďalších jedenásť súrodencov. V roku 1910 po ženbe sa presťahoval do Cipáru, skadial' roku 1915 narukoval do prvej svetovej vojny a slúžil ako delostrelec v Dalmácii a Čiernej Hore. A keď sa po skončení vojny a tým aj po rozpade Rakúsko-Uhorska chcel vrátiť s manželkou roku 1919 do rodného Ambrózu, došlo k uzavretiu hraníc medzi Rumunskom a Maďarskom a tak Cipár pripadol Rumunsku. V tejto prihraničnej dedine popri malom majetku neskôr vykonával Michal funkciu kantora a učiteľa náboženstva. Rovnakú funkciu vykonával aj v neďalekej tiež Slováckmi obývanej dedinke Mokrá a potom opäť od roku 1935 v Cipáre. Od roku 1941 rodina žila v Nadlaku. Michal Štefánik s manželkou Máriou, rodenou Kmeťkovou mali päť detí, troch synov a dve dcéry, z ktorých žije už len Juraj v Nitre a v austrálskej Cambere Elena narodená 1921. Na Slovensku v meste Nitra žijúci potomok čabianskych prisťahovalcov 85-ročný Juraj Štefánik, má podobne ako celá jeho rodina zaujímavý celoživotný osud súvisiaci s presťahovaním a reemigráciou.

Juraj Štefánik základné školské vzdelanie získal v slovenskej škole v Cipáre. Počas prázdnin si ako maloletý privyrábal u miestneho bohatšieho gazdu, ktorý bol v dedine richtárom. Pri otcovi, ktorý bol cirkevným kantorom, sa veľmi skoro priučil spevu a hudbe. Už ako desaťročný vedel hrať

na cimbale, stolovej citare, zobcovej flaute a heligónke a neskôr mal aj svoju kapelu. Po skončení povinnej školskej dochádzky ešte krátky čas slúžil u gazdov a potom až od roku 1941 v temešvárskej jazdiarni. V tom istom roku sa Juraj Štefánik s rodičmi presťahoval do Nadlaku, kde sa roku 1943 oženil s Máriou Bujtárovou. Rodina Štefánikovcov v Nadlaku pracovala u väčších roľníkov spravidla z „rísu“. Pred koncom druhej svetovej vojny Juraj Štefánik v roku 1944 narukoval do vojska a prideliili ho k hraničiarskemu pluku. Po základnom výcviku bol zaradený ako zdravotník a súčasne pracoval vo vojenskej kapele. Našťastie onedlho po jeho narukovaní sa vojna skončila a Juraj začal rozmyšľať akou cestou bude nasledovať osud rodičov, ktorí sa rozhodli s najmladším synom Pavlom presídliť do Československa. Rodičia sa v roku 1947 prihlásili na presídlenie do krajiny predkov a sklamáných ich umiestnili na česko-nemecké pohraničie. Najprv ich umiestnili v Starej Huti pri Frenštáku a v Aši, až neskôr sa im podarilo dostať bližšie k Slovensku, na Moravu do Hevlína pri Znojme. Juraj Štefánik sa hneď ako mládenec po príchode do Nadlaku zapojil aktívne do kultúrno-spoločenského života, kde s úspechom hrával v kapele a vystupoval v súbore Zora. Navyše mužská pracovná sila u svokrovcov bola veľmi potrebná, a tak sa dlho s manželkou rozhodovali, či bude nasledovať svojich rodičov a presťahujú sa za nimi. Po Oradei sa neskôr Československá presídľovacia komisia presídlila aj do Nadlaku. Na budove, kde sídlila bol dojemný nápis: *„Mať volá svoje roztratené dieťky domov, dobrý syn alebo dcéra nepohrdne rečou svojej matky.“* – Tento nápis nejednému roduvernému Slovákov vyvolal od dojatia slzy v očiach, ale narobil aj starosti. Nebolo to pre nás ľahké rozhodnutie opustiť rodisko a všetko, čo nás dlhé roky k nemu púťalo. Došlo aj k mnohým nezhodám v rodinách. Tak to bolo aj v našom prípade, keď sme sa rozhodli presídliť a prišiel čas, že sa treba baliť, svokra s nevidiacim synom nás odmietli nasledovať. Takto nastala aj pre mňa s manželkou ťažká chvíľa a nevedeli sme čo robiť. Nakoniec sme nastúpili do posledného transportu, ktorý opustil Rumunsko 8. augusta 1949 – vysvetľuje Juraj Štefánik po 56 rokoch presídlenia. A ako to prebiehalo a bolo ďalej? Vlakový transport s poslednými Slovákami z Rumunska, ktorí sa rozhodli presťahovať do krajiny predkov, prechádzal celým Maďarskom a maďarsko-slovenskú hranicu prekročil v Štúrove. Vlak zastavil len v Bratislave, kde vystúpili niektoré rodiny, najmä z radov učiteľov, ale ostatných odviezli do českého Chebu, kde bol rozdeľovací tábor. – *„Tam nás čakali zástupcovia viacerých podnikov. Ja som sa prihlásil do závodu Premier, kde sa vyrábali bicykle a detské kočíky a prideliili ma k elektrikárom. Manželke, ktorá mala na starosti syna narodeného v Nadlaku a navyše bola tehotná, dali ľahšiu prácu upratovačky. V Chebe sa nám v tom istom roku narodil syn Milan a keď som ho išiel nahlásiť do matriky, úradníčka ma presvedčila, že*

by sme mu pridali aj druhé meno Rastislav po Milanovi Rastislavovi Štefánikovi, veľkej osobnosti československých dejín. A tak som ju poslúchol. – zaspomína si na túto milú udalosť Juraj Štefánik.

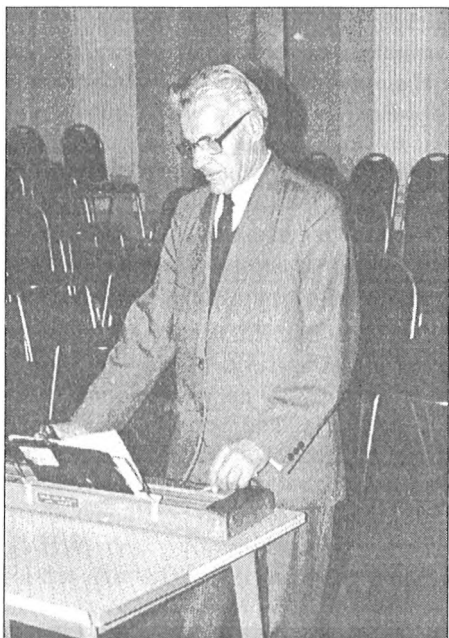
Narodením ďalšieho syna pre mladú rodinu Štefánikovcov pribudli nové starosti a tak sa rozhodli presťahovať tiež do pohraničného mesta Aš, kde už dva roky bývali jeho rodičia. Zamestnanie dostal v komunálnom podniku, kde ako elektrikár pracoval spolu s bratom Pavlom. V Aši na rozdiel od Chebu bolo aj veľa presídlencov, krajanov z Rumunska a tak si založili svoj spolok, ktorý viedla učiteľka Dovalová. Jurajov otec Michal Štefánik v Aši organizoval nadlacksých reemigrantov po cirkevno-náboženskej stránke. V tomto meste si Juraj Štefánik štúdiom rozšíril vedomosti v elektrotechnike, aj práca sa mu darila a tak po hmotnej stránke rodine nič nechýbalo. Ale to, čo im v Česku chýbalo a na čo boli bežne zvyknutí ako Slováci v Rumunsku, bol duchovný a národný život, jednoducho plnohodnotný pobyt v materskej krajine, kvôli čomu sa vlastne rozhodli presťahovať. Na začiatku presídlenia si ani neuvedomili do akých krajov ich odvezú, ale potom v asi pomerne skoro zbadali kde ich úrady usadili a začali premýšľať, že ako sa najľahšie dostanú na Slovensko. Nebolo to jednoduché, lebo po vysídlených Nemcoch zaplňali domy a pracovné miesta práve reemigranti. A nádej dostať sa hneď na Slovensko sa pre nedostatok bytov pre nich neukazovala a tak sa rozhodli najprv pre južnú Moravu, kde v niekoľkých dedinách bolo už dosť presídlencov evanjelikov z Rumunska a Bulharska.

Po roku pobytu na česko-nemeckom pohraničí sa na jar roku 1950 presťahovali Štefánikovci spolu s rodičmi do Hevlína nad Dyjou, dediny ležiacej v blízkosti moravsko-rakúskej hranice. Tam Juraj Štefánik a jeho otec začali medzi reemigrantami organizovať slovenský cirkevno-kultúrny život. Obidvaja pracovali na štátnom majetku, Juraj ako elektrikár v ústredných dielnach v Hrušovanech a otec v Hevlíne ako robotník na hospodárskom dvore. Popri zamestnaní Juraj navštevoval v Bratislave kantorsko-katechetský kurz, kde získal spolu aj s ďalším Nadlačanom Petrom Molnárom oprávnenie laického kantora-katechéta a mohol učiť náboženstvo na plný úväzok. Treba pripomenúť, že i napriek početnému a dostatočnému zastúpeniu Slovákov osídlených v českých a moravských strediskách, úrady im nikde nepovolili mať samostatné slovenské školy, ale na druhej strane, vyučovanie náboženstva po slovensky bolo povolené. Keď potom na výučbu náboženstva dostali zo Slovenska riadneho farára Jána Palica, Jurajovi Štefánikovi ponúkol biskupský úrad v Bratislave roku 1951 výučbu náboženstva v Brezovej pod Bradlom. Väčšiu symboliku spojenú jeho priezviska s menom tunajšieho rodáka M.R.Štefánika a jeho mohylou si vtedy ešte mladý učiteľ náboženstva nevedel ani lepšie predstaviť a navyše splnila sa mu túžba z detstva, dostať sa do blízkosti generálovho rodiska. Po nedoriešenej bytovej

otázke v Brezovej pod Bradlom sa onedlho roku 1952 z rozhodnutia biskupa Jána Chabadu dostal na uvoľnené miesto kantora-katechéta do Nových Sadov pri Nitre.

Keď na začiatku krutých päťdesiatych rokov zredukoval štát vyučovanie náboženstva na minimum hodín, v roku 1953 nastúpil Juraj Štefánik do pôvodného zamestnania elektorinštalátora. Neskôr, keď si rozšíril vzdelanie na elektrotechnickej priemyslovke, získal aj lukratívne zamestnanie. Evanjelický cirkevný zbor v Nových Sadoch ani po zrušení vyučovania náboženstva neopustil, s výnimkou sedem ročnej prestávky, doteraz tam vykonáva i napriek pokročilému veku zborového kantora. V rokoch 1954-1956 pracoval ako odborník elektroinštalátér

v dvoch podnikoch v Nitre a najdlhšie na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite. Na tejto vysokej škole spoľahlivo pracoval ako technik na internáte a Katedre strojov a traktorov až do úplného odchodu do dôchodku. Juraj Štefánik počas svojho aktívneho pracovného života medzi svojimi rodákmi vykonával veľkú národnú a duchovnú prácu pre zachovanie identity presídlených Slovákov. Je potešiteľné, že ani po odchode do dôchodku v tomto smere neodpočíva. Naďalej okrem toho, že vykonáva kantora v evanjelickom zbore v Nových Sadoch, zúčastňuje sa týždenne nácviku evanjelického cirkevného spevokolu Slovákov – presídlencov prevažne z Malého Kereša, usadených v Nesvadoch. Aktívne, a to aj ako voľakedajší funkcionár, sa zapája do činnosti MO Matice slovenskej v Nitre, kde často ako gitarista vystupuje na príležitostných podujatiach. Zaujíma sa o život a štúdium Slovákov z Rumunska v Nitre a pomáha im v rôznych otázkach. Pre krajanov zbiera knihy a časopisy a po študentoch ich posiela do knižníc a kultúrno-osvetových spolkov. A keď mu to čas dovolí, nevynechá žiadne kultúrno-spoločenské podujatie, ktoré je venované Slovákom zo zahraničia a keď ho o to požiadajú alebo sa aj sám ponúkne, zaspieva a zahrá na ty-

Juraj Štefánik hrá a spieva pri citare

Foto: Ján Jančovic

pickom dolnozemsom hudobnom nástroji – citare. Každý rok sa na niekoľko dní vyberá medzi svojich súkmeňovcov v Nadlaku a Békešskej Čabe, odnesie knižné dary a obohatený o nové poznatky o živote tunajších Slovákov spokojne sa vracia domov. A ešte niečo, ako obyvateľ „veľkokapacitného“ činžiaku je známy, že dobrovoľne robí všetky elektroinštalačné, zámočnicke a údržbárske práce a udržiava túto „malú dedinu“ v technickej funkčnosti. Jeho nezištnú pomoc a ochotu výrazne pociťujú všetci obyvatelia tohto činžiakového domu. Nuž, taká je povaha väčšiny dolnozemcov žijúcich dlhodobo na Slovensku. Po svojich dolnozemských predkoch, má Juraj Štefánik podľa jeho slov najbližšie k Čabänom.

Juraj Štefánik na čele zboru

Štefan Markuš

Nacionalizmus náš každodenný...

a ďalej by sa patrilo už len dodať časť parafrázovanej modlitby... **daj nám dnes...** aby sme potom mohli bezmyšlienkovito pokračovať.... **a odpusť nám viny naše.** Všetko?

Pri akomkoľvek pomyslení na nacionalistické trenice medzi Slovákmi a Maďarmi sa vraciam do študentských čias. Prežil som ich v Prahe. V ročníku nás bolo šesť Slovákov a s českými kolegami sme prežili neopakovateľnú jednotu mysle. Päť a pol ročné skúsenosti ma neustále presviedčali, že nová generácia vzdelancov už nebude mať komplexy zo staršieho brata, a že obavy našich otcov o pokračujúcej českej nadradenosti sú definitívne prekonané. Univerzitné prostredie nás zjednocovalo a zrovnoprávňovalo. Sklamanie prišlo neskôr – pri profesionálnom výkone na pracoviskách. Až tam sme zbadali, že akademický život šťastne ignoroval národné aspekty. Tie sa začali neúprosne vynárať v praxi. Vzťahy česko-slovenské sa vyhocovali vždy tam, kde šlo o väčší kus „rozpočtového koláča“, či iné materiálne, či duchovné výhody. Peniaze, vplyv a moc sa radi spájajú s nacionalizmom. Kto je bohatší, kto má väčšiu autoritu a kto sa hlasnejšie hlási o vlastné záujmy, ten sa priaznivejšie presadí. Takéto skúsenosti rýchlo nahlodali náš univerzitný idealizmus. Chceli sme byť iní ako naši otcovia a predsa sa nám to nepodarilo. Prečo?

Hodnotenie slovensko-maďarských vzťahov sa takisto nevyhne podobným otázkam. Kto je v Karpatskej kotline vplyvnejší, múdrejší, vyspelejší a mocnejší? Kto z nás dominuje? Keby sme poznali odpovede, neboli by trenice. Historici sa nevedia dohodnúť na našej minulosti. Vedú spory o tom, kto tu bol prv, kto komu viac ubližoval a komu vlastne patrí územie na ktorom žijeme. Historický fakt, že Maďari a Slováci sú neoddeliteľne prepojení minulosťou a odvekí susedia, jednoducho nezaväži. Delenie na panský a plebejský národ v učebniciach síce už nenájde, ale v praxi sa realizuje. Kto je na vine?

Nacionalizmus väčšinou vnímame ako vybičovaný národný étos s kolektívnym vedomím. Na počiatku ho začína propagovať jednotliviec. Ak taký má moc, dokáže osloviť svoje okolie a má vplyv, začínajú problémy. Iniciuje proces, pri ktorom sa národný cit degeneruje na akýsi spoločenský egoizmus. Začína zaznávaním akejkoľvek inakosti a ústi do nenávisťi. Tento korporatívny egoizmus sa stáva starším bratom šovinizmu.

Keď som pôsobil v Budapešti, navštívili ma vnuci (vtedy 4 a 6 roční). V parku sa jednému prihovoral maďarský chlapec. Samozrejme si nerozumeli. Pribehol som na pomoc a vysvetlil, že Kubo nevie po maďarsky. „Milyen nemzetiségű? – opýtal sa Csaba. Hovorím mu, že je Slovák. Pozval ho na hojdačku. Myslel sa vracala do pražských rokov a prial som si, aby medzi týmito deťmi pretrvala empatia a ochota priateľiť sa. Životná skúsenosť však okamžite vnucovala obavy, že o niekoľko rokov to bude inakšie.

Viem, že v Maďarsku pretrváva pocit z historickej nespravodlivosti. Na Slovensku zase zážitok historickej krivdy. Analytici by tieto entity chceli vážiť. Problémom je, že cestovanie v čase naspäť je možné len v sci-fi. Ani pri najväčšej fantázii sa nedá vrátiť do minulosti a čo-to na nej opraviť. Príbeh chudobného Lazara a boháča z evanjelia je poučný. Jeden z nich sa ocitol v nebi, druhý v pekle. Medzi sebou si posielali sms-ky, avšak spojenie so živými neexistovalo. Keby sa naši predkovia mohli vrátiť medzi živých, všeličo by sa zmenilo. Krivda a nespravodlivosť by už boli dávno zabudnuté slová. Vedieť sa zmieriť s realitou, je múdrosťou. Vari chýba rozum Maďarom a Slovákom? Veď my, na oboch stranách Dunaja vyhlasujeme, že rozumu máme nazvyš. Alebo ani nie?

O čo sa mi vlastne sporíme? Mnoho rokov žijeme vedľa seba - „vidíme si do hrncov“ – ako vraví ľudová múdrosť a dávame si navzájom pokuty. Inšpiratívne oslovuje nedávne vystúpenie amerického TV komika (Sama Levensona). Vyrozprával zážitok s malkou v mladosti. Doviedla ho po prvýkrát do školy a učiteľke pošepkala: „Keď sa môj syn nebude správať slušne, potrestajte jeho suseda. Viete, on sa rýchlo učí z neprijemnej skúsenosti iných“. Neocitli sme sa my všetci, Slováci aj Maďari, v roli toho prváčika? Robíme si navzájom zle, ale chceme, aby bol potrestaný niekto iný. Keďže sa to nedeje, tak protestujeme a dovoľávame sa dokonca historického odčinenia krivdy. Rekriminujeme minulosť jednostranne, neodborne a predovšetkým egoisticky. To nepotrestanie suseda nás rozožiera. Sme zaskočení paradoxom, lebo chceme to isté – spravodlivé hodnotenie minulosti. Falošne pritom predpokladáme, že minulosť je cennejšia ako budúcnosť. Vari neexistujú spoločné ciele za ktoré hodno bok po boku vedno zápasíť a zabúdať na príkoria minulosti? Na tie nedávne, ale aj na tie pradávané.

Národná hrdosť a vytrvalosť pri zachovaní identity je nespochybniteľnou hodnotou. Na náhrobnom kameni Sira Arthura Connana Doylea (Mistead, grófstvo Hampshire) je vyrytý fascinujúci epitaf. „Patriot a muž pera.“ Tvorcu slávneho Sherlocka Holmesa rodáci označili za patriota. Ktože je patriot, národovec? Encyklopédia Britannica pôvod spisovateľovho patriotstva neobjasňuje. Na zvedavú otázku kompetentný literárny vedec odpovedá takto: „Či nie je patriotom ten, kto v anglickej literatúre zanechal takú

výraznú stopu?“ Národný cit sa ťažko zlučuje s prázdnyimi skutkami a heslami na štadiónoch, neautorizovanými videoklipmi, alebo zatieraním orientačných či vývesných tabúľ. Národná hrdosť sa rodí v procese, tvorí sa, deje sa a stáva sa. Nevygeneruje sa pálením zástavy ani bezduchými sloganmi. Národná hrdosť sa vyvíja v tichosti pri intenzívnom úsilí, bez toho, aby si to človek sám uvedomoval.

Dobří Maďari a dobří Slováci! Silný a vplyvný bude v Karpatskej kotline ten, kto pre nás všetkých zanechá trvalé a nezmazateľné hodnoty, ktoré skrášlia a obohatia náš spoločný život. Kiež by sme boli na výkony našich susedov vzájomne hrdí.

Pravý patriotizmus nahrádzujeme zatiaľ nacionalizmom, ktorý v dejinách vyvolal len rozpory....a žiaľ i vojny. Otázkou je dokedy budeme spomínať na to, čo bolo a nebudeme myslieť na to čo má byť: Zmúdrie tá nová, nastupujúca generácia? Či bude pokračovať v stereotypoch zakliatej minulosti? Mojim liečivom je: Budme patrioti a majme neustále na pamäti našu spoločnú budúcnosť, ktorá spoločnou zaiste bude, lebo niet inej cesty....a nepripustíme, aby sa v niečom podobala našej minulosti. Takže, náš novodobý Otčenáš by sme sa mali modliť takto: **„Nacionalizmus náš každodenný nedaj nám už nikdy, aby si nám nemal čo odpúšťať. Amen!“**

Štefan Markuš,
bývalý veľvyslanec SR v Budapešti.

Jozef Majchrák, Martin Hanus Slovenské trápenie

V čase, keď sa patrí hovoriť o budovaní európskej identity, pôsobia pojmy „národ“, „národný záujem“ či „vlastenectvo“ ako kostlivci vyťahnutí zo skrine 19. storočia. Naozaj sú?

Národné štáty vytlačajú nadnárodné organizácie, na trhu dominujú nadnárodné korporácie, hlavným zdrojom informácií sa stáva globálny internet. Kde je tu ešte miesto pre vlast?

A čo si má Slovák počať s pojmom vlastenectvo?

Po doznení prvej svetovej vojny bola pre mnohých Slovákov regionálna či uhorská identita silnejšia než slovenská. Keď sa v tých rokoch pomaly rodilo povedomie o príslušnosti k slovenskému národu, vládnuca moc v Prahe ich presviedčala, že sú súčasťou československého národa. Potom prišiel Tisov slovenský štát – jeho ideológ Štefan Polakovič zbožštil národ a potlačil individuálnu vôľu. Štyridsať rokov komunistického triedneho internacionalizmu zas gumovalo národnú identitu a tradície, ktoré sa nehodili do komunistickej schémy dejín ako triedneho zápasu.

Zrodil sa národ?

Prišiel november 1989 a desaťročia potláčané národné city sa premenili na vášne, na ktorých sa vyviezli HZDS a SNS – a napriek vtedajšej nechuti väčšiny Slovákov vzniklo samostatné Slovensko. Začalo sa rozdeľovanie na dobrých a zlých, národných a protinárodných Slovákov, ktoré diktoval Mečiarov režim. Ten si ukradol pojem „národ“ pre seba, a túto krádež prijali aj jeho oponenti, ktorí postavili „občiansky princíp“ proti „národnému princípu“. Keď vtedy umelci v spoločnom texte protestovali proti štátnej kultúrnej politike, vyčítali, že sa v nej „uprednostňujú pred kritériami odbornosti hľadiská politické a národné“. Po páde Mečiara nebola otázka vzťahu k vlasti vôbec zaujímavá. Tak ako nacionalistických ľudákov nahradil komunistický internacionalizmus, hejslovácku vládu HZDS vystriedali prístupové rokovania do Európskej únie.

V príprave na vstup do EÚ každé úsilie definovať národné záujmy zahriakli elity ako vyvolávanie starých duchov. Zmenilo sa len to, že časť Slovákov, ktorým sa za Mečiara sprotivilo všetko slovenské, sa začala vyrovnávať a identifikovať s pocitom slovenskosti.

V roku 2002 vyhrali hokejoví reprezentanti SR titul majstra sveta a vtedy v uliciach najmä mladí ľudia pyšne spievali slovenskú hymnu a mávali slovenskými zástavami. Niektorí sociológovia skonštatovali, že práve v tých

okamihoch sa rodil slovenský národ. Podľa prieskumu Inštitútu pre verejnú otázku sa v roku 2005 vyjadrilo 59 percent ľudí, že „občania SR môžu byť hrdí na svoju vlasť“.

Bolo to o desať percent viac než v roku 2003.

Tento postoj zastávali najmä vysokoškolsky vzdelaní a voliči vtedajších koalíčných strán. Dá sa dedukovať, čo bolo príčinou: úspechy Dzurindových vlád a okolitým svetom vyzdvihovalé reformy. Čo by však títo respondenti na rovnakú anketovú otázku odpovedali dnes? Čo bude s hrdosťou, keď Robert Fico zruší reformy a hokejisti sa budú vracáť domov bez medailí?

Prirodzený cit

Je vlastne dôvod hľadať zdroje vlastenectva? Svet sa mení – ako mnohí hovoria – na globálnu dedinu a v členských štátoch EÚ majú pomaly väčšiu moc európski komisári než národní ministri. Načo pestovať akési vlastenecké myslenie?

Jednu z najvýstižnejších odpovedí dal pápež Ján Pavol II. Pozitívny vzťah k vlasti je podľa neho súčasťou prirodzenosti človeka.

„Zdá sa, že tak rodina, ako aj národ a vlasť ostávajú nenahraditeľnými skutočnosťami.“ „Vlastenectvo je poslanie,“ tvrdí poslanec parlamentu František Mikloško a pokračuje: „Jediným spôsobom, ako sa táto krajina môže posunúť ďalej, je nájsť svoju pamäť.“

To je vlastne kľúč k vlastenectvu. My Slováci nemáme svoju pamäť. Stále máme na mysli len svoje osobné dobro, nenosíme v sebe pocit krajiny či priestoru, ktorý nás presahuje. Naša minulosť sa interpretuje, akoby sa začínala od štúrovcov a iné dejiny akoby neexistovali. Nemáme ani pamäť návykov, v porovnaní s inými národmi sa nevieme správať.“

Na čo byť hrdý

Jedným z významných zdrojov vlastenectva je hrdosť na svoje dejiny. A tu nastáva problém, nad ktorým si lámali hlavy celé generácie slovenských intelektuálov.

Keďže v prípade Slovákov sa nedalo hovoriť o politických dejinách v zmysle štátov či kráľovských dynastií, mnohí z nich si kládli otázku, na čo vlastne nadviazať. Časť romantickej štúrovskej generácie videla východisko v prisvojovaní si a v poslovenčovaní osôb a udalostí, ktorých súvislosť so Slováckmi bola sporná, často vôbec nijaká.

Takto sa medzi slovenských národných hrdinov – popri Mojmirovi, Svätoplukovi či Rastislavovi – dokonca zaradil aj „pán Váhu a Tatier“, maďarský veľmož Matúš Čák. Už vtedy sa však našli vzdelanci, ktorí vytváranie takýchto mýtov odsudzovali.

Asi najviac tento postup kritizoval v tridsiatych rokoch minulého storočia esejista Alexander Matuška. „Sme národom archeológov, hrobárov. Slovensko je veľký cintorín, Dušičky sú u nás každý deň. Vráťme a ryjeme

v hrobch, sledíme po mŕtvolách a národným pracovníkom je nám v prvom rade ten, kto vyhrabe nejakú zapadnutú kostru, dá ju do špiritusu a zvolá: národ kľakni! Žijeme v minulosti, pre minulosť. My nie sme tým, čím sme, ale tým, čím sme boli, neboli sme ničím, teda nie sme ničím,“ napísal v článku Slovenská viera v minulosť.

Koncepciu odlišnú od romantikov národného obrodenia, ale aj od Alexandra Matušku, sformuloval na začiatku 70. rokov spisovateľ Vladimír Mináč v esejí Dúchanie do pahrieb. Slovákov v nej predstavil ako plebejský národ – ľudí práce. „Viem, že náš prínos do dejín sveta je skromný. Ale ak sa raz budú merať dejiny civilizácie spravodlivo, čo značí podľa práce, ktorú do nich vložil, potom sa nemusíme báť: narobili sme sa aj vyše práva. Nemáme čo smútiť za takzvanou „veľkou“ históriou: Je to história veľkých lúpežníkov,“ písal Mináč. Toto videnie našlo ohlas aj u ďalších intelektuálov. Za všetkých možno spomenúť Petra Jaroša a jeho neskôr sfilmovaný román Tisícročná včela.

Aj naše dejiny

Otázka, k akému historickému odkazu sa prihlásiť, však rezonuje aj dnes. Bývalý slovenský veľvyslanec v Maďarsku Štefan Markuš odmieta Mináčovu koncepciu plebejského národa a zdôrazňuje prihlásenie sa k uhorským dejinám. „Uhorskí králi boli aj našimi kráľmi. Raz sa ma jeden novinár opýtal, či by som ako veľvyslanec prebral kópiu svätoštepanskej koruny. Povedal som mu, že tak urobím veľmi rád. Hlásim sa k svätoštepanskej tradícii ako aj k cyrilometodskej tradícii. Svätý Štefan bol náš prvý kráľ. Založil multietnickú veľmoc v strednej Európe, ktorej sme boli súčasťou.“

S týmto pohľadom súhlasí aj Mikloško, podľa ktorého je hrdosť na uhorské dejiny veľmi potrebná. „Prihlásenie sa k uhorskej minulosti je absolútne nevyhnutné. Ak by to veľká časť obyvateľstva odmietla, tak sme hotoví. Potom sa naše dejiny naozaj začínajú od Štúra.“

Mináčovmu pohľadu na slovenské dejiny sa nedá uprieť istá originalita. Je však zavádzajúci. Vladimír Mináč totiž vo svojej úvahe o našich plebejských dejinách zamlčal, že aj na Slovensku existovala rozvinutá mestská kultúra a slovenský pôvod mali napriek uhorskej identite aj mnohé zaujímavé osobnosti, stačí spomenúť napríklad Mateja Bela. Mináč tak poprel aktívnu účasť Slovákov na kultúrnom a spoločenskom živote v Uhorsku.

Milovať vlasť

Pri diskusiách o vlastenectve sa nedá obísť otázka, v čom sa tento cit odlišuje od nacionalizmu. Prečo je dobré byť vlastencom a zlé hlásiť sa k nacionalizmu? Historik Dušan Kováč hovorí, že nacionalizmus a vlastenectvo vyvierajú z toho istého prameňa, a dokonca ich možno považovať za synonymá. Obidve tieto kategórie môžu mať podľa neho umiernenú aj extrémnu podobu. Podľa Štefana Markuša je medzi vlastenectvom a nacionaliz-

mom síce tenká hranica, rozdiel však predsa len existuje. „Keď vlast milujete takú, aká je, aj so všetkým zlým, vtedy ste vlastenec. Nacionalista je ten, kto začne separovať a vyčleňovať. Nemôžete však byť vlastenec a z vlasti vyčleňovať Rómov. Teda si ju idealizovať na takú, akú ju chcete mať.“

Medzi nacionalizmom a vlastenectvom rozlišoval aj Ján Pavol II. Láska k vlasti bola podľa neho dokonca najlepšou obranou pred hrozbami nacionalizmu. „Pre nacionalizmus je totiž charakteristické to, že uznáva iba vlastné dobro a usiluje sa oň, pričom zaznáva práva ostatných. Vlastenectvo ako láska k vlasti priznáva všetkým národom rovnaké práva ako sebe, a preto je cestou k usporiadanej spoločenskej láske,“ napísal v Pamäti a identite.

Pojmy ako národ a vlasť vzbudzujú rôzne emócie. Niekedy aj negatívne a deštruktívne – a pod ich dojemom sa šíri nepriateľstvo. Celkom určite však existuje aj pozitívny cit hrdosti na svoju krajinu, pocit spolupatričnosti s ľuďmi, ktorí ju spolu s nami tvoria, s predkami, ktorí v nej zanechali stopu, a potomkami, ktorí ju po nás preberú. To všetko zahŕňa pojem vlastenectvo. Byť vlastencom je dnes možno nemoderné, ale zodpovedné.

In: Týždeň, 38/2006

Svätá koruna

József Eötvös

(1813-1871)

Slovenka na Dolniakoch

-úryvok-

1

Príležitosť, pri ktorej si Jánoš Apoštagi uvedomí, že rozumie aj po slovensky, hoci vo svojom živote nevedel po slovensky ani slovo.

- Nože podťe, milý otec, chudák Slovák je veľmi chorý, - povedal Pišta, najstarší syn Jánoša Apoštagiho, keď sa z kúta košiara ponáhlal k otcovi, ktorý v druhom kúte odpočíval a jedol takmer zaclonený zmrvenými kukuričnými šúľkami.
- Aký Slovák? - spýtal sa gazda Jánoš a zdvihol pohľad na syna zo slaniny, z ktorej si odkrojil dobrý kus ku chlebu.
- Nuž, jeden z tých, čo tu včera mrvili kukuricu. Nevideli ste ho?
- Aha, - Jánoš Apoštagi si vložil do úst skyvu chleba a kúsok slaniny a prehovoril takým hlasom, akoby presne vedel, o koho ide, hoci úprimne povediac, nikdy sa ani najmenej nestaral o to, kto mrví kukuricu na druhej strane košiara, navyše v hlave mal celkom iné myšlienky.

Minulú zimu, keď s niekoľkými ďalšími spoločníkmi prevážal z Veľkého Varadína pálenku pre židovského árendáša, prevrhol sa mu voz a dorantal si nohu. Dlhá choroba a škoda, ktorú podľa zmluvy hradili povozníci, mu pohltila časť majetku. Pošli mu na to dva kone zo štyroch, ďalej po dva voly a bravy a okrem štvrtky pozemku a dvoch fakov mu zostala iba dobrá žena a deti. Na jeho väčšie trápenie ešte vždy kríval, a keď horko-ťažko zoral vlastné role, len aby niečo zarobil, dal sa spolu so synom mrviť kukuricu. Ako vidno, mal veľa starostí a nemal čas všimať si iných.

- Ostatní Slováci dnes ráno odišli, - pokračoval Pišta, - aj tento chcel odísť, ale nemohol, je naozaj veľmi chorý, možno aj zomrie. Predtým, ako zaklopil oči, tam ležal práve tak ako náš sváko, keď som ho vlni videl vystretého. Už som vás chcel zavolať, otec, ale dievčatko ho poláskalo, a vtedy znova otvoril oči. Teraz mu je zasa zle.
- Takže má dievčatko? - vstal a spýtal sa gazda Jánoš.
- Je práve také ako naša Mariška.
- Naša Mariška je pri matke, nič jej nechýba, - povedal Apoštagi. Ale zdalo sa, akoby zmienka o jeho najmenšej ratolesti mu bola zrýchlila kroky, ktorými sa blížil k chorému človeku.

Bol to smutný pohľad, hoci Apoštagi nepatrilo medzi ľudí, ktorých sa zmocní dojatie, že by si ani sami nevedeli poradiť, keď vidia trápenie, ale teraz aj on dojato pozeral na neznámeho, ktorý driemal na tvrdej zemi a čakal na smrť.

- Chudák Slovák, - povedal gazda, - ako ďaleko sa zatúlal od rodnej zeme. Áno, nikto nevie, kde bude mať náhrobník a či ho bude mať kto oplakať.
- Už dva razy som mu napravil podhlavník, ale šúľky, ktoré som mu podložil do šuby, vždy sa vykotúľali a potom mu hlava celkom odkvácne, - povedal Pišta a znova chcel napraviť ležovisko nemocného.
- Nechaj to tak, Pišta, bude mu lepšie, ak sa nezobudí. - Nato gazda Jánoš sňal svoju šubu z pliec a prikryl ňou nemocného.
- Ty zostaň tu, neborák možno bude potrebovať vodu alebo niečo iné. Ak treba, zavolaj ma, zatiaľ idem mrviť kukuricu.

Nemocný otvoril oči práve vo chvíli, keď Apoštagi chcel odísť. Možno mu dobre padla šuba, ktorá mu chránila končatiny pred chladom, alebo súcitný hlas, ktorým prehovoril Apoštagi, ale nevýslovne vďačný pohľad chorého človeka visel na neznámom dobrodincovi a jeho bledú tvár na chvíľu ovládol výraz pokoja, bezmála spokojnosti.

- Či potrebujete ešte niečo? - ozval sa Apoštagi. - Možno trochu pálenky, aj keď nie je ostrá, aj bez toho zavše má dobrý účinok. Potom pošlem po ňu chlapca do majera.

Nemocný smutne triasol hlavou a vyslovil niekoľko slov, z ktorých Apoštagi vyrozumel len koľko, že nevie po maďarsky.

Niekoľko krokov od nemocného sa dievčatko dosiaľ hralo so zmrvenými kukuričnými šúľkami a keď počulo prehovoriť otca, prestalo sa hrať, pribehlo k nemu, objalo s úsmevom okolo krku otca, ktorý privinul k sebe dieťa nežnými rukami.

Zdalo sa, že umierajúci chvíľu zabudol na všetko. Jeho bledá tvár vyjadrovala iba lásku a šťastie, ktorými otec môže obopnúť celú nádejnú budúcnosť svojho dieťaťa. Ale krátka radosť, ktorá ešte na chvíľku jeho črty zaliala jasom ako posledný slnečný lúč pred búrkou, zrazu nahradili iné pocity. Ruka, ktorou privinul dieťa, čo sa mu túlilo na hrud', sa začala mocne chvieť, oči mali výraz hrôzy, celá jeho bytosť bola neopísateľne nepokojná, akoby sa mu teraz vkradla do duše hrozná myšlienka: čo sa stane s jeho dieťaťom, ak zomrie. Nepokoj akoby bol vliat novú silu do jeho končatín. Posadil sa a začal hovoriť pritlmeným, nevýrazným hlasom, avšak bez prestávky, rýchlo, akoby cítil koniec a bál sa, že nestihne povedať všetko, čo mu leží na srdci.

Apoštagi vôbec nevedel po slovensky, ani Pišta, a predsa slovenské slovo ešte tak nezasiahlo srdce. Gazda Jánoš nebol človek mäkkého srdca, ale oči mu zaliali slzy. Jeho syn si utieral perliace kvapky slz rukávom košele.

Umierajúci si všimol účinok svojich slov, ale zbadal aj to, že im nerozumejú. Zašemotil zopár slov po maďarsky, možno si myslel, že Pán,

ktorý dal dar jazykov svojim apoštolom, nemôže uprieť ani umierajúcemu otcovi, aby vedel po maďarsky, kým poručí svoje dieťa do opatery dobrých ľudí, ale darmo. Apoštagi z celej reči pochopil len to, že dievčina sa volá Juliša. Chudák Slovák smutne triasol hlavou a ďalej opäť hovoril v materinskom jazyku. Jeho slová boli veľmi úpenlivé, prenikali až do srdca. Oči mu viseli na dievčatku, potom sa spýtavým pohľadom preniesli na Apoštagiho, no nezvyčajné vzrušenie mu veľmi rýchlo vzalo posledné sily. Na bledú tvár mu sadla tmavá zimničná červeň, v hrudi ho zvieralo a iba prerušovane mohol pokračovať v reči, lebo mu ju prerývali ťažké vzdychy.

- Keby som mu len vedel povedať, že mu rozumiem, - prehovoril Apoštagi a nepokojne krútil hlavou. - Akože by som nerozumel úbohému bedárovi, keď aj sám mám päť detí. Nebojte sa, postarám sa vám o dcéru, kým zostane u mňa, nič sa jej nestane. - Oči nemocného viseli na perách hovoriaceho. Celá jeho bytosť sa upála na pozorovanie, akoby od týchto slov závisela jeho spása alebo zatratenie, ale nepokoj, ako spínal ruky a vzdychal, lebo viac už nemohol prehovoriť, naznačoval, že zmysel slov nepochopil.

Gazda Jánoš tentoraz bol celkom bez seba.

- Panebože, ten Slovák ma vôbec nechce pochopiť. Ved' aj sám mám päť detí, nie som pohan, aby som zapudil to chúďa.

A vtom hlboko dojatý Apoštagi, lebo ktovie prečo, ale slovenské dievčatko mu vždy pripomínalo Marišku, mocnými rukami uchopil civejúce dieťa, a keď si ho pritlačil na hrud', druhou rukou privinul k sebe slziaceho syna.

Ktovie, či sám Apoštagi si bol načistom, čo chcel vyjadriť týmto pohybom, neznámy však dokonale pochopil jeho zámer a tvár mu vyjadrovala neopísateľný pokoj a spokojnosť.

- Neboj sa, - povedal Apoštagi a naklonil sa nad nemocného, - aj ty ešte vydravieš a ja sa postarám o tvoju dcéru.

Umierajúci ešte raz vzhliadol na svoje dieťa a na toho, v kom videl jeho ochrancu. Oči mu vyjadrovali bolesť, no súčasne aj neopísateľnú lásku a vďaku, a okolo pier akoby sa mu pohrával nežný úsmev. Vzdychol, zaklonil sa na tvrdom lôžku a pokojne skonal.

- Aké čudné, - ozval sa Apoštagi, keď zatlačil oči mŕtveho a zakryl ho šubou, - neviem ani slovo po slovensky, a predsa mi porozumel.

Potom otvoril jedno krídlo brány na košiari a poslal Pištu za hájnikom, aby mu oznámil, čo sa stalo, a sám si zasa so sirôtkou sadol pred bránu.

Všetko navôkol bolo pokojné. Slnko svietilo do košiara cez napoly otvorenú bránu, teplé lúče vysielalo aj na nebožtíka. Škovránky veselo spievali nad zelenými siatinami a keď gazda Jánoš pozrel na belasé nebo, zdalo sa mu, akoby bol ešte raz taký ľahký, odkedy vzal na seba novú ťarchu.

Preložil Karol Wlachovský

Anna Istvánová

Začiatky a desať rokov Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe

Keď pred dvanástimi rokmi samospráva župného mesta Békešská Čaba na čele s bývalým primátorom Jánosom Papom darovala pôvodnú prízemnú budovu Zväzu Slovákov v Maďarsku za tým účelom, aby boli v nej vytvorené priestory, slúžiace slovenskej kultúre a vedenie Čabianskej organizácie Slovákov sa rozhodlo budovu zrekonštruovať, ba rozšíriť o poschodie, málo ľudí predpokladalo, že sen, o ktorom sme dokázali na rôznych fórach a úradoch tak oduševnene a presvedčivo rozprávať, bude o dva roky realitou. Pravdu povediac, keď budova dostala novú strechu a stála pod ňou štyri dlhé mesiace nedokončená a my sme nemali ďalšie financie na pokračovanie, boli sme naľakaní aj my. No dobrá vôľa Slovákov a Maďarov, mnohých našich priateľov a pomocníkov, ale najmä vďaka finančným príspevkom, stavba prebehla v poriadku a Dom slovenskej kultúry stojí na rohu Námestia Kossutha, za chrbtom Veľkého evanjelického kostola.

Počas prípravného obdobia sme vyhľadali množstvo politikov a odborníkov pre kultúru a národnostné záležitosti Maďarskej aj Slovenskej republiky, o ktorých sme predpokladali, že nám môžu vyjsť v ústrety. Vedenie organizácie schválilo projekt zrekonštruovania a rozšírenia budovy o jedno poschodie, rozhodlo sa zosilniť a rozprúdiť činnosť spolku, snažilo sa sledovať spoločenské dianie a využívať všetky núkajúce sa možnosti na získanie morálnej a finančnej podpory k realizácii projektu.

V roku 1995 sme našu dovtedajšiu pobočku Zväzu Slovákov v Maďarsku, nazývanú Čabianskou organizáciou Slovákov, na súde zaregistrovali. Týmto krokom a rozhodnutím predsedníctva ZSM sa vlastníctvo budovy dostalo späť do mesta. Naš projekt a snaženia pozitívne ocenili maďarské vládne orgány, slovenská vláda, dokonca aj istá holandská nadácia. Po získaní prvých finančných príspevkov a po konkurznom konaní sme uzatvorili dohodu o prevedení rekonštrukčných prác so stavebnou firmou Síva. Behom šiestnástich mesiacov bola budova dokončená.

Tu sa nám patrí spomenúť menovite aj osoby, ktoré nám boli v tejto práci nápomocné, aj keď to bola ich povinnosť. Boli to pán Csaba Tabajdi, vtedajší štátny tajomník úradu vlády so svojim spolupracovníkom Antalom Heizerom, ktorý teraz odchádza z funkcie predsedu Úradu pre národné a etnické menšiny na post veľvyslanca MR na Slovensku. Veľa nám pomohli vtedajší predsedovia tohto úradu, nebohý Ján Wolfart a neskôr Éva Orsós. Mária Jakabová, vtedy podpredsedníčka Maďarského parlamentu, nám tiež posky-

tovala dobré rady a stála pri našom projekte vždy, keď ho bolo treba obhájiť alebo posunúť kúšтик dopredu. Na Ministerstve kultúry MR Péter Radó a jeho vtedajší spolupracovník, Anton Paulik nám tiež dôverovali a vyčlenili pre stavbu určitú sumu s účelových financií. Vtedajšia veľvyslankyňa Slovenskej republiky Eva Mitrová, Claude Baláz a Mária Katarína Hrkľová, vtedajší zamestnanci Ministerstva kultúry SR a minister kultúry SR Ivan Hudec nám pomáhali zo Slovenska. Získali sme od Slovenskej vlády podporu v sume dva milióny korún, v čase, keď nebolo vo zvyku rozdávať takéto vysoké podpory do zahraničia.

Domáce sily, mestská a župná samospráva a ich úrady stáli vedľa nás a pomáhali nám odbornými silami, informáciami a konkrétnymi návrhmi. Pán Imre Simon, vtedajší predseda župného zastupiteľstva, poslanec maďarského parlamentu vždy vedel, kde sa ešte nachádza nejaký zdroj u koho sa treba oň uchádzať. László Domokos, súčasný župan, vtedy viceprimátor mesta nám poskytol dobré rady ohľadom budúcej prevádzky, ktoré sa aj overili. Ich menšinoví spolupracovníci, Helena Somogyiová, József Hevesi, ďalej hlavný architekt, teraz už nebohý Miklós Vukovich sledovali naše snahy a pomáhali nám ich realizovať.

Priatelia na Slovensku sa nám tiež snažili vyjsť v ústrety, veď sme dostali finančný príspevok z Krompách a Nitry. Vtedajšie vedenie mesta Trenčín sa za nás prihováralo na úrade Slovenskej vlády, Nitrania, Brežňania a priatelia z mnohých iných miest nám pomáhali dosvedčovať, že ešte stojíme za to...

Domáce slovenské spolky, inštitúcie a členovia našej organizácie, mnohí z nich už nebohí, prispeli finančne zo svojich peňazí k tejto stavbe. Bola to kvapka v mori, ale bol to ten najsilnejší vklad, ktorého sila sa pociťuje až podnes. Mnohí venovali dobrovoľnú prácu a pomáhali upratovať, zariaďovať, vybavovať veci k odovzdaniu budovy do prevádzky. Vyzdvihnem z nich dvoch, Michala Tótha a Juditu Dunovú. Určitú dobu boli neskôr obaja aj konateľmi našej hospodárskej spoločnosti. Motorom vtedajších aktivít, ktoré dotvárali obraz Slovákov v Čabe, bola pani Alžbeta Ančinová, ktorá je až podnes najaktívnejšou členkou nášho vedenia.

Vďaka im všetkým, členom našej organizácie, členom vtedajšieho predsedníctva, členom vtedy vzniknutej miestnej slovenskej samosprávy na čele s Martinom Vozárom. Dom bol na jar roka 1996 dokončený a v novembri odovzdaný. Ako sídlo Čabianskej organizácie Slovákov slúži odvtedy miestnym a regionálnym aktivitám, celoštátnym a medzinárodným udalostiam. Prijíma hostí, ktorí hľadajú v našom meste nočný útulok a reštaurácia popularizuje kuchyňu našich predkov. V priestoroch na prízemí sa stretávajú naše spolky a skupiny, na stenách vymieňame pravidelne výstavy domácich umelcov a výtvarníkov zo Slovenska. Podávajú si u nás ruky priatelia z domu a okolitých štátov. Slovom: žijeme pestrým a čulým životom.

Čo sme vlastne dosiahli, čo sme dokázali?

Dokázali sme sebe samým a aj iným, že aj takmer po tristo rokoch sme schopní pokračovať v práci našich predkov, budovateľov mesta, že je ešte toľko sily v tejto malej, oslabenej národnosti, že sa zmôže aj na väčšie činy, ak k tomu dostane priestor a možnosti.

Po päťdesiatich rokoch sme nadobudli prvý spoločenský majetok Slovákov v Maďarsku a odvtedy sme ho patrične zveľadili.

Vďaka dobre fungujúcej hotelovej časti a prenajatej reštaurácii sme nadobudli relatívnu sebestačnosť. Štátnu podporu na kultúrnu činnosť sme začali dostávať prostredníctvom Celoštátnej samosprávy pred 4 rokmi.

Dokázali sme prítomnosť Slovákov v meste a snažíme sa udržať vedomie o slovenskom pôvode a minulosti mesta aj v novších, neslovenských generáciách, občanoch mesta. V oblasti kultúry sme partnermi miestnych inštitúcií a občianskych spolkov.

Vďaka dobre využívanej hotelovej časti a jej návštevníkom zo sveta, vďaka marketingu, šírimo dobrú povesť Slovákov v Maďarsku a Slovenskej republiky.

Naši členovia a občania mesta dostali nový stánok pre kultúru a spolkový život, ktorý aj využívajú v prospech záchrany a starania sa o niektoré segmenty kultúry Slovákov v Maďarsku a šírenia hodnôt slovenskej národnej kultúry.

Vďaka našim členom a odborným vedúcim kultúrnych skupín a ich rôznych podujatí ponúkame ľuďom aby sa zoznámili so slovenskou kultúrou, aby naši ľudia mohli v podmienkach zväčšujúceho sa mesta prežívať svoju identitu.

Neustále dokazujeme našim návštevníkom, užšiemu a širšiemu okoliu, že i napriek toľkým nedorozumeniam našich národov a možno i práve preto, sa treba priateľí a kontaktovať, lebo jediná cesta k pokojnému spolu-
nažívaniu a zmiereniu vedie cez poznanie toho druhého.

Pracujeme aj v záujme zvyšovania tolerancie, veď tá nevzniká len tak, iba preto, lebo je teraz v móde o nej hovoriť. K tej sa treba tvrdou robotou dopracovať. Obrátiť sa s úprimným srdcom a záujmom k druhému, zistiť svoje predsudky a pokúsiť sa ich prekonať.

K tomu, aby sme v tejto našej neľahkej, ale záslužnej, niekedy ale aj zábavnej práci mohli pokračovať, potrebujeme aj v budúcnosti priazeň, morálnu a finančnú podporu vlády Maďarskej republiky a Slovenskej republiky, ich patričných inštitúcií a nadácií, vedenia župy a mesta, ale najmä priazeň a pomoc našich ľudí, milovníkov slovenského jazyka a kultúry. Budeme ju potrebovať, lebo Slováci v Čabe sa chcú starať nielen o svoje kultúrne dedičstvo, ale aj o nadobudnutý majetok. Rekonštrukcia budovy slovenskej školy, rozšírenie slovenského domu na Garaiho ulici ako aj prístavba ďalších priestorov ku Domu slovenskej kultúry sú úlohy, ktoré vyžadujú od nás všetkých určitú zanietenosť, pevnú vôľu a vieru, že to dosiahneme, že to dokážeme, že si to zaslúžime a že stojíme za to...

Peter Getting
Geniálny čudák

**Skladateľ Béla Bartók sa šľachte otočil chrbtom,
najšťastnejší bol medzi sedliakmi**

Hoci ho dnes zaraďujú medzi najoriginálnejšie hudobné zjavy 20. storočia, počas života si veľa slávy neužil. Ani doma neoceňovali jeho bádateľské úsilie, ktoré ho doviedlo cez korene ľudovej hudby až k novátorským rytmom a melódiám. Nacionalisti naňho útočili rovnako z Maďarska, Rumunska či zo Slovenska, a to aj napriek tomu, že u nás zaznamenal vyše tritisíc ľudových piesní. Malomeštiactvo a šľachtu neznášal natoľko, že pred koncertom v Bratislave neváhal povedať, že pred totuto korumpujúcou a zlodejskou spoločnosťou hrať nechce.

Chorľavý virtuóz: Encyklopédie síce automaticky uvádzajú pri mene Béla Bartók maďarskú národnosť, no nie je celkom pravda. Narodil sa totiž vo vtedajšom Rakúsko-Uhorsku so všetkými súvislosťami, ktoré k tomu patria – jeho rodiskom v roku 1881 bolo mesto Nagyszentmiklós, ktoré však nes leží v Rumunsku pod názvom Sînnicolaul-Mare. Jeho otec sa oženil so Slovenskou Paulou Voitovou, učiteľkou z Martína. Čoskoro však zomrel, preto mala na Bélu počas celého života veľký vplyv práve matka. Plaché a neduživé dieťa lekári pravidelne označovali za smrteľne choré. Ich predpovede sa, našťastie, nikdy nenaplnili, no aj v dospelosti trpel Bartók mnohými chorobami. Už ako dvojročný, keď ešte nevedel hovoriť, bežne kýval rukou ku klavíru, aby mu matka zahrala obľúbený tanček. Ako trojročný jej k nemu bubnoval. So slovenskom sa zoznámil počas štúdií, najskôr na gymnázium v Bratislave a potom, keď prešiel z Budapešti na Hudobnú akadémiu v Bratislave. Nadaný študent čoskoro prevýšil aj pedagógov. Počas jednej školskej slávnosti si chceli prehrať vtedajšiu novinku od skladateľa Richarda Straussa, no nik z profesorov si na náročnú skladbu netrúfal. Zavolali teda poslucháča Bartóka, ktorý im ju zahral priamo z partitúry. Keby šiel po vychodeným cestičkách, pochleboval vtedajšej smotánke a vplyvnej aristokracii, čakala by ho sľubná budúcnosť. Lenže mladý Bartók nafúkanú snobskú spoločnosť úprimne neznášal a vybral si dobrovoľne inú cestu. Tá ho neskôr zaviedla opäť na Slovensko.

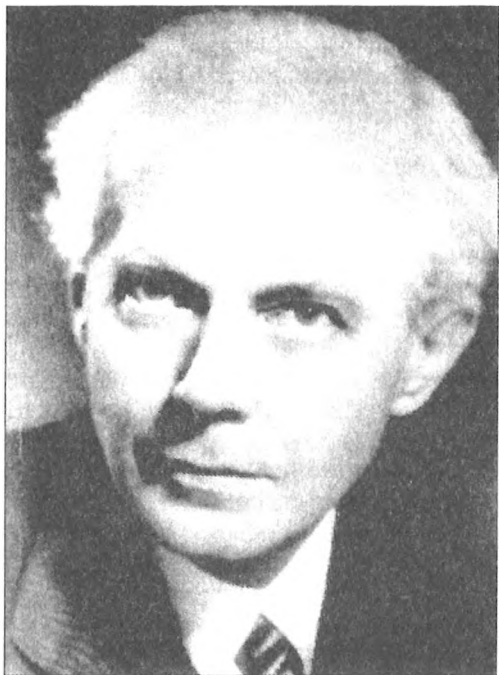
Intelektuál v bagančiak: Bartókovo skladateľské dielo sa považuje nielen za jedno z najvýraznejších v tvorbe dvadsiateho storočia, ale rovnako za jedno z najneprístupnejších. Náročné skladby, zložitá rytmika, melódie na samotnej hranici stráviteľnosti. Niet sa čo čudovať, že autor, ktorého náležite oce-

nili až po smrti, vyvolával vo svojej domovine nezáujem a nevraživé útoky malomeštianskej spoločnosti. Z jeho strany však nešlo o manieru intelektuála, skladajúceho hudbu pre pár podobných individuí. K novátorskej polohe, pre ktorú sa zvykne jeho dielo označovať ako „barbarské“, ho doviedla ľudová hudba. Nie však krčmové popevky a už vtedy zdegenerované ľudové piesne – on šiel ku koreňom pôvodnej európskej hudby a z tohto bohatého, no skrytého zdroja čerpal celý život vo vlastných skladbách a symfóniách. V úbohých podmienkach, s niekoľkými konzervami a v bagančiach brodiaci sa bahnom, nachádzal skladateľ oveľa väčšiu radosť než medzi múrmi konzervatória. Najstaršie formy ľudových piesní boli preňho doslova pokladom: „Najšťastnejšie chvíle môjho života boli tie, ktoré som strávil na dedinách medzi sedliakmi.“

Spievajúce prostitútky: Okrem slovenských ľudových piesní zbieral aj maďarské, rumunské, ukrajinské či turecké. Ba za „barbarskými“ melódiami sa vydal až do Afriky, kde priamo v alžírskej oáze zapisoval piesne domorodcov. Moslimské ženy mali zakázané komunikovať s cudzincom, no šejk osady mu vymohol povolenie, aby mu spievali aspoň dve prostitútky. Zápisy slovenských piesní sú však v jeho zbierke najpočetnejšie – úctyhodných viac ako štyritisíc textov. Niektoré zapisoval ručne, neskôr používal fonograf, čo na začiatku minulého storočia vyvolávalo medzi vtedajšími dedinčanmi značné ohúrenie. Sám bol prekvapený bohatosťou námetov. Len od jedinej speváčky z dediny Poniky neďaleko Banskej Bystrice, Zuzany Spišiakovej, zaznamenal viac než päťsto piesní. O význame jeho úsilia hovorí slovenský etnomuzikológ Oskár Elschek: „Vydanie Bartókových slovenských ľudových piesní bolo jednou z najdôležitejších úloh našej folkloristiky.“ Sám skladateľ sa však ich vydania nedožil – po predložení materiálu Matici slovenskej sa našlo vždy dosť dôvodov, aby sa vydanie natoľko podstatnej zbierky odkladalo do neurčita. Slovenský skladateľ Vladimír Godár to považuje za hanbu: „Bartók začal zbierať ľudové piesne, keď mala moja babka päť rokov. Matica slovenská začala prácu na vydaní jeho zbierky, keď mala moja mama päť rokov. Prvý diel zbierky vyšiel, keď som mal tri roky, druhý keď som mal pätnásť. Dnes má môj vnuk päť rokov, no zbierka dodnes nevyšla – desaťtisíce hodín Bartókovej práce spia v nedobytnom trezore.“

Mladé manželky: Bartókov súkromný život je z veľkej miery neznámy. Vo svojej uzavretosti sa len výnimočne spovedal dokonca aj najbližším priateľom. Prežil dve manželstvá, obe so študentkami. Prvú, Martu Zieglerovú, spoznal ako mladý profesor v roku 1919. Bolo to vyrovnané, harmonické manželstvo, hoci o zamilovanosť v ňom asi nikdy nešlo. Marta rozumela svojmu mužovi, sprevádzala ho na zberateľských cestách do zapadnutých dedín a mali spolu syna Bélu. Po štrnástich rokoch požiadal o rozvod. Jeho rozhodnutie bolo prekvapujúce, pretože ešte v januári 1923 plánoval

spoločnú dovolenku s rodinou, no v júli ju odriekol. Vraj „z veľmi komplikovaných rodinných dôvodov“. Tými dôvodmi bola jeho nová žiačka na akadémii – Ditta Pásztoryová. Mladá červenovláska pochádzala z Rimavskej Soboty a očarila ho už pri prijímacích skúškach. Čoskoro po rozvode sa zosobášili. Táto životná zmena sa odrazila aj na jeho vystupovaní. Za klavírom sa zmenil z tichého pána profesora na umelca vo vytržení. „Nie je čírou náhodou, že na konci svojho druhého klavírneho koncertu obraciam tému naruby. Táto extrémna menivosť, charakteristická pre ľudové piesne, je zároveň prejavom mojej povahy,“ napísal o sebe.

Emigrácia: Nenávidel nacionalizmus a fašizmus, čo ho napokon prinútilo v roku 1940 emigrovať do Ameriky. Tam mu lekári opäť zistili smrteľnú chorobu. Ibaže tentoraz sa nemýlili. Na sklonku vojny v zaslúbenej zemi polozabudnutý zomrel. Jeho posledné slová boli: „Len to ľutujem, že odchádzam s plným kufrom.“ Našťastie, nie všetko vzal so sebou na druhý svet. Jeho fascinujúce diela ako Podivuhodný mandarín, šamanistické Allegro barbaro či klavírne koncerty dnes patria aj pri svojej náročnosti medzi perly koncertných pódíí. Platí citát z jednej z mála pozitívnych kritik, ktorú o ňom napísali počas jeho života: „Bartók vykresľuje zo života to, čo je škaredé, ale pravdivé. Pravdivejšie v lese sú totiž ropuchy ako víly. Vidieť a vyjadrovať pravdu je dané len géniom.“

Ondrej Hanko

Ukrutná cholerová epidémia v Čabe v roku 1831

Obyvateľstvo Čaby postihla pred 175. rokmi strašná pohroma. V roku 1831 cholera pustošila a brala obete po celej krajine. Túto infekčnú epidémiu privliekli z Ázie do Európy obchodníci. V roku 1830 už zasiahla Poľsko a Galíciu. V záujme izolovania epidémie a s cieľom predísť privliečeniu cholery do Uhorska severné hranice krajiny zablokovali, avšak toto opatrenie nebolo dostatočné.

Keďže cholera bola neliečiteľnou chorobou, lieky neboli, pokúsili sa iba o prevenciu, o zabránenie jej šírenia. Zakázali masové zhromaždenia, stavali kordóny.

V roku 1831 cholera začala zúriť aj v našej oblasti. Epidémia sa k nám dostalo smerom od Maruši (rieka Maros) a od Hajdúságu. 25. júla 1831 sa objavila táto ukrutná choroba aj v Čabe. Podľa Ľudovíta Haána bol prvým chorým Pavol Hrabovský, ktorý predtým pobudol v Pešti a odtiaľ privliekol cholery. Po objavení choroby bol založený núdzový výbor. Členovia výboru boli plebán József Erdélyi, Daniel Boczko a Zsigmond Omaszta ml., predsedom výboru sa stal hlavný slúžny János Stummer.

Cholera sa prvýkrát predstavila na Dolnom konci (dnešný I. a II. Obvod). Výbor túto časť mesta uzatvoril, ale blokádu nebol schopný udržať. Prerušili školské vyučovanie, zakázali zhromažďovanie. Zatvorili aj kostoly. S týmto opatrením ľudia nesúhlasili, svoju mienku hlasno dali najavo. V meste boli zamestnaní dvaja lekári, ktorí na túto prácu nestačili. Ochorenie napadlo človeka zákerne, choroba bola spočiatku nespoznateľná, potom došlo k náhlemu zhoršeniu stavu, sprevádzanému vracaním, hnačkou, smädom a skončilo sa veľkými krčmi. Od 25. júla do 31. júla zomrelo 105 ľudí, potom sa počet mŕtvych rýchlo zvyšoval, 2. augusta zomrelo 71 ľudí, 3. augusta ich už bolo 130. Ľudovít Haán píše, že za každého rána bolo vidieť smutný sprievod, keď na vozoch rad za radom vyvážali mŕtvych na cintorín. V Čabe boli dva cintoríny, do ktorých pochovávali obete cholery. Do cintorína v mestskom parku boli pochované obete z mesta, kým v cintoríne vo Viničiach, pri bývalej kigyóšskej ceste odpočívajú obete z Viníc a salašania.

Zabezpečenie verejného poriadku bolo stále ťažšou úlohou. Ochoreli aj uliční kapitáni, ktorí mali za úlohu navštevovať domy a rozhodovať a konať vo veci chorých a mŕtvych. Ochoreli a pomreli aj hrobári. Tí, čo zostali

nažive, nestačili k toľkým pohrebom, preto bolo potrebné k hrobárskej práci prinútiť členov rodiny zosnulého. Počet zosnulých prudko rástol v dňoch od 4. do 7. augusta zomrelo denne 100-115 ľudí. Starci spomínali, že napríklad v Banátskej ulici zostal nažive iba jeden človek.

Od polovice augusta cholera postupne prestávala besniť, ochorelo čoraz menej ľudí, a od konca augusta ustúpila. Podľa údajov Ľudovíta Haána v Čabe za tento krátky čas zomrelo 2019 ľudí. Naše mesto táto preukrutná choroba doslova zdecimovala.

Preložil Michal Lásik

Tomáš Gális

Krvavá škvrna na komunistickej mape

Maďarská revolúcia

Október 1956 bol v Maďarsku nabitý udalosťami - rehabilitácia bývalého proreformného premiéra Imreho Nagya, študentské protesty, oslobodenie väzňov a na záver vojenská intervencia. Výsledok - prítvrdenie režimu, tri tisíce mŕtvych počas revolúcie a ďalšie stovky zabitých alebo popravených po nej.

Rýchly úder

Dňa 16. októbra pred päťdesiatimi rokmi začala skupina univerzitných študentov v juhomadžarskom Segedíne ignorovať oficiálny študentský zväz a obnovila predkomunistický zväz maďarských univerzitných študentov. Ich počínanie nasledovali kolegovia v Päťkostolí, Miškovci a Šoproni. O šesť dní neskôr sa pripojili aj poslucháči Technickej univerzity v Budapešti, ktorí prijali zoznam šesťnástich požiadaviek na zmenu národnej politiky.

Dňa 23. októbra sa pri budapeštianskej soche hrdinu boja za nezávislosť z rokov 1848 - 1849 generála Bema zhromaždil 20-tisícový dav, ktorému študenti a spisovatelia predložili svoje vyhlásenia. Do večera sa zhromaždenie, ktoré sa presídlilo k budove parlamentu, zdesaťnásobilo. Udalosti nabrali rýchly spád. O ôsmej večer nasledovalo arogantné rozhlasové vystúpenie generálneho tajomníka strany. Ernő Gerő označil demonštráciu za kontrarevolučnú a dal do "chátry" strieľať, na čo mu časť davu o hodinu a pol odpovedala strhnutím Stalinovho pomníka. Deň sa skončil bojom zástupu a tajnej polície o budovu rozhlasu.

Ešte v ten večer stihol požiadať Gerő Sovietov o zásah. O druhej ráno 24. októbra 1956 vstúpili sovietske tanky do Budapešti.

Nepokojní vazal

Generálna skúška revolúcie a následného zásahu sa uskutočnila tri roky predtým v Berlíne. Podmienky sa však trochu líšili. Podľa historičky Dagmar Čiernej z Historického ústavu SAV boli nemecké požiadavky predovšetkým sociálneho charakteru a až neskôr k nim pribudli aj politické žiadosti. V Maďarsku sa, naopak, o politike diskutovalo od začiatku. S touto interpretáciou súhlasí aj bývalý minister kultúry a znalec maďarských dejín Rudolf Chmel. „Odpor ku komunizmu bol v päťdesiatych rokoch aj v NDR či v Poľsku, ale iba v Maďarsku sa uskutočnil formou celonárodnej protikomunistickej revolúcie, ktorá mala za cieľ zvrhnúť diktatúru jednej strany, viedla zápas za národnú suverenitu a parlamentnú demokraciu.“

Iná bola aj účasť sovietskych vojsk. Nemecká demokratická republika vznikla na území okupačnej zóny Sovietskeho zväzu. Jeho armáda bola rozmiestnená na území štátu od konca vojny. V Maďarsku boli len slabé posádky, ktorých oficiálnym poslaním bolo zabezpečovať spojenie so sovietskou okupačnou zónou na východe Rakúska. Silnejší zásah preto prišiel 30. októbra spoza hraníc.

Prečo len Maďarsko?

"Ak si kladieme otázku, prečo v Maďarsku a práve len v Maďarsku vypuklo ľudové povstanie, musíme brať do úvahy pozadie všeobecného vývoja vo východnom bloku, ktorý smeroval od destalinizácie až k podmienenému zmiereniu s kacírom (Titom) v Belehrade," píše vo svojej knihe Tisíc rokov maďarského národa rakúsky publicista maďarského pôvodu Paul Lendvai.

Zvýrazňuje pritom dva faktory:

1. Len v Maďarsku nasledovalo už štyri mesiace po Stalinovej smrti (5. 3. 1953) otvorené odsúdenie stalinizmu a proklamácia nového reformného kurzu.
2. Len v Maďarsku zápasili v strane už viac ako tri roky dve frakcie, dve úplne odlišné koncepcie podoby ďalšieho vývoja.

Na jednej strane stáli reformne naladení komunisti na čele s Imrem Nagyom, ktorý stál na čele maďarskej vlády v rokoch 1953 - 1955 a potom počas revolúcie. Na druhej strane stalinisti a generálni tajomníci komunistov Matyás Rákosi a jeho nástupca Ernő Gerő. V zápase Nagya s Rákosim išlo najmä o prevereenie tajných procesov a krutostí, o priority v hospodárskej politike a o oživenie ľudového frontu, nie ako prevodovej páky strany, ale ako prostriedku na získanie dôvery ľudu.

K Nagyovi sa pripojili obeť procesov, spisovatelia, a predovšetkým bývalí Rákosiho vlajkonosiči, ktorých vodca a jeho klika podviedli.

Podľa Čiernej prekročil Imre Nagy svoj vlastný tieň - okrem iného požadoval vystúpenie z Varšavskej zmluvy a neutralitu krajiny. Počas revolúcie sa začali obnovovať zakázané politické strany, ale aj inštitúcie, ako napríklad závodné výbory.

Lendvai píše, že napriek jasne vymedzeným stranám konfliktu nemožno hovoriť o revolúcii, ktorá by mala jasné centrum, koncepciu či koordinované vedenie. Politici z minúty na minútu menili svoje pozície. Aj Nagy, akokoľvek revolučne mohol pôsobiť, bol len reformátorom v medziach zákona. Napriek tomu zostal pre väčšinu symbolom zlomu.

Krvavý koniec

Chruščov mal problém. Odhodlal sa síce odsúdiť Stalina, ale maďarskú revolúciu, aj vďaka opozícii vnútri vlastnej strany, vydržať nemohol. Hľadal preto niekoho vhodnejšieho ako bol Nagy. Predsedom Revolučnej robotnícko-roľníckej vlády sa 8. novembra stal János Kádár - rozporuplná postava, ktorá

bola ochotná to urobiť a stať sa tak symbolom potlačenia revolty, ale tiež človek, ktorý sa do určitej miery pokúsil zachovať októbrové požiadavky. Kádár, ktorý stál na čele strany až do roku 1989, sa stal symbolom tzv. gulášového socializmu. „Za Kádára nebol slobodný, ale v porovnaní s ostatnými krajinami bloku oveľa liberálnejší režim. Kádár napríklad zrušil podmienku vyhovujúceho kádrového profilu, ktorý museli spĺňať uchádzači o štúdium na vysokej škole. To u nás v polovici 50. rokov neexistovalo,“ hovorí Čierna. Porevolučný vývoj až taký idylický zase nebol. Odhady popravených sa pohybujú od 350 do 1.200 ľudí, za mreže sa dostalo 13-tisíc osôb a za hranice ušlo 200-tisíc Maďarov.

Spomienka na rok 1956 je v Maďarsku stále veľmi emotívna. "Je súčasťou národného vedomia a je veľmi protisovietska, ale nie protiruská a silne antikomunistická. Dovoľávajú sa jej všetky politické strany od socialistov po neofašistov," vysvetľuje Chmel. Podľa neho sa preto "náš" rok 1968 s "maďarským" rokom 1956 nedá porovnávať. Kým u nás šlo iba o sisyfovské úsilie o reformu socializmu a jeho tvár, Maďari v októbri 1956 skutočne povstali.

In: Hospodárske noviny, 16. októbra 2006

Foto: www.enc.hu

Anna Istvánová Deň menšín v Čabe

Ako každý rok, aj v tomto roku sa konala spoločná slávnosť v meste žijúcich štyroch národností pri príležitosti Dňa menšín. V obradnej sieni Mestského úradu 12. decembra príslušníci Rumunov, Poliakov, Rómov a Slovákov predniesli ukážky so svojej kultúry a predsedovia jednotlivých menšinových samospráv odovzdali svoje vyznamenania. Slovákov prezentovala v programe Ildika Očovská a jej školská gitarová skupina. Predniesli krásny program. Predseda Rumunov, György Grósz odovzdal vyznamenanie kantorovi Péterovi Zsurkovi za jeho celoživotnú službu v miestnej pravoslávnej cirkvi. Poliáci vyznamenali Józsefa Hevesiho, bývalého menšinového referenta Župného úradu. Rómovia vyjadrili svoje uznanie Gábovi Vágvölgyimu. Vyznamenania Slovenskej menšinovej samosprávy župného mesta Békešká Čaba odovzdal predseda Juraj Ando dvom, Libuši Pestiovej a Martinovi Vozárovi.

Libuše Pestiová pracuje 28 rokov v čabianskej slovenskej škole ako učiteľka prvého stupňa. Je určujúcou a determinujúcou pracovnou silou školy, ktorá svoju prácu vykonáva na vysokej odbornej úrovni, je celoštátne uznávanou odborníčkou národnostnej výchovy. Je kreatívna, inovujúca učiteľka, je autorkou učebníc, organizátorkou a vystupujúcou prednášateľkou odborných konferencií. Lektoruje učebnice, píše rôzne výchovno-vzdelávacie programy a materiály pre národnostné školy.

Bola odbornou vedúcou vysokoškolských, prednášala im metódu. Je vedúcou pracovnej spoločnosti učiteľov, na poli výučby slovenského jazyka dosiahla aj

na celoštátnej úrovni výborné výsledky. Od roku 1990 organizuje tábory Škola v prírode na Slovensku. V práci ju majú radi kolegovia a aj jej zverenci, deti. V rokoch 1990-92 pracovala ako zástupkyňa riaditeľa. Je silným charakterom, učiteľom, ktorý pracuje podľa koncepcií a snaží sa dospieť k dobrým záverom a výsledkom.

Martin Vozár je dlhé roky členom predsedníctva Čabianskej organizácie Slovákov a dlhoročným pomocníkom činnosti Domu slovenskej kultúry. Na jeho odborné rady sa dá spoľahnúť, jeho názory nám boli už aj viackrát smerodajné pri určení ďalšej prevádzky Hotelu Slováč. Bol prvým predsedom miestnej slovenskej samosprávy, ako taký sa venoval vytvoreniu štruktúry, základných dokumentov a činnosti zboru. Je to človek s pevnou slovenskou identitou, ktorý využíva všetky príležitosti na to, aby zastával a širil hodnoty Slovákov v Maďarsku, aby nadväzoval kontakty medzi Slovenskom a Maďarskom. Robí to najmä v oblasti obchodu a podnikateľstva. Na Vysokej škole Samuela Tešedíka vyučuje gastronómiu, v rámci nej kladie dôraz na tradičnú slovenskú kuchyňu. V oblasti turizmu je aktívnym tvorcom cudzineckého ruchu nášho regiónu.

Predsedovia čabianskych menšinových samospráv, v strede Gyula Vantara, primátor mesta

29. interdisciplinárny výskum v Slováckmi obývanej osade Veľký Bánhedeš

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku realizoval svoj interdisciplinárny tábor v Békešskej župe, vo Veľkom Bánhedeši. Výskum sa uskutočnil v termíne 18. - 23. júna 2006. Okrem výskumu slovenskej ľudovej kultúry prebiehal aj výskum nárečia, histórie a kultúrnej histórie. Okrem toho sa bádanie zameralo aj na školstvo (počas 16 r. výučba v slovenskom jazyku) a cirkevné záležitosti (v akom jazyku prebiehajú evanjelické bohoslužby, či majú svojho farára atď.) Výskum sa realizoval pre 25 osôb, jednak pre domácich výskumníkov, študentov, jednak pre odborníkov zo Slovenska, konkrétne z Etnologického a Jazykovedného ústavu SAV, z Katedry etnológie Univerzity Komenského, z Univerzity Konštantína Filozofa z Nitry, z Matice slovenskej a Slovenského národného múzea z Martina. Účastníci výskumu boli ubytovaní v služobných bytoch miestneho primátorského úradu. Cieľom výskumu je zmapovanie súčasného stavu slovenskej ľudovej kultúry, jazyka, školstva, cirkevného života a publikovanie výsledkov. Výskumníci o svojich skúsenostiach v teréne napíšu správu a výsledky bádania prezentujú vo vedeckom časopise *Národopis Slovákov v Maďarsku*, resp. v publikáciách VÚSM a v rôznych odborných časopisoch na Slovensku. Uvedieme tu úryvky zo správ výskumníkov.

Kolektívna a individuálna historická pamäť vo Veľkom Bánhedeši

„...Odbornou vedúcou tábora bola Mária Žiláková, ktorá okrem zabezpečenia úvodného odborného seminára počas celého priebehu úzko spolupracovala s jednotlivými výskumníkmi i z pozície rodáčky zo skúmanej lokality. Podporu obce v osobe starostu, ale predovšetkým v osobe predsedu Slovenskej samosprávy v obci, Pavla Žiláka, bolo cítiť na každom kroku. V tomto duchu pôsobila aj ďalšia rodáčka z obce, Zuzana Gulyásová, odborná pracovníčka Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku.

19. 6. 2006 sa na úvod podujatia konal odborný seminár, na ktorom sa účastníci tábora oboznámili s dejinami a súčasnosťou obce. Fundované príspevky predniesli starosta obce Ottó Jancsó, etnológ Ondrej Krupa, historik Štefan Tóth, lingvistka Mária Žiláková, hlavná poradkyňa VÚSM Anna Divičanová a predseda menšinovej samosprávy v obci Pavol Žilák. Z príspevkov sa účastníci výskumného tábora dozvedeli podrobné základné údaje o historických, ekonomických, kultúrnych a sociálnych podmienkach, ktoré formovali súčasný stav života a kultúry obyvateľov obce so slovenskou identitou.

O aktuálnom stave povedomia slovenskej etnicity svedčila i vernisáž výstavy výšivkárok krúžku Rozmarín Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe v miestnej škole, ako aj kultúrny program žiakov a ženskej speváckej skupiny.

Oceňujem aj ústretovosť, ktorú vynaložili organizátori a umožnili mi návštevu výstavy svadobného odevu z rôznych obcí so slovenským obyvateľstvom v Maďarsku, ktorá sa konala v miestnom múzeu v Pitvaroši, ako aj návštevu súkromného múzea dlhoročnej účastníčky výskumných táborov Alžbety Tószegiovej a rozhovor s ňou. Cením si to o to viac, že to bolo umožnené aj študentke druhého ročníka Katedry etnológie a kultúrnej antropológie FF UK v Bratislave Kataríne Kováčsovej, ktorá sa na výskume zúčastnila pod mojím tutorstvom.

Ako výskumníci sme mali k dispozícii zoznam informátorov, z ktorých väčšina patrila do najstaršej generácie. Prostredníctvom ich informácií sme tak získavali údaje o nezriedka zaniknutých javoch každodennej i sviatočnej kultúry, čo na druhej strane ponúkalo možnosť konfrontovať údaje s aktuálnym stavom tradície. Všetci respondenti, ktorých som navštívila, boli veľmi ochotní poskytnúť rozhovor i podrobnejšie informácie. Oslovila som aj obyvateľov obce, ktorí neboli uvedení v zozname ako respondenti a aj v týchto prípadoch som sa stretla s veľkou ochotou na rozhovor. Dlhšie rozhovory som vykonala s 8 informátormi. Pracovala som prevažne biografickou metódou, ktorú som kombinovala s riadeným interview.

Témou, ktorej som sa venovala, bola historická pamäť kolektívna aj individuálna. Vzhľadom na skutočnosť, že rozprávačský materiál obce spracoval v podobe personálnej monografie výbornej bilingválnej narátorky A. Krupa, snažila som sa zistiť, či nemá nasledovníčku/ka, no nikoho s takýmto renomé mi informátori v súčasnosti neuviedli. Podotýkam však, že čas na výskum bol naozaj obmedzený a možno ho považovať skôr za výskumnú sondu.

V porovnaní s minuloročným výskumom, ktorý sa konal v obciach Bakonycsérnye, Jásd a Szápár (Čerňa, Jášč, Capár), stav jazykového povedomia, no hlavne jazykovej zručnosti v slovenskom jazyku je v Nagybán-hegyesi (Veľký Bánhedeš) v skúmanej generácii neporovnateľná. Výrazne sa to prejavilo i v mnou skúmanej téme, kde som bez problémov získavala plynulé dlhšie výpovede informátorov. Vo výpovediach ako hlavné motívy vystupovali: život na sálašoch, presídlenie niektorých rodín Slovákov v rámci akcie Mať volá v roku 1947 na Slovensko a na druhej strane príchod maďarských rodín zo Slovenska. Temer všetci informátori zdôrazňovali dobrovoľnosť odchodu Slovákov z Maďarska a nedobrovoľnosť odchodu Maďarov zo Slovenska. Tieto procesy priniesli so sebou násilné rozdelenie rodín, nezriedkavé boli rozdelenia mladých párov, tajné návštevy príbuzných cez hranicu ai. V súčasných rozprávaniach tieto traumatické skutočnosti narátori podávajú s pochopením pre dobovú povojnovú situáciu

a, iste aj pod dojomom neskorších možností návštevy členov rozdelených rodín a aktuálnych existenčných problémov, nevyhrotene a nezriedka aj s humorným vyznením.”

PhDr. Hana Hlôšková, CSc., FF UK Bratislava

Bilingválna situácia

„... Veľmi som sa tešil na lokalitu, v ktorej dávno pôsobil ako učiteľ, evanjelický kňaz a národnokultúrny dejateľ Ján Kutlík (1830 – 1893), jeden z rozvetvenej kutlíkovskej rodiny, ktorá zapustila hlboké kultúrne korene aj v mojej rodnej Vojvodine (dve pilierové postavy musím pri tejto príležitosti spomenúť – Félix Kutlík (1843 – 1890), ev. kňaz v Petrovci, Silbaši a Kulpíne, autor divadelnej hry Stratený syn a slávnej historickej monografie Báč-Sriemski Slováci (Báčska Palanka 1888) a Cyril Kutlík (1869 – 1900), maliar, ilustrátor a výtvarný pedagóg, zakladateľ prvej Vysokej výtvarnej školy v Srbsku (v Belehrade)). Na Veľký Bánhedeš (Nad'bánhedeš aj Nagybánhegyes) som sa tešil aj z toho dôvodu, že Slováci z týchto končín Dolnej zeme (hlavne z Pitvaroša) posilnili svojimi migračnými rojmi vojvodinskú slovenskú etnicitu a jazyk.

Cieľom môjho výskumu bolo získať jazykový materiál zo skúmanej lokality, ktorá bola v prvej fáze osídlená čisto slovenským obyvateľstvom, ktoré sa v druhej osídľovacej fáze od roku 1856 posilňovalo slovenskými osadníkmi z Nadlaku (Rumunsko) a neďalekého Pitvaroša a Slovenského Komlóša (Tótkomlós), Békešskej Čaby a následne po presídlení slovenského obyvateľstva na Slovensko, do Nedeđu, Vlčian a Žihárcu roku 1947, z týchto obcí demograficky posilnená maďarským obyvateľstvom. Takto sa obec stala národnostne a jazykovo zmiešanou obcou.

Vo svojom jazykovednom záujme som sa sústredil predovšetkým na mapovanie bilingválnej situácie, výskum idiolektných sietí a miest jazykovej pamäti (na vybraných topologických reáliách), jazykových biografii a ako vedľajší produkt svojho výskumu som evidoval (a zaznamenával) otázky hosťujúceho kódu a prepínania kódu a otázku jazykovej identity.

...mal som možnosť pri vstupe do obce skúmať kultúru krajiny, ktorá má typický rovinatý ráz s nadštandardne úrodnou pôdou (černozemou), ale aj vysokými spodnými vodami, takže je prístupová cesta lemovaná hlbšími priekopami a odvodňovacími kanálmi. Na začiatku obce je termálne kúpalisko s autokempingom, ktoré zatiaľ objavili iba nemeckí turisti. Čo ma upútalo, je neuveriteľné množstvo rozsiahlych fóliovníkov (*šiatrov*) priamo v obci – vo veľkých záhradách a dvoroch, ako i v blízkom chotári. Pestuje sa tu hlavne paprika, paradajky a melóny (*gerege*). Po početných sálašoch, ktorých bolo podľa literatúry, starých máp a ústneho tradovania viac ako dvesto, som nevidel ani stopy. Po druhej svetovej vojne, hlavne po založení roľníckeho družstva v päťdesiatych rokoch, boli rozobraté a úplne zanikli.

Všetci moji starší respondenti preukázali solídne jazykové zručnosti v slovenčine, ale aj tu badať isté textické a štylistické oscilácie od vysokokultivovaných prejavov v nárečovej podobe jazyka po menej vyvážené prejavy poznačené vekom aj chorobou, takže sa mi zdá, že aplikovanie teórie idiolektných sietí bolo nielen správnym rozhodnutím, ale aj zaručujúcim úspech výskumu. V tejto obci dnes po slovensky rozpráva len generácia 70-ročných a starších komunikantov. Stredná generácia je jazykovo zručná iba v niektorých vybraných komunikačných sférach, alebo už celkom vystriedala kód, ale ešte vždy by som ich mohol zaradiť do skupiny komunikantov s pasívnym bilingvizmom, a najmladšia generácia komunikuje už len po maďarsky medzi sebou aj s predstaviteľmi starších generácií. Chabé inovačné procesy som objavil u školopovinných málopočetných detí, ktoré navštevujú "slovenskú školu" (presnejšie, zúčastňujú sa na hodinách slovenského jazyka). Dnes má slovenčina v tejto obci, ktorá po štyridsiate roky bola slovenskou obcou, už iba etnosingifikantnú funkciu. Slovenské triedy (Slovenská škola) existovali medzi r. 1954 – 1970, odvtedy sa slovenčina vyučuje ako jazyk. Bohoslužby už po slovensky neprebiehajú, ale staršia generácia ešte dobre pozná *Tranoscius*. Stopy po intenzívnejšom jazykovom živote vidno už len na cintoríne a v cirkevnom archíve, kde sú zachované vzácne modlitebné knihy, Biblia, spevníky, ale najmä rukopisná pozostalosť. Zvlášť by som vyzdvihol Kutlíkovu kroniku s matrikou, r. 1898 alebo 1899. Tieto artefakty patria do rovnako vysokej kultúrnej kategórie ako i nástenné maľby zosnulej Žofie Farkašovej-Drágošovej, vynikajúcej ľudovej rozprávkarky, ktorá rozprávala svoje rozprávky rovnako vynikajúco po slovensky ako aj po maďarsky, ale niektoré iba po slovensky alebo iba po maďarsky.

Vo všetkých prípadoch som získal veľmi kvalitný jazykový materiál, v jednom prípade to bol nadštandardne kultivovaný prejav, v ktorom sa v integrálnom texte takmer nezjavoval hosťujúci kód, respondenti sa nedali pomýliť ani keď vošla do dialogického priestoru druhá osoba (vnuk, ktorý síce komunikoval len po maďarsky, ale nakoniec niekoľko replík so starými rodičmi realizoval aj v slovenčine). Z tohoto materiálu usudzujem, že v obci ide o pestrú idiolektnú sieť na úrovni štylistiky textu, nárečové prvky stredoslovenského typu sú všade pomerne homogénne. Keď ide o miesta jazykovej pamäti materiál jasne signalizuje jazyk na ústupe, ale optimizmus trochu vlieva vedomie, že časť slovenskej miestnej komunity má záujem o oživenie a zachovanie jazykových zručností.

Materiál, ktorý som získal z tohtoročného veľmi dobre zorganizovaného výskumného tábora využijem v parciálnych sociolingvistických štúdiách, ktoré do konca roka plánujem napísať a niektoré integrálne texty plánujem po vykonanej transkripcii publikovať ako dokladový materiál v plánovanej knihe o jazyku slovenských enkláv a diaspór v Maďarsku, Rumunsku a vo Vojvodine.

Všetkým organizátorom a odborným garantom sa chcem čo najsrdečnejšie poďakovať za hladký priebeh 29. medzinárodného interdisciplinárneho výskumného tábora, svojim respondentom za vynikajúcu spoluprácu a otvorenosť, ako aj všetkým miestnym obyvateľom, s ktorými som sa náhodne stretol za vysoký stupeň ústretovosti a komunikácie bez predsudkov, miestnemu obecnému vedeniu za vynikajúce podmienky, ktoré pripravili pre účastníkov tábora, počnúc neobmedzeným prístupom do kúpeľov a sprístupnením kultúrnych pamiatok, poskytnutím ubytovacích kapacít, aj oddychového punktu v Kultúrnom dome, výbornej domácej dolnozemskej kuchyni atď. Slovom, vďaka patrí všetkým tým, ktorí účastníkov tohtoročného tábora privítali s neskrývanými sympatiami. Vďaka Vám, milí priatelia!

Prof. Dr. Miroslav Dudok, DrSc.
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV

Bánhedešská rodina

„...Výskum som zamerala na bánhedešskú rodinu a jej život v obecnom spoločenstve. Zaujímali ma otázky skladby rodiny podľa počtu manželských zväzkov, podľa počtu generácií v rodine a podľa úplnosti v generácii rodičov. Problematiku štruktúry rodiny som sledovala prostredníctvom postavenia jednotlivých členov rodiny a ich vzájomných vzťahov. Osobitne som si všímala mieru otcovských právomocí, postavenie ženy v rodine (gazdiná- matka, nevesta), ako aj tradičné determinujúce kritériá pri výbere manželského partnera. Pozornosť som venovala aj problematike dedenia rodičovského majetku.

Skúmala som výchovu detí v minulosti, ktorá patrí doteraz medzi témy málo skúmané. V tejto súvislosti som sa zamerala na zaužívané odmeny a tresty v domácom i školskom prostredí, ako dôležité princípy, regulujúce výchovu detí v rodine.

Na záver som konfrontovala bánhedešskú príbuzenskú terminológiu s rodinnou terminológiou v dolnozemských osadách Sarvaš, Ambrózfalva, Pitvaroš a Albert.

Výskum v Bánhedeši bol už tradične veľmi dobre pripravený nielen po odbornej, ale aj organizačnej stránke.“

PhDr. Eva Pančuhová
Slovenské národné múzeum v Martine

Priebeh presídlenia v roku 1946-1948

„...Národopisného tábora VÚSM so sídlom v Békešskej Čabe som mala možnosť zúčastniť už po druhýkrát. Teším sa, že som týmto spôsobom mohla pokračovať na svojom výskume rodín reemigrantov, ktorí sa presídlili

v období rokov 1946-1948. Táto téma bola predmetom mojej diplomovej práce: Rodina v procese reemigrácie v rokoch 1946-1948, ktorú som obhájila na Katedre etnológie a kultúrnej antropológie Ff UK v Bratislave v roku 2004. Vo svojej diplomovej práci som skúmala osudy rodín z pohľadu slovenských obyvateľov Veľkého Bánhedeša, ktorí sa presídlili v spomínanom období na Slovensko do juhoslovenských lokalít Neded, Vlčany a Žihárec. Z rodinného prostredia som tak zachytila zaujímavé osudy jednotlivých členov rodín. Skúmala som spôsob života rodín vo Veľkom Bánhedeši ešte pred presídlením, v období presídlenia a následne obdobie prvých rokov života na Slovensku.

Prostredie Veľkého Bánhedeša mi teraz počas Národopisného tábora umožnilo lepšie spoznať pozadie života týchto rodín aj z druhej strany – teda z pohľadu nepresídlených, tu žijúcich rodinných príslušníkov presídlencov. Pomocou biografickej metódy naračného interview som sledovala, v akej miere sa táto spoločensko-politická udalosť odrazila na osudoch jednotlivých respondentov. Zamerala som sa na výskum rodiny obyvateľov Veľkého Bánhedeša v období 1. polovice 20. storočia až do roku 1946. Ďalej som skúmala priebeh a zabezpečenie presídlenia v roku 1946. V neposlednom rade som sledovala, v akom meradle nepresídlení obyvatelia (súčasní respondenti) udržiavajú kontakty s presídlenými rodinnými príslušníkmi už na Slovensku.

Rozhodnutie o presídlení, resp. nepresídlení spolu so svojimi rodinami, ako sa nám ukázalo, nebolo pociťované z pohľadu týchto obyvateľov tak intenzívne. Samotná skutočnosť, že sa procesu subjektívne nezúčastnili potvrdzuje tento fakt. Mohli sme sledovať ako sa vyvíjala kultúra tu žijúcich obyvateľov. Snahu konzervovať spoločnú kultúru (myslím tým tradičnú kultúru spoločenstva) Bánhedešanov sme mohli zaznamenať vo vysokom meradle najmä v prvých rokoch života po reemigrácii u oboch skupín spoločenstva (u presídlencov na Slovensku, ako aj u nepresídlených Bánhedešanov). Tento proces prebiehal z hľadiska výskumu rodiny práve cez také ukazovatele ako výber manželského partnera, zachovávanie konfesie. Ukázalo sa, že proces poľnohospodárskeho združštenia (kolektivizácie poľnohospodárskej pôdy) v značnom meradle pôsobil na život obyvateľov vo Veľkom Bánhedeši podobným spôsobom, akurát s menším oneskorením, ako tomu bolo u presídlencov na Slovensku. Ukázalo sa, že rodina je dôležitým médiom pri prenose etnokultúrnych tradícií obzvlášť v zhoršených, alebo iným spôsobom ovplyvnených životných (existenčných) podmienkach. Tak, ako sa v počiatočnom období združovali rodiny a susedia rovnakého pôvodu po presídlení na Slovensku voči tu žijúcim obyvateľom maďarskej národnosti a z konfesijného hľadiska katolíkom a kalvínom, tak sa vo Veľkom Bánhedeši podobným spôsobom združovali ich rodinní

príslušníci voči sem presídleným Maďarom. Táto skutočnosť nám potvrdila, že rodina je základnou referenčnou jednotkou aj v procese migrácií. Netreba však opomenúť skúmanie tejto tematiky z pohľadu etnických procesov a sociálnej kultúry spoločenstva. Okrem spomenutých postrehov a poznámok by som ešte chcela zdôrazniť, že veľmi dôležitým ukazovateľom kontaktov práve presídlených obyvateľov a nepresídlených Slovákov bola ich vzájomná korešpondencia, cez ktorú sa dá zaznamenať veľa zaujímavých postrehov z každodenného života v rámci adaptácie na nové prostredie po presídlení.”

Mgr. Katarína Molnárová
Slovenské národné múzeum v Martine

O mikrohistórii obce

„...Výskumu sa zúčastnili pracovníci rôznych pracovísk zo Slovenska aj z Maďarska. Cieľom bolo vyskúmať stav slovenskej menšiny v tejto obci, pričom každý výskumník sa venoval svojej téme. Ako študentka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, katedry etnológie a kultúrnej antropológie som mala tiež možnosť zúčastniť sa na tomto výskumnom tábore.

Nebudem zastierať, že ma úroveň tohto tábora prekvapila, ba priam šokovala. Nečakala som tak dôkladne pripravenú „pôdu“ pre výskumníka. Prekvapilo ma, na akej dobrej úrovni je slovenský jazyk tunajších starších Slovákov. Výrazná bola skutočnosť, že vek našich respondentov sa pohyboval často výrazne hore a zriedkavá bola aktívna znalosť slovenského jazyka u strednej alebo dokonca mladšej generácie. Bola som svedkom rozhovoru, keď sa moja respondentka rozprávala so svojou vnučkou po slovensky a ona jej odpovedala po maďarsky. Takto prebiehal ich rozhovor niekoľko minút a navzájom si bez problémov rozumeli. Je zaujímavé, že používanie slovenského jazyka zaniklo podľa všetkého v priebehu jednej generácie (aj keď niektorí so strednej, alebo mladšej generácie rozumejú). Čiže deti rodičov, ktorí hovorili plynulo po slovensky, zrazu nemali dôvod naučiť sa reč svojich rodičov, pretože pre ňu nemali uplatnenie – okrem domáceho prostredia, kam ale tiež nastupovala maďarčina. Samozrejme boli tu aj iné faktory, napr. zrušenie slovenského vyučovania, ostali iba hodiny slovenčiny, alebo faktor práce, obchodu, susedských kontaktov, úradov a pod. Postupné začleňovanie do maďarského obyvateľstva naznačuje nie len nepoužívanie slovenského jazyka, ale aj nástup krstných mien detí, napr. Zoltán, Atilla a pod. prípadne deti dostali maďarskú formu mena, napr. ak sa otec volal Ondrej, syn sa mohol volať András. S deťmi aj vnúčatami rozprávali moji respondenti po maďarsky a prechádzali zo slovenčiny do maďarčiny plynulo, bez zaváhania.

K hlavným témam, ako som už spomínala, patrili hlavne spomienky na reemigráciu, ale aj rozprávania o mikrohistórii obce a okolia. U mužov bola častá aj téma vojny. Tiež frekventovanou témou bolo rozprávanie o živote, ako aj o momentálnych susedských vzťahoch. Špeciálne postavenie malo rozprávanie o momentálnom stave slovenského jazyka v obci, keďže naši respondenti očakávali, že to je téma, ktorá nás zaujíma."

Katarína Kováčsová, študentka FF UK v Bratislave

Informátorky tábora vo Veľkom Bánhedeši

Jarmila Hodoličová Život píše romány

(Životné príbehy Sloveniek vo Vojvodine)

Roku 2003 združenie „Ženske studije Mileva Marić Ajnštajn“ v Novom Sade, vydalo knihu **Slovenky – Životné príbehy Sloveniek vo Vojvodine (Nový Sad: Futura publikacije, 2003, 220 s.)**.

Ženské štúdie je asociácia žien, ktorá vzdeláva ženy tak, aby lepšie pochopili problematiku rodovej zastúpenosti v oblasti vedy, vzdelávania, umenia, náboženstva a ostatných oblastí každodenného života. V Ženských štúdiách a výskumoch sa kontinuálne sledujú, zbierajú a zaznamenávajú životné rozprávania žien (oral history), ktoré žili a žijú vo Vojvodine. Základná idea je, aby životné osudy žien boli bohatým prameňom údajov o mieste ženy v spoločnosti ako aj inštrukcie „ako postavenie žien urobiť lepším“.

Projekt „Životné príbehy žien“ je jedným z dlhoročných projektov na ktorom sa začalo pracovať roku 1998 najprv v rámci medzinárodného projektu „Spomienky žien na socializmus“ a neskôr samostatne. Projekt koordinuje profesorka Filozofickej fakulty v Novom Sade Dr. Svenka Savić. Základným cieľom projektu je, aby sa zlepšil status žien v spoločnosti a to:

- dokumentovaním údajov o živote žien (obyčajných a významných ženách, najmä z menšinových spoločenstiev),
- vzdelávaním žien z menšinového spoločenstva biografickou metódou,
- rekonštrukciou dejín za pomoci ženy.

Na konkrétnej práci – výskume o životných príbehoch Sloveniek vo Vojvodine od samého začiatku až po zrod knihy sa zúčastnili Antónia Ferková, Jarmila Hodoličová a Anna Jašková. Tento projekt mal niekoľko fáz. Zaujímalo nás ako ženy z väčšinového spoločenstva, teda Srбки, vnímajú vojvodinské Slovenky. Za pomoci metódy voľných asociácií sme robili anketu v Novom Sade a opytovali sme sa: *Ktorá je Vaša prvá asociácia, keď poviem Slovenka?* Odpovedalo približne 100 anketovaných. Ich odpovede boli roztriedené do niekoľkých kategórií s cieľom, aby sa metódou voľných asociácií zistilo dačo o stereotypoch žien z väčšinového (srbského) národa o ženách z menšinového spoločenstva (Slovenkách). Zhrnuté odpovede poukazujú, že ženy z väčšinového národa Slovenkám pripisujú pozitívne vlastnosti: usilovné, čistotné, veselé, príjemné, poctivé, otvorené, hrdé, silné, vynaliezavé, dobré matky, uctiejú si rodičov a manžela, nežné,

predávajú na trhu syr, majú pekný kraj, široké sukne, na nohách majú pančušky, na hlave šatku. Na základe tejto metódy – ankety sme zistili, že stereotyp Slovenky je veľmi pozitívny a väčšinový – srbský národ má vysokú mienku o nej. To bol iba vstupný bod k vypracovaniu práce.

Základný materiál sa získal rozhovorom. Jeden rozhovor trval 90 minút. Ženy, s ktorými sme viedli rozhovor, narodené sú začiatkom 20.st., nemajú menej ako 70 rokov a najväčšiu časť života prežili vo Vojvodine. Rozhovor s každou anketovanou ženou bol nahraný na magnetofónový pás a potom transkribovaný, čiže prepisovaný na papier. Každá žena hovorila svojim nárečím a tak sa v transkribovanej forme zachovali nárečové vlastnosti. Rozhovor sa konal voľne, teda nejestvovali otázky, ktoré sa kladli, ale sa žena otázkami usmerňovala, aby hovorila o svojom detstve, rodinnom pôvode, školení, mladosti, manželstve, materstve, viere, práci a vplyve vojny na jej život, o oslavách a voľnom čase, o starobe a samote. To je základný materiál pre jednu životnú spoveď. Ženy o svojom živote rozprávali s hlbokými citmi veľmi úprimne, niekedy so slzami v očiach pri spomínaní si na ťažký život a osud.

Kniha obsahuje životné príbehy jedenásť žien, ktoré sa narodili v rokoch 1918 až 1939 a pochádzajú zo slovenských osád: Kysáč (2), Báčsky Petrovec (2), Kovačica (3), Pivnica (1), Kulpín (1), Nový Sad (2). Výber žien bol náhodný. Medzi sebou sa možno anketovaná žena a výskumníčka ani nepoznali a žili v rovnakom prostredí. Väčšina žien žije v dedinskom prostredí a rozprávajú svojim nárečím. U žien, ktoré žijú v mestskom prostredí medzi srbským väčšinovým obyvateľstvom, badať aj viacej srbských slov, čo je následok bilingvistického prostredia.

Životy týchto žien boli podobné, plné starostí, práce, povinností, avšak slovenské ženy sa ani v najťažších chvíľach nevzdávali a s batohom biedy a starostí na chrbte vedeli vždy hľadať cestu ku krajšiemu zajtrajšku.

V životných príbehoch slovenských vojvodinských žien sú určité spoločné črty. Uvedieme niektoré:

Detstvo. Keď ide o detstvo, bolo bežné, že sa 7-8 ročné dievčence starali o svojich súrodencov. Anna hovorí: *Misela som merkuvať mladších bratov – Danka a Janka. Pod kočom som ich merkovala, v chládku. Preprala som plienočke a prestrela na oje, aby sa vysušili. Aj prekrútiť dieťa som misela. Mama prišla a nachovala.* Dievčence v tom veku varili a pracovali na poli: *Ja som misela včas ráno vstať, lebo kondáš išiel včasráno, včasráno som misela nachovať aj sviňu. Aj uvariť niekedy. Keď som neuvarila, tak som bola bitá.*

Škola. Svoje vzdelanie dievčatá získali v školách. Učiteľ a farár boli najvýznamnejšie odobnosti v dedine. Aj po toľkých rokoch, ženy si spomínajú aj mená svojich učiteľov. Mária z Kysáča si spomína: *Učiteľka sa volala*

Zlata Porubská – Jesenská. No a oni boli velmo nido brá. Deti sa ich velmo báli. Prísna boli. A mňa pripísali k nim: - Ja nepojdem, k Porubskej nepojdem ani za svet. Že prečo?: - No nepojdem, nebude mňa ona biť. Ani doma ma nebijú, nebude ma ona biť. Potom ma miseli prepísať k pani učiteľky Čáňovej.

Terézia z Hložian sa zapísala do strednej školy v Sombore, ale otec sa obával, že sa politicky angažuje, tak ju nepustil: *No ale vtedy, tí všetci boli zapísaní SKOJ-ovci a ja som nebola. A ja neviem, vari by som aj zostala, neviem, ja by som aj do školy bola išla, aby som sa voľačo naučila, ale ak by som sa ja tam misela zapísať do SKOJ-a a otec nedal, tak čo bude. Otec povedal:- Vieš čo, nepojdeš ty! A kúpil mi šijaciu mašinu.*

Mladosť, známosti. Po trinástom roku z dievčatá sa stala dievka a začala vychádzať medzi mládež. Najčastejšie v zime na priadky a v lete na tanec. *Bolo pekne, priadli sme, robili sme dobrú vec aj sme sa zabávali. Chlapci večer chodili s harmonikou, troška sa potancovalo... A niekedy urobili tak, že zavolali tancovať a schovali sa. A tá čo nemala tanečníka sa hanbila. Misela vyjsť z krčme. Všetky sme vraveli: Jój, ohrdil ju!*

Vydaj. Dievky sa veľmi mladé vydávali. Niekedy vlastnou vôľou a niekedy ich prinútili rodičia. Poväčšine sa však vydávali z lásky. *On bol tichý, taký pokorný, pekný. Zaľúbila som sa do neho. Zuzanu prilákala krása: Bol taký pekný človek, ako bábika. Keď som ho videla, ja sa za neho vydám, ak ma bude chcieť!*

Manželstvo, materstvo. Podľa ustálených obyčají, mladucha po svadbe odchádzala bývať do domu manžela, spolu s jeho rodičmi. V novej domácnosti dostala aj svoje povinnosti. Anna z Kysáča o tom rozpráva: *Vtedy nevesta misela ráno vstať, ulic zamiešť, dvor zamiešť, kravu podojiť, zriadiť všetko, na stôl jedenia nachystať, kantu s vodou doniesť. Keď sadli za stôl, misku som na stôl mala doniesť ja. Potom som ju odniesla do kuchyni, doniesla druhú a ja som tak pomedzi jedla, keď som stačila. Tak bolo, kým neprišli deti. A keď prišli deti, to bol problém.*

Zamestnanie. V úrodnej Báčke ženy pracovali na poli spolu s manželom. Chudobnejšie rodiny chodili do „nádnice“ k bohatým gazdom. Niektoré si spomínajú na svoje matky ako ťažko pracovali: *Pamätám, aké opuchnuté ruke mali mama keď sa lámalo. A típli ruke aj v noci, nemohla spať.*

Ženy z Banátu zo slovenských osád chodili do Belehradu slúžiť do panských domov. Slovenské slúžky boli vždy veľmi hľadané ako usilovné, čístopné a spoľahlivé. O službe v Belehrade Anna z Kovačice hovorí takto: *K jedným som chodila, vlakom sa ešte chodilo, ráno od osem hodín, večer do osem hodín. To bolo pri Dunaj stanici, tak čo vravia, vlak sa pohýnal, a ja nohu do vlaku som dávala, telko som robila. Ale zarobila som tisíc dinárov viac ako tieto ostatné. Každý štvrtok, ale nedaj ti milí pánboh, oni*

od štvrtku do štvrtku neumývali riad. Nacápali na terasu, skladali. Ja som dopoludnia riady umývala, vnášala do sudopery. A ak nemali dosť riadu – ak mali hostí, alebo voľakoho, oni kúpili a neumývali. A aká boli oni nácia ja neviem, u nich sa prvo jedli koláče, pečenia, rinflajš a supa boli ostatné. Aká to bola viera, ja neviem.

Ženy si zarábali aj v zahraničí, najviac v Nemecku, ba aj v Kanade, čo nechalo stopy aj na ich zdraví. Mnoho žien odchádzalo aj na šmelinu a nie jednej sa z toho podarilo vystať dom, pripraviť výbavu pre dcéry. Nielen materiálne zbohatli, ale sa im aj obzory rozšírili. Možno by inak ani nikdy nevideli iný svet.

Eva rozpráva: *Išli sme na Slovensko, do Poľska, do Austriji. Nigda som nečakala, choj ty Mišo zarob a ja budem doma. Mária hovorí o colníkoch takto: Takí boli zvedaví, kde tie peniaze boli schované. No tu, v buteláre. Ale neboli. Boli u mňa v opaku šaty vo vačku. To sme my vedeli naštíť...*

Po Slovensku sme predávali vegetu a kávu, plné kufre sme nosili na Slovensko. Ale vyplatilo sa, aj oblečenia som mojím kúpila, aj všetko čo bolo potrebné. Za dve kily kakaa som kúpila kočík a za tri bycigľu.

Vojny a politické udalosti. Rozhovory na túto tému poskytujú bohatý historický materiál. Na ich životy vplývali aj povojnové politické udalosti. O svojej známej, rozprávačka hovorí takto: Anna bola prinútená žiť s manželovými rodičmi, keď sa po konfiškácii majetku stali najchudobnejšími v dedine. Naozaj nemali nič, lebo ani susedovci im nesmeli doniesť múku, chleba im nenahali, všetko zmietli, nenahali im ani slamennú korpienku múky.

Oslavy a voľný čas. Nepracovalo sa iba v nedeľu a tradične počas kresťanských sviatkov, hlavne na Vianoce a na Veľkú noc. Vtedy sa pravidelne chodí do kostola, varia sa tradičné jedlá a dodržiavajú obyčaje, ktoré sú späté s týmito sviatkami. Veľmi zriedka sa oslavovali narodeniny, viacej sa oslavovali meniny. *Nie, to sa neoslavovalo. Ja som ani nevedela kedy mám narodeniny. Vtedy sa šporilo, viete? Ma aký... na také troviť.*

Týmito krátkymi ukážkami z rozhovorov so ženami sme chceli aspoň čiastočne podať zlomky životných príbehov a osudov slovenských žien vo Vojvodine.

Kniha *Slovenky* predstavuje jedinečný prameň poznania života slovenských žien vo Vojvodine v minulosti. Je to kniha, ktorá sa číta „na dúšok“. Svedčí o tom aj fakt, že behom šesť mesiacov bola vypredaná. Ďakujúc spolku „Ženske studije“ z Nového Sadu, Slovenky zanechali hlbokú pečať svojej usilovnej, poctivej a tvrdej práci na Dolnej zemi.

Kniha bola prezentovaná vo väčšine slovenských osád vo Vojvodine. Jarmila Hodoličová na pozvanie žien z Piešťan prezentovala knihu aj na Slovensku roku 2004, kde ju pokrstili múkou, soľou a mliekom. Na poz-

vanie Katedry slovenského jazyka a literatúry bola prezentovaná v máji 2006 aj študentom v Segedíne.

Okrem knihy *Slovenky*, *Ženské štúdie* vydali aj knihy ostatných žien z menšinových spoločenstiev, ktoré žijú vo Vojvodine: *Vojvodinčanky*, *Srbky*, *Maďarky*, *Chorvátky*, *Rómky*, *Rusínky*, *Nemky*, *Rumunky*. Tým sa práca v tejto oblasti nekončí. Otvárajú sa nové možnosti a čitatelia si priam pýtajú nové opätovné, alebo podobné vydanie. Dúfame, že sa nám bude dariť.

Aj na Slovensku prebiehal v posledných rokoch podobný projekt na Katedre etnológie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty v Bratislave pod názvom *Pamäť žien*. Žiaľ, kniha dodnes nevyšla.

Mestský úrad obce Novi Sad

Pavol M. Kubiš

V Čaplovičovej knižnici v Dolnom Kubíne sa nachádzajú vzácne skvosty

Prvá kuchárska kniha v slovenskej reči

Slovenské gazdinky už nedbajú na staré tradície – pirohy, párance, furča, štiarc, haruľa pôsobiaca v jedálnych lístkoch moderných domácností rovnako archaicky ako čierna hodinka či klasická rozprávka v životnom štýle. Súčasný svet s príznačnou uponáhľanosťou, chaosom, mestským spôsobom života a zamestnanosťou žien, rozvrátil ustálený mnogogeneračný stravovací poriadok, podľa ktorého bolo zrejmé, čo, kedy a ako jesť. Určujúce faktory stravovania ako spoločenské postavenie, rodinný model, striedanie ročných období a dní v týždni stratili svoj vplyv, taktovky sa zmocnil stav životnej úrovne a za pár desiatok rokov zmenil stravovacie návyky väčšmi, než ich ovplyvnili celé stáročia predtým...

Dnešná ponuka ako národnej tak cudzokrajných kuchýň na Slovensku je pestrá, široká a obľúbená. Vychádzajú rôzne „kuchárky“, obsahujúce stohy predpisov na prípravu špeciálnych pokrmov – indických, čínskych, francúzskych, gréckych... Čo keby sme sa aspoň na chvíľu pokúsili o návrat do minulosti? Položili ste si niekedy, napríklad, otázku, kedy vlastne vyšla na Slovensku prvá kuchárska kniha v slovenskom jazyku? A kto ju zostavil?

Výlet do kuchyne roku 1582

Kým vám odpoviem na zvedavé otázky, dovoľte, aby som pozval na Oravu. V Čaplovičovej knižnici v Dolnom Kubíne sa totiž nachádza kuchárska kniha z roku 1582. Napísal ju nemecký autor Balthasar Staindl von Dillingen. Práve on patril k najranejším autorom, ktorý v Nemecku vydali prvé kuchárske knihy. Spolu s ním možno pripomenúť Georg Mayra, Anu Wecker, Franz de Rontziera či Marxa Rumpolta. Dielo, ktoré opatrujeme na Slovensku, je súčasťou jeho prvej práce, ktorá má 12 zväzkov. V článku „Stredoveká kuchyňa“ (Historická revue, číslo 10/2001). – Dokonca už v 13. storočí sa objavili medicínsko-dietetické a prírodovedné texty v nemeckom jazyku, ktoré sa zaoberali správnou výživou. Od druhej polovice 15. storočia sa objavujú okrem rukopisných kuchárskych kníh, ktoré väčšinou pochádzali zo šľachtického alebo z kláštorného prostredia, aj tlačene diela. Ich počet stále narastal a viaceré z nich vyšli v niekoľkých vydaniach...

Národovec Ján Babilon

Pre kuchárstvo sa v literatúre veľmi často používa aj výraz kuchárske umenie. Tak to bolo v minulosti a tak kuchárstvo hodnotí aj najstaršia – prvá kuchárska kniha v slovenčine, ktorú v 19. storočí napísal Ján Babilon a ktorú opatrujú v historickom fonde Čaplovičovej knižnice v Dolnom Kubíne.

Kto bol Ján Babilon?

Najviac informácií o ňom poskytol publicista Ivan Szabó, ktorý vlani ho pripomenul v dvojtyždenníku Teleplus. Aj on tvrdí, že o kuchárovi Jánovi Babilonovi veľa toho nevieme. Dokonca ani to, kde sa narodil a kedy. Niektoré pramene uvádzajú rodisko Radvaň pri Banskej Bystrici, iné Gemer. Ako sirota sa mal vyučiť za kuchára, pracovať v Budapešti, kde si otvoril vlastnú reštauráciu a kde i vydal svoju kuchársku knihu, ktorú na Slovensku považujeme za prvú. Zomrel 17. januára 1877, druhé a tretie vydanie Babilonovej „kuchárky“ vyšlo po autorovej smrti v roku 1894 a 1907 – pred 100 rokmi – v Budapešti. Štvrté roku 1989(!) v Bratislave.

Ján Babilon sa zrejme považoval za národovca, o čom nás presviedča citát:

- ... Prišli časy, že všetky národy sa zo sna prebúdzajú a nahliadajú, že len tak sa udržia medzi druhými učenejšími národmi, keď s nimi rovno kráčať budú...

O jeho národnom zmýšľaní veľa napovedá i fakt, že kuchársku knihu vydal v Budapešti, ale v slovenskej reči.

Uvedomoval si svoje prvenstvo

v slovenskej gastronómii a pripomínal, že to bola úmorná práca „pretože slovenský národ takú knihu dosiaľ nevidel, dalo veľa práce nielen knihu spísať (v priebehu 20 rokov zaznamenal tisícpäťsto receptov na jednoduché jedlá i špeciality – pozn. aut.), ale aby bola aj zrozumiteľná každému...”

Kuchár Ján Babilon o.i. poznal najmä nemecké kuchárske knihy, keďže sa mu zdalo nutné, „aby Slováci v tejto oblasti nezaostávali, lebo „tomu sa nik nepoteší, keď dakto ponad pleco si naň pozrie.“

Na uverejnenej fotokópii titulného listu si môžeme prečítať:

Prvá kuchárska kniha v slovenskej reči. K veľikému osohu nie len pre domácu potrebu, ale aj pre hospodárstvo, obsahujúc tie najjednoduchšie jako i najvybranejšie jedlá i pre každodennie i mimoriadne skvelé obedy. Vydal Ján Babilon, mešťan. Prvý sväzok. Právo odtisku a prekladu podržuje si vydavateľ. Pešť, 1870. Vlastným nákladom.

Z textu pochopíme, že autor bol aj vydavateľom knihy. Dvojdielna „kuchárka“ obsahuje nielen recepty polievok, prívarkov, múčnikov, nápojov i kompótov, no nájdete tu tiež návody na prípravu rozličných druhov mäsa, recepty na hostiny, narodeninové posedenia a na bankety pre päťsto hostí (!)

... Z obsahu sa dá vyčítať aj autorova rozhladenosť, pochopil, že zdravie človeka závisí od „rozumne pripraveného jedla“ a „z náležitého naučenia sa tomu, ako sa čo má variť, no a na učenie je potrebná kniha.“

Dva recepty z roku 1870 od Jána Babilona

Lekvárom plnené rožky z droždového cesta (811)

Do nádoby na teplo dať holbu múky, do žajdlíka letnieho mlieka dať 4 žltky a 2 lóty s cukrom pomiešaných kvasníc, to trochu posoliť, pridať nakoniec noža tlčeného korenia, celé spolu rozhabarkovať, prez sítko do múky precediť, z toho zrobiť nie veľmi tuhé cesto, pridať 4 lóty rozpusteného letnieho masla, to dobre rozrobiť a na teplom zakryté nechať kysnúť. Z poly vykysnutého cesto dať na múčnu tablu, váľkom z ľahka na pol malého prsta zhrubá rozvalkať, na kúsky vo veľkosti dlane rozkrájať, každý lekvárom natrieť, na spôsob rožkov z ľahka krúcať, na pomastený plech rozkladať, na teplo odložiť a zakryté nechať kysnúť. Potom roztrepáný plech rozkladať, na teplo odložiť a zakryté nechať kysnúť. Potom roztrepaným vajcom pomastiť, s cukrom smiešanými pokrájanými orechy po vrchu posypať a v rúre na žltu upiecť.

Pre zaujímavosť uvádzame i niektoré váhy a miery:

1 funt = viedenský f. = 0,56 kg

1 holba = 0,708 litra

1 žajdlík = v Uhorsku 0,416 litra

1 lót = v Uhorsku 15,3 g, ale aj 15,6 gramov.

Šťuka v rosole uvarená (162)

Šťuka sa dá o mnoho lepšie potrebovať nežli kapor, ona má lepšie mäso, pretože len malé ryby loví, následkom toho dáva sa celá k stolu. Šupa z nej sa ostrým nožom zreže, vypitve a vymyje sa brkadlá sa poodsekujú, od hlavy cez prostriedok rozreže sa na dvojce, skrúti sa zπάtky, oba konce sa do pysku strčia tak, aby mäso biele, kade sa rozrezala, zvonku stálo, posolí a dá sa do nádoby, na listy pokrájaná cibuľa, korenky zelených vecí, voňavé zeliny, korenie, bobkový list a žajdlík octu sa pridá, nechá sa zakryté stáť a keď sa hodinu marinovala, doleje sa vriacou vodou, aby ryba celkom zakrytá bola nechá sa variť, aby ani neostala surová, ani aby sa neprevarila, potom sa odloží na stranu a pred nastolovaním pozorne sa von vezme, aby v celosti na mysu prišla, podňu sa naleje z látky, v ktorej sa ryba varila, nožom sa nasetrúha očisteného chrenu, dá sa okolo nej a servuruje sa octom a olejom.

V roku 1914 vydala slovenská spisovateľka Terézia Vansová, rodáčka zo Zvolenskej Slatiny, svoju „Novú kuchársku knihu“. V úvode tohto diela si

kladie ambície vyhovieť „požiadavkám tak jednoduchej, ako i zjemnenej meštianskej kuchyne“. Ono, „kuchárky“ sa na Slovensku knižne vydávali medzitým aj potom. O nich, hádam, viac nabadúce...

In sehr Künstlichs
vnd nutzliches Kochbuch / vor-
male nye in so leicht / Mannen vnd Frauen perso-
nen / von ihnen selbst zu lernen / inn Druck verfaßt
vnd außgangen ist / Alrelich in acht Bücher ge-
theilt / sampt etlichen fast nutzen bewerten
Gaußnotteurfften oder künsten. Auch
wie man Essig machet / vnd
Wein güt behelet.

Balthasar Graindl von Dillingen.

Titulná strana kuchárskej knihy Balthsara Taindla von Dillingen z roku 1582

Pavol M. Kubiš

Čo-to z histórie slovenských kalendárov

Od Palkoviča po Belopotockého

Pred niekoľkými dňami nám ešte na stene visel kalendár s letopočtom 2006. Dnes už listujeme v novom. Kto má kedy meniny, kedy zasa bude nejaké voľno, na ktoré dni padnú tie či oné sviatky – áno, bez kalendára by sme sa nezaobišli... A skutočne, nezaobišli sa bez neho ani tí naši najvzdialenejší predkovia. Bolo predsa treba vedieť či pamätať si, kedy tiahnú vtáky, kedy je ktorá zver najchutnejšia, kedy viac prší a kedy je zasa veľmi horúco. Skrátka – kedy? A tak si začal kedysi už pračlovek robiť zárezy, trebárs do kmeňa stromu... A kalendár bol na svete!

Pôvod mena kalendár siaha k latinským slovám „Calendarium“, „Calendae“. To prvé doslova znamenalo knihu dlhov, lebo v starovekom Ríme bolo zvykom platiť vždy v prvý deň každého mesiaca percentá dlhov veriteľovi. Preto sa tiež hovorilo týmto dňom „calendae“ - kalendy napr. 1. január mal názov „calendae Januariae“.

Ako to bolo kedysi

Kalendáre sú už od počiatkov ich vychádzania, od stabilizovania kníhtlače istý a najmä pravidelne zaručený zisk. Boli lukratívnym výrobkom nielen pre tlačiarov, ale aj pre kníhviazačov. Tlačiarri totiž predávali surovú tlač kalendárov kníhviazačom, ktorí ich viazali a obyčajne tiež sami predávali, predovšetkým na jarmokoch. Náklady kalendárov boli pomerne vysoké a rovnocenne konkurovali náboženskej literatúre.

Ich základná úloha – orientácia v čase a merania času – ktorá bola dominantnou funkciou takmer až do konca 18. storočia, urobila z toho tovaru každodennú pomôcku pre praktický život. Nesmieme však zabúdať, že tí, ktorí používali kalendár v 16. či 17. storočí, mohli pochádzať iba z radov gramotných – a teda aj bohatších vrstiev – obyvateľstva. Až koncom 18. storočia, v dôsledku kultúrnych premien osvietenského obdobia, sa rady čitateľov kalendárov začínajú rozširovať.

Na začiatku bol...

Stojí za zmienku podotknúť, že prvý český kalendár vyšiel v roku 1499 /55 rokov po vynájdení kníhtlače Johannom Guttenbergom – pozn.aut./ a v Plzni ho vydal slovenský kníhtlačiar Mikuláš Bakalár Štetina. Na Slovensku vyšiel prvý kalendár v roku 1638 v Trenčíne. Slovenský kalendár z roku 1650, ktorý sa nachádza v Maďarskom štátnom múzeu v Budapešti, má názov „Nowy kalendar prawno-stykau hwezdar na horyzont krolo uherské a

zemi okolních sewsi pilnosti sepsany od Simeona Parlicia k letu páne 1650 Wytissteny w swobodnom a kralowskw meste Trenčine.“

Keď roku 1577 založili v Banskej Bystrici dolnolehotský rodák Krištof Škultéty s materiálnou podporou mestského magistrátu prvú banskobystrickú tlačiareň, určite netušil, že tu, ale až za ďalšieho majiteľa, Filipa Macholda, sa budú tlačiť aj chýrne kalendáre...

Po zániku prvej

banskobystrickej tlačiarne tu vzniká ďalšia až v období jozefinizmu. V roku 1783 ju zakladá Ján Jozef Tumpler. Vo vydávaní kalendárov po Tumplerovi pokračovali Ján Štefáni, Zuzana Štefáni, Štefan Mihálik a Filip Machold I. a II. V Banskej Štiavnici to boli Ján František Sulcer a Cecília Miháliková, v Žiline a Púchove Ján Dadan ml., dedičia Dadanovi a Daniel Chrastina.

Do polovice 18. storočia sa štruktúra kalendárov zhruba zhoduje s obsahom tohto čítania v 17. storočí. Základné členenie na kalendárnu a poučno-zábavnú časť zostáva, skladba materiálov uverejňovaných v kalendároch sa mení iba veľmi nepatrne. V kalendárnej časti nachádzame zvyčajne pri jednotlivých mesiacoch moralizujúce veršiky a ponaučenia. Pranostika je do polovice 18. storočia astrologickou predpoveďou o javoch a udalostiach príslušného roka a obyčajne sa delia na niekoľko tematických častí: O panujúcej planéte roka, O zime, O jari, O lete, O jeseni, O vojnách a chorobách, O úrode, O pohybe Slnka a Mesiaca, O uhorskom kráľovstve a podobne.

Naša skutočne národná

slovenská kalendárová spisba sa začína prvým ročníkom kalendára „*Wëttszej a zwłásstnëgssj nowý y starý kalendář na rok 1805*“. Pred 202 rokmi ho vydal Juraj Palkovič. Od roku 1813 k nemu pribudol „*Budjinský, v nowě složený neywëtssj nowý y starý domownj kalendář*“ Gabriela Ruttkaya, od roku 1830 „*Nowý i starý wlastenský kalendář*“ Gašpara Fejárpatakyho-Belopotockého a v prvej polovici 19. storočia, od roku 1847, vrcholí najvýznamnejším a najhodnotnejším z nich – „*Domowou pokladnicou*“ – Daniela G. Licharda.

V tomto období vychádzajú kalendáre na Slovensku už vo viacerých kultúrnych centrách, kde sú tlačiarne. V Bratislave pre všetky tri etnické skupiny tohto okolia – slovenské, nemecké a maďarské, v Košiciach predovšetkým maďarské a nemecké kalendáre, v Levoči slovenské a nemecké, v Banskej Bystrici slovenské a nemecké, v Skalici od štyridsiatich rokov slovenské a slovenské tlače vydávajú aj v Budíne.

Zanikol pred 60 rokmi

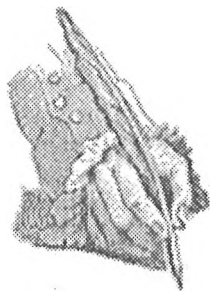
Poučno-zábavnú časť kalendárov prvej polovice 18. storočia tvoria ešte podobné príspevky ako v 17. storočí: zoznam jarmokov, rady o púšťaní krvi a purgácii, uhorská kronika, cestovný poriadok poštových dostavníkov ... Sporadicky sa objavujú i krátke správy o významnejších udalostiach doma a

za hranicami krajiny. Od prvej polovice 18. storočia si v kalendároch našli miesto aj prvé literárne texty – bájky, anekdoty, rozprávky i facécie /drobné útvary spracúvajúce žartovné príbehy, vtipy – pozn. aut./.

Kvalitatívne vyšší stupeň vo vývoji národnej kalendárovej spisby znamenal „Nowý y starý vlastenský kalendář“, ktorá od roku 1830 vydával slovenský knihár a kníhkupec Gašpar Fejérpataky-Belopotocký v Liptovskom Svätom Mikuláši. Iba málokto z slovenských vydavateľov kalendárov mal také všestranné predpoklady pre vydávanie takéhoto typu ľudových kníh ako on. Jeho dlhoročný živý kontakt so slovenskou spoločnosťou, dôverná znalosť situácie v slovenskom kultúrnom a národnom živote znalosť pomerov a mentality človeka na vidieku, jeho potrieb a problémov ho priam predurčovali pre túto prácu.

Belopotockého kalendáre na roky 1830 až 1841 tlačili v Levoči. V roku 1842 sa tejto práci ujal tlačiar Filip Machold v Banskej Bystrici Belopotocký pridal ku kalendáru Slovenský pozorník, čo bola akási ľudová revue, zameraná predovšetkým na slovenské dejiny, umenie, literatúru a slovenské súčasné kultúrne dianie. V čase, keď tlač prevzal Filip Machold, vychádza kalendár v náklade až 10 tisíc exemplárov.

Posledný – 118. ročník kalendára – vyšiel na rok 1947, teda pred 60. rokmi...!/.

Ján Jančovic Stretnutie čabianskeho Čiernika s čabianskym Čiernikom z Vlčian

Uplynulo už päťdesiatosem rokov od presídlenia Slovákov z Maďarska do vlasti svojich predkov. V rámci výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom v roku 1946-1948 repatriovalo na Slovensko vyše sedemdesiatisíc maďarských Slovákov. Z nich väčšina starších už nežije, ale žijú ich najmä tu narodené deti, ktoré majú rôznorodé zamestnania. Mnohé z nich vo svojich bydliskách alebo vôbec na Slovensku zastávajú významné funkcie. Aj to svedčí o tom, že na Slovensko sa presťahovali Slováci, ktorým záležalo aby ich deti mohli vyrastať a vzdelávať sa v slovenskom národnom duchu. Potomkovia Slovákov z Maďarska sú dnes na Slovensku vedci, umelci, inžinieri, lekári, právnici, vedúci hospodársky pracovníci ... Väčšina z nich sa zaujíma o predchádzajúci a takmer tri storočia trvajúci pobyt svojich predkov na Dolnej zemi, na ktorú sa prisťahovali zo slovenských stolíc v čase feudalizmu v rámci vtedajšieho štátu, ktorým bolo Uhorsko. Skupina intelektuálov – potomkov presídlencov z južného Slovenska sa dala dokopy, aby túto jeseň absolvovala cestu do Békešskej župy, kde niekoľko pokolení ich predkov, vrátane ich rodičov žilo a pracovalo na maďarskej Dolnej zemi.

Cestu absolvovali bratia inžinier Štefan Barkoci, zástupca riaditeľky Výskumného ústavu zeleninárskeho v Nových Zámkoch a predseda MO MS v Nesvadoch a advokát JUDr. Jaroslav Barkoci, ktorých rodičia sa presťahovali z Malého Kereša do Nesvád v okrese Komárno, viceprimátor mesta Nové Zámky Mgr. Juraj Kysel', toho rodičia sa presťahovali z Békešskej Čaby a starosta obce Vlčany Peadr. Ondrej Čiernik, ktorého otec prišiel do Vlčian so svojimi súrodencami ako slobodný. Všetci sa intenzívne zaujímajú o korene svojich predkov rovnako ako na Slovensku, tak aj na Dolnej zemi. A tak sa v októbri opäť vydali na jednu zo svojich bádateľských ciest. Teraz bolo ich cieľom okrem návštevy mesta Sarvaš, kde boli srdečne prijatí predstaviteľmi slovenskej samosprávy a evanjelickým cirkevným zborom, navštíviť pamiatky po významných Slovákoch, najmä po reformátorovi Samuelovi Tešedíkovi. Na ceste do Békešskej Čaby boli zvedaví na život Slovákov v Kondoroši, na vystrájanie chýrneho zbojníka Šándora Róžu v chýrnej a historickej kondorošskej čárde, kde sa skrýval, keď ho hľadali. Hlavným cieľom ich cesty však bola Békešská Čaba, kde okrem návštevy historických pamiatok, chceli sa tiež stretnúť s jedným pravdepodobne vzdialeným príbuzným starostu obce Vlčany Ondreja Čiernika. A mali šťastie,

na svojom obnovenom salaši v blízkosti mesta Békešská Čaba na Nadříte, našli jeho majiteľa Jána Čiernika. Rodina Čiernikovcov prišla zo stredného Slovenska v čase feudalizmu najprv roku 1720 do Horného Ďurka, ktorý sa neskôr nazýval Tótdurk, ležiaci na hranici Novohradskej a Peštianskej stolice. Niekdajší prvý historik Békešskej Čaby a tiež prvý, ktorý po slovensky napísal a vydal v roku 1866 pamätnicu mesta – Ľudovít Haan v nej napísal, že prvý z rodu Čiernikovcov zomrel v Békešskej Čabe roku 1794, ale tiež, že jeden z nich, Juraj Čiernik, bol v roku 1757 kurátorom čabianskej evanjelickej cirkvi. A tak s Čabanom – päťdesiatosem ročným Jánom Čiernikom sa mali o čom porozprávať. Ján Čiernik sa narodil na čabianskej samote, ako sa v Čabe hovorí na salaši a do svojich šiestich rokov nevedel ešte po maďarsky. Rodičia mali väčší majetok a s úspechom hospodárili až do času kolektivizácie. Mali všetko, čo si súkromné hospodárenie vyžadovalo a samozrejme, že okrem strojov aj kone, ktoré boli nepostrádateľné pre chod gazdovstva. Okolo nich sa často točili aj malí Čiernikovci, bratia Ján a starší Pavel. Ján Čiernik po vychodení ľudovej salašskej školy u Slúkov nastúpil do vyšších tried do školy v meste. – *Pamätám si, ako mi matka zabalila do plachty všetky potrebné veci a otec ma s nimi na konskom povoze odviezol do školy v Čabe. Pre svoj slovenský salašský pôvod som bol od mestských chlapcov často nálepkovaný rôznymi hanebnými menami. Aj rodičia dvakrát zažili veľkú traumu, keď im dvakrát zobrali pôdu. Otec to ťažko znášal a zaprisahal nás chlapcov, aby sme sa neopovážili zostať roľníkmi. A potom som sa vyučil za polygrafa a v roku 1967 som zasadol za moderný tlačiarenský stroj v tlačiarňi KNER, kde som pracoval plných dvadsaťsedem rokov – zaspomínal si na svoj vstup do života v Békešskej Čabe, dnešný úradujúci riaditeľ a spolumajiteľ tlačiarne. Po maďarskej revolúcii proti vtedajšiemu režimu, po roku 1956, Jánov starší brat sa rozhodol emigrovať do USA, kde našiel prácu v polygrafii a natrvalo sa tam usadil. V roku 1986 pozval svojho brata Jána na návštevu a ten si tam odkukal možnosti založenia a chodu súkromného tlačiarenskeho podniku. V roku 1990 sa spojil s ďalšími dvomi čabianskymi Slováckmi – tlačiarňami a rozhodli sa založiť tlačiarenskú firmu, ktorú podľa začiatočných písmen svojich krstných mien nazvali JAVIPA. Tlačiareň každoročne dobudovávali, a tak dnes táto stredne veľká a moderná tlačiareň zamestnáva päťdesiat ľudí, z ktorých väčšina sú pôvodom Slováci. K ich chvále treba poznamenať, že už na začiatku svojej činnosti sa zaslúžili o reprint vzácnej a jedinečnej historickej knihy od prvého historika Čaby a župy Ľudovíta Haana, ktorá vyšla prvý raz po slovensky v Pešti s názvom „Pamätnosti Békeš – Čabánske“ a zachovalo sa z nej iba pár výtlačkov. Keď sme zisky z prvých rokov podnikania investovali takmer všetky do rozvoja, nastal čas, aby sme ich neskoršie mohli využiť aj na zlepšenie kvality života. Ja som už v roku 1996 zakúpil schátraný starý*

sálaš, ktorý ležal v blízkosti mesta, ktorý patril rodine Mazánovej. Aj napriek príkoriať z sedliackej rodiny, láska ku koňom a pôde sa u mňa nestratila. Myšlienkami som často zalietaval do detských rokov, keď kone boli ozdobou nášho dvora a gazdovstva. A tak súbežne s obnovou obytnej časti som budoval aj hospodársku časť, najmä stajne pre kone – ochotne porozprával Ján Čiernik návšteve zo Slovenska.

Počas priateľského stretnutia sa s Ondrejom Čiernikom z Vlčian venovali genealógii svojich rodín. Kým Jánovi predkovia žili väčšinou na samote v okolí čabianskeho Kéťšoproňu, Ondrejovi o niečo ďalej, v blízkosti Medeša, ktoré založili čabianski Slováci až v polovici 19. storočia, keď sa už všetci nezmestili v čabianskom chotári. Rozprávali sa, akože inak, rečou svojich predkov, ktorú Ján Čiernik dobre ovláda, najmä v podobe čabianskeho nárečia. Slovo dalo slovo a o možných spoločných predkoch užšej príbuznosti budú obidvaja intenzívne bádať. Podľa toho, k čomu sa počas stretnutia dopátrali je viac ako isté, že ich predkovia majú veľa spoločného nielen podľa mena, ale aj podľa krvi. Ukázalo sa, že táto návšteva nebola iba zdvorilostná, ale že bude opätovaná a prinesie obidvom rodinám radosť a potešenie.

Čaban Ján Čiernik (vľavo) a Ondrej Čiernik z Vlčian

Zuzana Antalová Strieborný vek

Portrét akademického maliara Juraja Ezüsta

4. apríla v roku 1935 sa v čabianskej slovenskej rodine narodil chlapec. Pokrstili ho Juraj.

dr. Mária Szilágyiová rod. Ezüstová

Keď človek príde naspäť do rodného mesta, vždy trochu nostalgicky spomína. Koniec koncov, tu v Békešskej Čabe sme prežili pekné roky. Tu sme chodili do gymnázia. Brat chodil o dve triedy vyššie a každý deň sme chodili pešo. Ako vidíte, aj autom je to dosť ďaleko, vtedy sme nemali ani bicykel... Vlastne mali sme, jeden. A na ňom sme sa nemohli viezť dvaja, tak sme zo solidarity chodili obaja peši, lebo sme boli dobrí súrodenci. Keď sa brat prihlásil na Vysokú školu výtvarných umení, rodičia vyhlásili, že nemôže byť iba maliar.

Každopádne si musí vybrať aj nejaké iné povolanie, preto si vybral odbor zemepis, kreslenie. Takže má aj pedagogické vzdelanie.

Stojíme pred rodným domom. A som trochu dojatá, lebo som tu už dávno nebola. Keď prichádzame na hroby rodičov, vtedy sa prejdeme po tejto ulici. Odvtedy, ako sme sa odsťahovali všetko sa tu zmenilo. Mali sme veľmi dobrých rodičov, my sme boli pre nich najdôležitejší. Otec bol tesár, mama bola krajčírka. Otec bol tu v Békešskej Čabe známy, zložil dokonca majstrovské skúšky v Segedíne. Nikdy nezabudnem ako od radosti, že sa mu skúška podarila, priniesol mame do daru typické segedínske papuče. Tie sme si po dlhé roky odkladali. Pôvodne sa starý otec volal Juraj Strieborný, takisto aj môj otec. Neviem presne, kedy si meno pomaďarčili. Tak sa otec premenoval na Ezüsta – však ezüst je po slovensky striebro, tak si otec meno iba preložil. Tu v tomto cintoríne sú pochovaní aj mamičkini rodičia, oni sa volali Hrabovszki. Starý otec bol Ján Hrabovszki a mamička bola Hrabovszká. Pochádzali z Békešskej Čaby.

Alžbeta Ančinová

Často sme sa stretávali s jeho maľbami. Boli vystavené aj v našej škole, dievčenskom gymnázii, ale obzerali sme ich aj na stenách chlapčenského gymnázia, keď sme tam zavítali. Spomínam si, že maľoval krajinky, ale aj portréty svojich spolužiakov. Namaľoval fresku na celú stenu triedy, predpokladám, že na to použil farby na stenu, ale veľmi dobre to vyzeralo.

Na obraze boli kvety a pracujúci ľudia, zvečnil žatvu, spomínam si na dievčatá, zberačky do hrstí.

Gabriel Sz. Szilágyi

Stal som sa historikom umenia. Môj strýko, ku ktorému som často v detstve chodil zohrával v tom nemalú úlohu. S jeho deťmi, Jurajom a Ritou, sme boli ako súrodenci, hoci sú mi bratranec a sesternica. Napáchol som vôňou farieb, ktorá sa vznášala v ateliéri a to bol pre mňa dosť silný prameň inšpirácie. A čo je ešte veľmi dôležité, v tom čase, koncom sedemdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov pre mňa strýko znamenal v mnohých aspektoch Západ. Nie vo význame, túžiť po niečom, ale umenie mu dávalo určitý stupeň slobody, čo bolo preňho veľmi dôležité a tak isto aj pre mňa. Cítiť slobodu, ktorá vyžarovala z jeho umenia. V súčasnosti pre mňa znamená svojím umením skôr korene. Doma máme obraz, ktorý zhotovil podľa fotografie, na ktorom sú moji prastarí rodičia, starí rodičia, mama a strýko. Ten obraz je pre mňa veľmi dôležitý. Myslím si, že pre človeka je dôležité vedieť odkiaľ pochádza. Keďže tu nemám priateľov a známych, vo mne zostali skôr iba silné spomienky, hoci približne viem aj teraz, čo v Čabe kde je. Odtiaľto pochádza moja rodina, mama, strýko, tu sa narodili bratranec so sesternicou a tu sú pochovaní starí a prastarí rodičia. Človek potrebuje nejaké spojoivo so svojou minulosťou.

Ezüst chcel povedať niečo aj okrem snového sveta zakliateho do jeho plátien, dreva, kameňa. V roku 1994 založil prvú slovenskú menšinovú samosprávu v Budapešti, medzinárodnú umeleckú dielňu v XII. obvode Budapešti a vysníval a zrealizoval si aj Galériu súčasného výtvarného umenia v Békešskej Čabe.

Zoltán Gy. Ezüst

Stará mama, starý otec, pamätám si ešte aj na ich dvor. To je ten veľký obraz, ktorý namaľoval otec podľa fotografie. Do Budapešti sme sa presťahovali v roku 1971. Mali sme vtedy so sestrou osem rokov. Tu je obraz jeho vtedajšieho ateliéru, ktorý bol pre nás plný pokladov a vždy sme sa odtiaľ vracali domov po uši zababraný od farieb, ale otec vždy hovoril, že farba nie je špina. Okrem toho mal zberateľskú vášeň, takže nazhŕňal všetko možné haraburdie, čo samozrejme teraz nie je haraburdie, ale hodnotné starožitné predmety, staré krčahy, mliečniky, butelky... Z týchto určite čerpal aj inšpiráciu. V Jamine v Békešskej Čabe vyloží plátno a pracuje a z okolitých domov prichádzajú tetky a ujkovia, obstanú ho pozerajú. Veľa sme cestovali a na týchto cestách otec vždy vyložil stojan tam, kde sme práve boli, pri mori, v meste a pustil sa do maľovania. Myslím, že táto fotografia je z jednej jeho

výstavy v Štrasburgu., z roku 1992. Mnohokrát vystavoval za hranicami a my sme ho sprevádzali. Bol prvým maďarským maliarom vystavujúcim v Štrasburgu. Aj tam sa cítil ako doma. Vždy o sebe tvrdil, že je kozmopolita a aj umelecká dielňa, ktorú založil naznačuje, že nadviazal kontakty s umelcami z celého sveta a vždy sa rád rozhliadal okolo seba. Považuješ ho za majstra, a do dnešného dňa ma naplňa závisťou, keď vidím ako vie na svojich obrazoch zachytiť fantastické krajiny a neuveriteľný kolorit. Ja nie som na to dostatočne farebný. Ja sa zaoberám monochromatickou grafikou, hoci som sa stal za posledných desať rokov

Juraj Ezüst vo svojom ateliéri

oveľa pestrejším, vychádzal som pôvodne z čierneho a bielej grafiky. Vždy sa veľmi poteším, keď prídem domov a v ateliéri vidím veľmi farebnú dynamickú prácu, ktorou sa práve zapodieva a keď tam otec nie je pristúpim bližšie a skúšam zistiť, ako sa mu to podarilo, pretože pracuje veľmi zaujímavou technikou a som presvedčený, že sa od neho môžem ešte veľa učiť.

Rita Ezüstová

Najmilšia spomienka z detstva s mojím bratom je, keď sme spolu maľovali v ateliéri, v tom známom starom čabianskom. Juraj zhotovil svoju prvú abstraktnú kresbu a dodnes sa veľmi dobre pamätám, ako ju otec zakomponoval do jedného svojho plátna. Prakticky úplne prevzal túto mriežkovú kresbu a do dnešného dňa je to môj obľúbený obraz. A tak akosi to aj je, mohlo by sa to pokladať za symbol toho, ako sa ho pokúšal napraviť na správnu cestu a ukázať mu, že je to neuveriteľne ťažké povolanie, vyžadujúce výdrž a jasnovidečnosť. Každý deň treba človeku napredovať po

svojej vlastnej ceste a veriť v svoje schopnosti, čo je podľa mňa veľmi ťažké aj vtedy, ak je človek obklopený priateľmi a to som prevzala od neho aj ja.

Irena Ezüstová rod. Moskovszká

Je neuveriteľné cieľavedomý, tvrdohlavo ide po tej ceste, ktorú si vytýčil v ranej mladosti. Nič ho neodklonilo ani naľavo ani napravo. Mal svoju vlastnú predstavu, ktorej sa nikdy nevzdal. Nedalo sa ho nikdy ovplyvniť, nedokázala som to ani ja rôznymi ženskými praktikami. Všetko bolo absolútne podriadené tomu, že on je maliar a na tomto poli chce niečo v živote dosiahnuť. Vždy chcel byť známy a uznávaný a v záujme toho podnikol všetko na svete. Hoci nás mal veľmi rád, boli sme spolu a snažil sa poskytnúť nám všetko potrebné, predsa mal svoj vlastný svet, na ktorom veľmi lipol.

Rita Ezüstová

Chváli otcovu racionalitu a neuveriteľnú výdrž, ale nie je isté, že by to všetko bolo tak bez neuveriteľnej výdrže a obetavosti mamy, ba práve naopak, myslím, že by to vôbec nefungovalo. To je u nás akosi vo vzduchu, tak ako aj mne sa podarilo nájsť partnera pre ktorého je najdôležitejšia rodina a deti, aj my sme doma videli, že najdôležitejšie je, aby sme boli spolu, mali sa radi a navzájom si pomáhali.

Zuzana Antalová s maliarom

Ignác Kolčák, akademický maliar, Bratislava

Ezüst Gyorgy je môj dlhoročný priateľ. Zoznámili sme sa na jednom plain air-i v Bulharsku, v Kazanliku. Bolo to už asi pred 20-mi rokmi. Prišiel s tým nápadom, že by sme mohli urobiť taký most: tak ako maďarskí výtvarníci majú na Slovensku galériu v Dunajskej Strede, tak my urobíme v Békešskej Čabe galériu slovenských umelcov. Dal podnet na tieto vzájomné výmenné recipročné výstavy a chvalabohu nič z toho nezahynulo. Naopak, výstava sa rozširuje, lebo tu teraz vystavujú všetci výtvarníci z Maďarska, zo župy Békeš.

György Faludy

Zjavil sa v mojom živote ako priateľ, vždy pripravený pomôcť. Prvý naozaj dobrý obraz, ktorý vznikol v našej vlasti namaloval on, môj priateľ Ezüst. Naše kamarátstvo sa nezačalo cez umenie, ale skôr cez stretnutie dvoch spriaznených slobodných duší. Ani on, ani ja sme sa nikdy nepodriaďovali žiadnym vplyvom vtedajšej doby. To je to, čo mám na ňom najradšej.

Aj keď diela Juraja Ezüsta pochodili výstavné siene všetkých piatich svetadielov, tak či tak, mu najbližšími zostali rodáci, Čabania. 4. apríla 2005, pri príležitosti svojich sedemdesiatych narodenín, sa predstavil v Múzeu Mihálya Munkácsyho so samostatnou výstavou.

Žófia Vargová

Mal on edon pekný obraz, čo veľmi pamätám: starý otec v jednom veľkom kalape. Taký bol pekný ten obraz!

Štefan Daňo generálny konzul SR

Nielen organizoval veľa výstav v maďarsko-slovenských pomeroch, ale aj veľmi veľa stretnutí na úrovni výtvarných umelcov a myslím si, že to je jeho veľmi veľký vklad aj pri nalpení Základnej zmluvy medzi Slovenskou a Maďarskou republikou v kultúrnej oblasti!

dr. Mária Egriová -historička umenia

Neuveriteľne zaujímavá osobnosť, umelec experimentátor, ktorý snád' nikdy nebol sám so sebou spokojný. Oslovuje hlavne tých, ktorí pochádzajú

z vidieka, alebo nejaký čas na vidieku žili. Objavuje vzrušujúce prvky skrývajúce sa vo vidieckych námetoch, spomením napríklad dedinské ploty, farby chalúp, ktorých múry sú mazané tak, aby naznačili stav tam bývajúcej ženy, domy z nepálených tehál, ktoré nájdeme na jeho nefiguratívnych obrazoch. Tam sa zobrazuje farebný svet jeho detstva.

Juraj Ezüst, akademický maliar

My sme takí Čabänia, no... Samozrejme, že Čaba má svoj obsahový význam. V tom pojme je zachytená nacionalista, národnosť tohto sveta. Veci sa tu vyvíjali svojším spôsobom pod vplyvom Tranoscia. Tieto dva evanjelické kostoly boli rozhodujúce pri formovaní charakteru mesta. Chodenie po doskách položených v blate determinovalo takú väzbu tunajších na rodnú zem, ako nikde inde... Teraz som sa trochu rozčítal... Preto nemôžem nezostať Čabänom. Darmo som sa odsťahoval "do hôr" a dobre sa tam cítim, neustály návrat k svetu sálašov okolo Čaby je prejavom takého puta, ktoré sa nedá opísať, vysloviť, ale predsa ho nosím v sebe. A či som už zo seba vymaľoval Čabu? Tu vidíte také obrazy, ktoré nezachycujú atribúty Čaby, domy atď., ale jej duchovný svet. Myslím si, že kým má človek možnosť žiť, má sa snažiť robiť to, čím je živý. Takže chcem ešte namaľovať veľa obrazov.

Na filme spolupracovali: Gábor Dönczi, József Csányi, Zsombor Csóti, Zsolt Marton, János Mráz, Gabriella Szabados. Vedúci výroby: Zoltán Pigniczki, zvuk: József G. Nagy, kamera: Zsolt Szél, strih: Katalin Csányi. Réžia: Zuzana Antalová
MTV 2005

Film "Strieborný vek" na IV. Národnostnom filmovom festivale v Maďarsku v novembri 2005 získal III. cenu. 29-ho septembra 2006 bol premietaný v súťažnom programe Medzinárodného výtvarného filmového festivalu v Szolnoku a v novembri 2006 bol premietaný aj v súťažnom programe medzinárodného filmového festivalu na Slovensku v Čadci Etnofilm 2006.

Liliána Gašpariková

Ako doma

Mesto Szeged ma očarilo svojou krásou a majestátnosťou na prvýkrát. Hoci som s rodičmi chodievala do Budapešti a iných veľkých miest, žiadne z nich na mňa neurobilo taký dojem ako Szeged. Páčilo sa mi tu všetko, domy, ulice, no najviac zo všetkého starodávna architektúra. Vždy som obdivovala starodávne budovy, lebo mi pripomínali rozprávkové paláce. Tak veľmi sa mi tu zapáčilo, až som sa rozhodla, že tu raz budem bývať. Celá moja rodina bola týmto mojím vyhlásením jednak pobavená a jednak zaskočená, pretože som mala ešte len deväť rokov, s celou rodinou som bývala na Slovensku a po maďarsky som takmer vôbec nehovorila. Ďalej sa nad tým už nikto nezamýšľal. Až neskôr sa toto moje rozhodnutie samo pripomenulo, keď som si vyberala vysokú školu. Mamina podotkla, že som sa sem chystala už ako malá a možno sa mi to aj splní. Zistila som, že sa tu dá prihlásiť na slovenský jazyk, a tak som sa prihlásila.

Na začiatku som mala isté obavy, že sa tu nebudem vedieť aklimatizovať. Na Slovensku som mala rodinu, kamarátov, celý dovtedajší život. Tu som nikoho nepoznala. Tieto pochmúrne myšlienky mi hneď prvý deň pomohol prekonať ohromný šum a rozruch, čo tu všade panoval. Všade okolo seba som videla bezradné tváre prvákov, ktorí nevedia kam sa podieť. To, že všetci boli takí bezradní a stratení mne pomáhalo. Videla som, že vôbec nie som sama, aj ostatní boli stratení ako v cudzine. Ja už nie. Hneď počas prvých týždňov som si našla priateľov a v priebehu dvoch rokov sa moj život takmer celkom presmeroval sem. Keď sa ráno zobudím, ani mi nenapadne, že som sa zobudila v inom štáte, cítim sa tu ako doma. Ešte stále sa mi tu veľmi páči a svoje rozhodnutie som neľutovala dokonca ani počas skúškových období.

Marcela Somogyiová Štýl – výtvor človeka

Čo je vlastne štýl? Čo predstavuje pre každého z nás? Prečo to evokuje u každého niečo iné? Ak sa opýtam babičky, pre ňu je to nábytok, novú pohovku si nevie vynachváliť. „Vraj aká je štýlová a navyše pohodlná.“ Pre deduška je zase štýl, svojský ale moderný spôsob života. Pre niekoho je to zasa forma písania a pre študenta architektúry ťažké slohové naštudovateľné štýly zabudované v pamiatkach.

Štýl je jednoducho viditeľný všade. Je síce ťažko hmatateľný, ale aj preto sa o ňom dá toľko písať. Slovo štýl pochádza z gréckeho slova stýlos, ktoré znamená rydlo. Rydlom sa písalo na voskové doštičky. Tento termín nadobudol v dejinách široké rozpätie významov. Často sa hovorí o štýle ako o spôsobe konania človeka vôbec. Termín štýl sa používa nielen ako komunikačno-dorozumievací prostriedok, ako jednotlivý druh umenia – vo výtvarníctve, stavebníctve, hudbe –, ale i ako o spôsobe osobného správania sa človeka.

Ja osobne si myslím, že „štýl tvorí sám človek a vzniká z ľudských potrieb.“ Vysvetlím na príklade slepého Homéra, mimo iné aj autora Odysey. Homérsky štýl je podľa znalcov jedinečný, lebo bol aj prvý svojho druhu a čerpal podnety z antickej kultúry o človeku, ako by mal vyzeráť. Ako harmonicky telesne rozvinutý človek a nielen to, mal byť aj rozumom vyspelý a vzdelaný v rôznych umeniach. Bol to akýsi „prototyp správneho človeka.“ Samozrejme, ako doba napreduje ideál sa skresľuje. Pre nás je dnes dôležitejšie zdravie ako krása. Nie, že by krása neznamenalala zdravie a naopak, ale žiaľ žijeme v pohnutej dobe informácií pod neustálym stresom byť v obraze, čo sa deje a v napätí z budúcnosti. Štýl je v istom spôsobe aj umenie žiť, ísť s dobou.

Hlavne to druhé, byť štýlový je byť „in.“ Čísla hovoria za všetko. Viac ako desať miliónov dospelých Američanov praktikujú meditáciu, v tej či onej forme, pravidelne. Je to dvakrát viac ako pred desiatimi rokmi. Európa tento náskok rýchlo doháňa. Na známej vojenskej škole ve West Pointu bol otvorený meditačný kurz. V poludňajších prestávkach je možné v Central Parku vidieť meditujúcich obchodníkov a podnikateľov v elegantných oblekoch. Jedným slovom, kto medituje, ten je „in“. Nad kultúrnym aspektom získava prevahu aspekt zdravotný.

Nie je to len štýlové, ale aj zdravé. Ukázalo sa, že meditácia je výbornou zbraňou proti stresu, dokonca má aj blahodárne účinky: na imunitný systém,

na depresie, na chronickú bolesť a tak ďalej. Meditácia je novo objavený štýl, znamená šťastie, balzam pre dušu aj telo. V 70. rokoch dvadsiateho storočia sa o popularizáciu meditovania v Európe zaslúžila výraznou mierou skupina Beatles. Jej členovia sa zoznámili s indickým guru Mahárišim Mahéš Jógi. Spolu s hudobníkmi zo skupín Rolling Stones a Beach Boys a s herečkou Miou Farrow odišli do Indie a učili se praktikám Mahárišiho transcendentálnej meditácie.

Meditovať je také jednoduché, preto si získalo po celom svete takú obľubu ako joga a iné dychové cvičenia, alebo kurzy rýchleho učenia. Aj hollywoodske hviezdy meditujú, musia byť výkonné a prekonávať stres a depresie. Liekom je meditovať. Nový štýl rovná sa meditácia, to je cesta k sebe samému a k vlastným nevyužitým zdrojom.

Naozaj si to môže aj každý vyskúšať a nepotrebuje k tomu nič len tieto štyri kroky :

- Nájsť si kludné a tiché miesto. Čím menej rušivých elementov v okolí, tým lepšie.

Zavrieť oči. Mozog sa tak oddelí od vonkajšieho sveta a môže na chvíľu prestať aktívne spracovávať informácie prichádzajúce zo zmyslov.

Nájsť si akékoľvek slovo či výrok

Opakovať zvolené slovo s každým výdychom po stanovenú dobu a sústrediť sa len na túto činnosť.

Sama som to vyskúšala a sama vidím, že to pomáha. Je to zvlášť príjemné keď viem, že o šiestej ráno, meditujú asi štyri milióny Číňanov. Ak si prívstanem aj ja budem patriť k tej mase ľudí, ktorí meditujú. Samozrejme, že meditovať sa dá hocikedy.

V Európe ani na svete sa už nečudujú, ak si niekto kľakne a začne vyslovovať komické OM pri nádychu a UM pri výdychu. Taký je proste životný štýl v Ázii, USA a čoskoro aj u nás...

Ján Krasko

Rozprávka o pravde, alebo ako hľadal Miško Bakul'a pravdu

Za troma horami, za troma mostami je vinárnička, do ktorej radi chodia muži pre dobré víno a peknú šenkárku, ženy zasa kvôli obrovi šenkárovi.

Náš hrdina Miško sa dozvedel, že tam majú napísané: „In vino veritas“ – vo víne je pravda. A pretože doma málokedy – alebo nikdy nemal pravdu, rozhodol sa ísť pre ňu do vinárničky.

Keď jej už mal dosť, pustil sa domov. Nabral si aj do demižóna. Smer vedel, ibaže keď mal demižón v pravej ruke, tiahol doprava, keď ho mal v ľavej, vybočil, doľava. Takto išiel cez celé široké ulice. Zaspieval si teda pesničku „Široká cestička, vedie k vám cez lesy“. Les síce nikde nevidel, ale našťastie natrafil na jeden strom. Chytil sa ho pevne a pretože tá „pravda“ začala v ňom horieť, spustil silnejším hlasom „Hej to tú, mojej milej nôtu“. Od toho spevu však všetky psy v okolí začali štekať ba zavýjať. Miško sa naľakal a chcel vyliezť na strom, ale sa mu to nepodarilo. V zúfalstve si sadol a rozplakal sa. Vtom ho dobehol – dotackal sa Fero Furuľa, podobne nasiaknutý pravdou. Spolu si zaspievali „Nepôjdeme domov až ráno“. Po čase boli by sa aj pohli domov, ale začali uvažovať ako. Ak sa budú držať stromu, nedôjdu domov, keď ho pustia, takisto nedôjdu.

Nakoniec sa predsa pustili. Cestou natrafili na okrúhly betónový stĺp, na ktorý sa nalepujú plagáty. Začali chodiť okolo neho. Keď už tak dlho krúžili, začali kričať: „Rata ľudia, zamurovali nás!“ Kto vie ako dlho by boli chodili okolo stĺpca, ak by ich okoloidúci neboli „vyslobodili“.

Nakoniec sa Miško predsa dostal domov. Ešte pred dverami spustil „Dobrý večer Vám, pani šenkárka, či to nebola moja frajerka?“ Vtom sa objavila manželka – Miškova „pravda“ bola preč.

Štefan Lami Poviedky

Dve malé viny jednej ženy

Ja som si muža nikdy nemala rada. Ani som nechcela ísť za neho. Oni ale boli bohatí a my sme boli chudobní. Moja matka aj súrodenci dotiaľ ma nahovárali, kým som sa zaňho nevydala.

Môj muž mal dvoch starších bratov, boli už ženatí. Ich ženy sa pekne obliekali, myslela som si, že aj ja sa budem tak pekne obliekať. Budeme mať veľký dom... Vtedy mladí ešte počúvali na rodičov, aj ja som ich poslúchala. Tak teda, vydala som sa za manžela, ale nikdy som ho neľúbila. Keď išiel domov, cítila som, že temno púšťa sa na mňa. Keď odchádzal, pre mňa vychádzalo slnko.

Bola som už tri roky žena, ale decko sa nám nenarodilo. Práve tak, ako aj mojím švagrinám. Počula som, že nás ani nespomínajú inak, len Kiš Marci Adamove jalové nevesty. V našich rokoch to bola hanba. Tak hovorili, že ktorej žene nedá Boh decko, tá musí byť veľmi hriešna. Keď som sa to dopočula, ako keby mi do srdca veľký nôž boli pichli.

- No, zverte to len na mňa. Nebudem ja Kiš Marci Adamova jalová nevesta. Mali sme dobrého kmotra, aj s jeho manželkou sme boli zadobre. Jeden deň keď môj muž išiel furmaniť, kmotor nás navštívil. Hovorím mu:

- No, pán kmotor, viete čo rozprávajú po dedine? Že sme vraj jalové, hoci naši manželia sú neplodní. Boh vám zaplatí, pomôžte mi!

Môj kmotor ma vypomohol. Pozatým sa mi narodil syn, Imro. Bola radosť! Svokrovci spravili také krstenie, ako svadbu. Môj muž bol šťastný, nevedel si zavrieť ústa. Išiel po dedine a ponad bránu do každého dvora zavolať, že má syna. Pozbieral všetkých chlapov a v krčme ich opojil.

Po istom čase zas som počula, že ma ohovárajú. Že vraj môj chlapec nie je od môjho muža. No, myslela som si:

- Počkajte len!

Raz sa zase tak stalo, že sme ostali sami dvaja s kmotrom. Ponosovala som sa mu:

- Pán kmotor, zas čo len hovoria ženy po dedine, že môj syn nie je od môjho manžela. Pán Boh vám zaplatí, pomôžte mi!

Kmotor mi zase pomohol. Potom sa nám narodila dcérka, Tréžika. My spolu s manželom sme si deti pekne vychovali, aj sme ich pustili na svoje

krídla. Nikdy nebol žiadny problém. Len teraz, ako som ostarela, často mi príde na um:

- Ak umriem, dobrotivému Bohu na ktorú stranu sa dostanem? Silne verím v jeho zmilovanie. Lebo ja som bola vždy bohobojná. Z pravej cesty nikdy som neodbočila. Iba tie dve malé viny som spáchala v celom živote. Preto verím, lebo teraz len rátajte:

Z tých dvoch mojich vín koľko duší chváli dobrého Boha. Môj syn Imrich má šesť detí a aj oni majú deti. Tréža má osem detí a aj tých detí ... Zaiste ma Boh vezme na svoju pravú stranu.

Uverte mi, že na tomto svete najlepšia vec je láska. Ak nemáš spoločníka, alebo s takým človekom si nútená žiť, koho nemáš rada, je to také, ako keby si naveky bola v prítmí. Keď máš koho milovať a aj teba milujú, si kvet a naveky na tebe svieti Slnko.

Skúpy mládenec sa žení

V našej dedinke bol jeden starý mládenec. Roky mu už dobre prešli aj preto sliny mu kvapkali za dievkami. Ženiť sa ale nechcel. Báł sa, že ak ženu prinesie do domu, tá mu zje celý majetok. Ostal radšej bez ženy.

Bola v dedine aj jedna pekná, silná, ale chudobná dievka, volala sa Julka. Strašne by bola chcela byť bohatá gazdiná. Prišlo jej do uší, že ten starý mládenec prečo sa nechce ženiť. Myslela si:

- No počkaj, ja ti pomôžem!

Vedela, že mládenec kedy chodí do poľa, práve pred nimi zvykol chodiť von. Jedno ráno pekne sa obliekla. Vzala si červenú sukňu, bielu košeľu, medený prusliak. Do vlasov uviazala si modrú stužku. Takto vycifrovaná sadla si von pred bráňkou na lavičku, a čakala mládenca. No, raz na peknom, zelenom koči už išiel. Keď Julku zazrel, zabudol si na nej oči. Aj ju pekne oslovil:

- Dobré ráno Julka! Čo tu robíš takýto čas?

- Že čo ja robím? Raňajkujem!

- A čo dobré raňajkuješ?

- Mne netreba nič iné, len každé ráno sadnem si tu na lavičku, a dýcham do seba čerstvý vzduch. Do večera potom nič nepotrebujem.

- Nehovor!

- Veru ja hovorím! Uverte mi, že ja čisto zo vzduchu vyžijem.

Mládenecovi zaklopalo srdce od radosti, že bude mať ženu a majetok mu ostane. V tej minúte sa vrátil domov.

- Mama, Otec! Usporiadajte mi svadbu, našiel som si pre seba vhodné dievča! Také, ktoré aj z čerstvého vzduchu vyžije.

Starí nerozmýšľali, tešili sa, že sa ich syn konečne odhodlal na ženenia. Skoro urobili svadbu. Keď svadobní hostia odišli, mladí ostali sami. Potom bolo, čo bolo... čo už v takomto prípade býva. Noc sa minula.

Mladý muž ráno odišiel opatriť dobytok. Julke zanechal, že kým sa on vráti, nech mu prichystá raňajky. Julka položila na stôl dva tanieri, dva hrnčeky a dve lyžice. Uvarila kukuričnú kašu a položila ju na stôl, aj za mliečnik kyslého mlieka. Potom čakala si muža. Ten aj prišiel a prekvapene zazrel na stole prichystané nádoby:

- Čo je to Julka? Prečo si položila na stôl dva tanieri, dva hrnčeky a dve lyžice? Nie tak si hovorila, že vyžiješ aj z povetria?

- Tak to aj bolo. Ale niečo sa stalo so mnou. Od rána stojím pri otvorenom okne a dýcham čerstvý vzduch, ale dajako vypícha zo mňa. Možno, že v noci voľajakú škodu ste spravili vo mne. Ostala som tak hladná, že skoro umriem.

Skúpy mladý muž uznal, že v noci on mohol nejakú škodu urobiť v Julke. A keď je to tak, zmieril sa s tým, že aj jeho žena bude jesť s ním pri stole tak, ako aj iné ženy.

Judita Oláhová
Čie sú to kone na dvore?

*„Čie sú to kone na dvore,
že tak na nich nikto neorie?
Čie by boli, kone moje sú,
Čo ma k mojej milej ta nesú.“*

Táto pieseň obyčajne zaznie, pískajúc, večerom, keď sa končí denná práca. Kto je takej dobrej vôle? Som presvedčená, že môj sused, Janko, ide domov so svojim záprehom.

Janko Janšík, ako 5-6 ročný chlapec so svojim starým otcom chodil na pole a poháňal kone. Mal z toho veľkú radosť. Keď sa stal školáčikom, bolo mu ľúto, že nemôže pomáhať pri zväžaní zbožia. Vyrástol zo základnej školy, prihlásil sa študovať na „Ménésbirtok“ v Mezőhegyesi. Bol šikovný, tam sa naučil všetko o koňoch, krímiť ich, obhajovať, zmlátať pod sedlo, ťahať voz či na zábavu, či do práce, a hlavne! – dachovať potom kov.

Prvé jeho pracovisko, trvalo na dlhé roky. bolo v družstve na Kardoši, kde bol poháňačom a furmanil v záhradníctve. Naposledy pracoval medzi železničiarimi, ale svoju záľubu voči domácich zvierat nezanechal. Pomocou rodiny má viac kone, kravy, ovce, barance. Manželka Zuzka, má stálych kupcov na mlieko a mliečne výrobky, chutné potreby do kuchyne. Synovia pomôžu pri zaistení krmiva. Otec v zime pozýva deti zo školy na sánkovačku, na Medzinárodnom dni detí ich povoží vozíkom. Vychováva žriebätká, na ktoré má istých kupcov, keďže milovníci koňov ho v dolnozemskej regióne dobre poznajú, a vedia, že spod rúk Janšíka vyrastajú výborné kone! Janko je presvedčený, že kone majú dušu! Keď majú dovolenku, t.j. voľný čas, sú ihravé, keď je súrna práca, stoja za seba. Ešte si gazdu nenechali v hanbe.

Či pri piatku, či pri sviatku, u Janšíkov robota nezastane, lebo chov zvierat znamená stálu službu. Keď niekto, zvedavec, zavolá do dvoru na gazdu, vráta sú pred nim hneď otvorené.

Prajem ďalšie úspechy pre celú rodinku Janšíkovcov.

Ján Benčík
Zvuková knižnica
Nová edícia Slovákov v Maďarsku

Na maďarskom knižnom trhu sú populárne takzvané zvukové knižnice, keď známi herci prečítajú svoje obľúbené literárne diela, perličky maďarskej literatúry, tradičnej kultúry.

Spolok segedínskych Slovákov ešte v roku 2004 rozbehol svoj dlhodobý projekt, vydávať našu slovenskú Zvukovú knižnicu a to vo forme edícií. Je dobre známe, že distribúcia menšinovej literatúry, respektíve beletrie nie je vyriešená. Pozrite sa okolo seba tu na Dolnej zemi napríklad, a porozmýšľajte, kde by ste si mohli kúpiť slovenské knihy. Nuž, odpoveď je veľmi jednoduchá, v žiadnom obchode, možno v Dome slovenskej kultúry v Békešskej Čabe, prípadne v niektorom slovenskom regionálnom centre. Všade ale môžete kúpiť len také publikácie, ktoré sú práve nové, a možno ich kúpiť iba zatiaľ, kým nie sú rozpredané. Hoci sa mnoho ponosujeme, že dnešná spoločnosť málo číta, predsa sa naše slovenské publikácie raz dva minú. Staršie vydania kníh, zborníkov už nenájdete, čítať ich môžete iba v knižniciach.

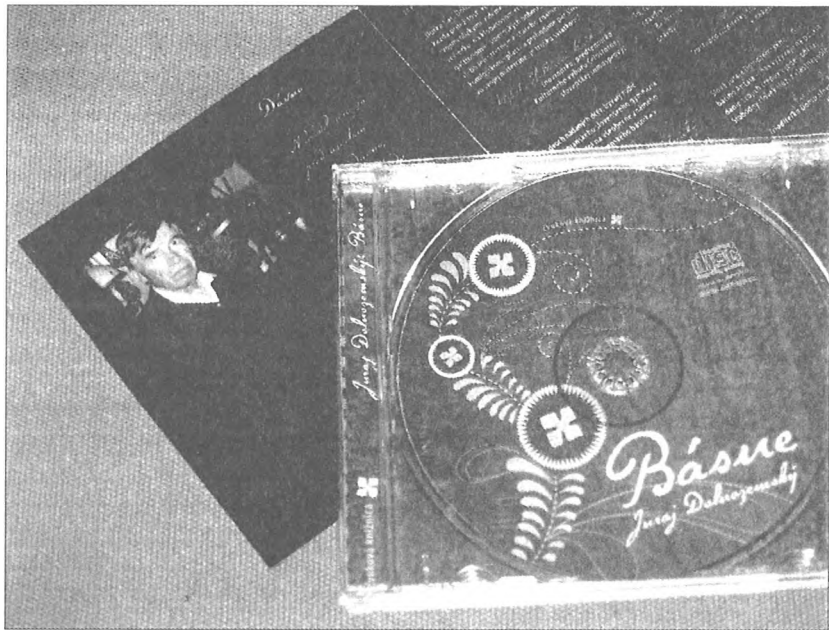
To je jeden dôvod, prečo vedenie Spolku segedínskych Slovákov odštartovalo s novou iniciatívou, ale existujú ešte ďalšie. Členmi organizácie sú aj pracovníci dvoch slovenských redakcií, ktoré sídlia v meste Slnka a to Slovenskej redakcie Maďarského rozhlasu a Slovenskej redakcie Maďarskej televízie. Títo redaktori dobre poznajú literárne dianie u nás v Maďarsku, autorov, umelcov, interpretov, občas odvysielajú vynikajúce literárne programy, ktoré môže počuť iba málo poslucháčov, respektíve vidieť málo divákov. Príčiny sú tiež známe. Po prvé, programové štruktúry nie sú vyhovujúce našim záujmom. Domovinu si môžu pozrieť v pondelok v skorých popoludňajších hodinách na m1 a reprízu v stredu v predpoludňajších hodinách na m2, ak nezasadá Maďarský parlament. Ak zasadá repríza sa vysiela v noci o pol druhej na m2. V rozhlase síce máme 90 minútové regionálne programy každý deň, lenže ich môžu počuť iba tí, ktorí majú staré prijímače, vysielajú totiž na FM / URH/ , 66,29 na Stanici Kossuth. / Moderné rozhlasové prijímače chytajú vlny len od FM 88.- *poznámka autora.*/ Večerné vysielať o pol siedmej sú síce už aj na moderných FM frekvenciách, ale povedzme si pravdu, práve v Békešskej župe ich naši poslucháči nemôžu počuť, a to jednoducho z technických dôvodov.

Tak sa mohlo stať, že napríklad vynikajúci program, respektíve literárne pásmo s našimi slovenskými básnikmi, ktorý sa konal pri príležitosti okrúhlych narodení časopisu Výhonky v slovenskej škole v Békésskej Čabe, nemohli počuť všetci poslucháči, ktorí by o to mali záujem. Veľká škoda. Škola sa na akciu príkladne pripravila, deti krásne recitovali, publikum bolo fantastické. Boli tam medzi inými Alexander Kormoš, Gregor Papuček, Juraj Dolnozemský atď. Dojímavé bolo, keď na chodbe v škole Čabän pán Fabula recitoval Alexandrovi Kormošovi jednu Papučekovú básničku. Vedel ju naspamäť.

Ale, vráťme sa k Zvukovej knižnici.

Autori tejto edície už vedia, že každá prezentácia novej cd platne Zvukovej knižnice je zároveň aj literárne stretnutie, beseda s našimi slovenskými autormi a ich čitateľmi, po ktorej si záujemci môžu zobrať domov tento nosič a vypočuť si to viackrát, alebo ho dať ďalej do daru tomu, komu spraví radosť. Možno práve tieto cd nosiče obrátia pozornosť čitateľov na našich autorov, možno vďaka nim vyhladáme ich knihy, ktoré vyšli ešte v minulom tisícročí.

V tomto roku Spolok segedínskych Slovákov vydal dve cd platne. Ako prvý zväzok edície verše dolnozemskeho básnika pod názvom *Juraj Dolnozemský: Básne*.

Platňa obsahuje prierez doterajšej tvorby Juraja Dolnozemskeho, v podaní profesionálnych hercov Violy Thirringovej ArtD. a Mátyása Dráfiho. Režisérka Iveta Hruboňová zaradila básne do nasledujúcich tematických okruhov: slovenskosť, láska, poézia, dedina, rok. Tematické okruhy boli delené na deväť trackov, v ktorých okrem básní odznejú slovenské melódie z dolnozemskeho regiónu. Slovenské ľudové pesničky upravil tiež dolnozемеčan, Čabän, Ján Šutinský. Poslucháčom ich tlmočí jeho dcéra, flautistka Beáta Šutinská. V záverečnom bloku recituje osobne básnik Juraj Dolnozemský a zaspieva jedna z jeho vnúčat Alíz Agodová.

Tento prvý zväzok Zvukovej knižnice bol predstavený verejnosti 1. júla 2006 na Dni Slovákov v Maďarsku v Slovenskom Komlóši. Mnohí o platňu prejavili záujem. Dostali sme pozvania na ďalšie prezentácie doma, ale pevne veríme, že ju budeme môcť predstaviť aj na Slovensku.

Druhý zväzok edície je cd platňa pod názvom: *Ondrej Krupa: Rozprávky z Alberta*.

Obsahom tohto nosiča sú slovenské rozprávky z Čanádalberta, ktoré pozbieral vo svojej rodnej dedinke dr. Ondrej Krupa. Tlmočí ich poslucháčom on sám vo svojom nárečí. Jeho podanie je vynikajúce, hovorí ako ozajstný herec - rozprávač, ktorý kedysi existoval tu na Dolnej zemi, a ktorého si isto každé dieťa rado vypočulo. Prihovára sa ako dobrosrdečný dedo, alebo po

našom apóvka. Brilantná režisárska bravúra je, že Zenta Dózsová poprosila čabiansky citarový súbor Boleráz, aby členovia skupiny nacvičili detské ľudové pesničky a hry práve z tejto osady. Kratšie ale i dlhšie rozprávky sprevádzajú teda melódie, ktoré si ako Bónus platne môžete vypočuť potom aj prespievané.

Krst platne Rozprávky z Alberta sa konal v dome slovenskej kultúry v predvečer Mikuláša tohto roku, kde okrem účinkujúcich bola aj pani Mária Szabová Jančíková, niekdajšia informátorka dr. Ondreja Krupu. Spolu si zaspomínali na chvíle, keď mladý národopisec Ondrej Krupa začal rozprávky zbierať, porozprávali prítomným ako im dávno rozprávali rozprávky a zaujímavé príbehy ich predkovia. Po tvrdej práci si títo ľudia ešte sadli a vymýšľali, vytvárali príbehy svojim deťom, sugestívne hovorili, dej „pletli“, a tak vznikali slovenské rozprávky nielen tu na Dolnej zemi. Mnohí museli mať i herecký talent, veď zábava detí je síce vďačná ale veľmi zložitá úloha.

Vo vydávaní cd platní Spolok segedínskych Slovákov mieni pokračovať, doterajšie exempláre nájdete v ich sídle:

Dom menšín
Segedín
Ul. Ostrovskeho č. 6.
6721

Tel.: 06-62-424-248
06-30-27-99-126

Iveta Hruboňová, Ján Benčík

Zenta Dózsová

Katarína Maruzsová-Sebová
**Myšlienky pri počúvaní básní
Juraja Dolnozemskeho**

CD platňu s názvom Básne Juraja Dolnozemskeho pripravil Spolok segedínskych Slovákov s cieľom, aby vyjadril uznanie samému autorovi na jednej strane a na strane druhej, aby potešil priaznivcov Dolnozemskeho poézie skutočným umeleckým zážitkom. Režisérka CD platne Iveta Hrubonová pozvala k spoločnej tvorivej práci profesionálov. Umelecké slovo tlmočia herci Viola Thirringová a Mátyás Dráfi. Prednes básní sprevádzajú dolnozemske slovenské melódie v interpretácii flautistky Beáty Šutyinskej. Ozývajúce sa tóny zvýrazňujú svojráznu atmosféru regiónu, z ktorého pochádza autor, zároveň posilňujú význam jeho myšlienok. Autorecitácia a spev vnučky Aliz Agódovej dotvárajú citovú náplň diela.

Niet autentickejšieho svedectva o jednotlivcovi ako to, ktoré o sebe podáva on sám. Juraj Antal Dolnozemský už svojim básnickým pseudonymom naznačuje tematické a etické domény svojej poézie: zrastenosť s južanským krajom a vernosť k jeho duchovnému dedičstvu, čo aj výber básní odzrkadľuje.

Autorova úcta k dolnozemským kultúrnym tradíciám sa však nevyčerpáva iba v tom, že sa k ním priradzuje. Je oveľa hlbšia a pevnejšia, nakoľko sa prejavuje v jeho aktívnej účasti na ich zachovávaní, rozvíjaní a odovzdávaní. Inšpiruje sa rodným krajom, drobnými momentmi dedinského života, láskou, priateľstvom, príležitostnými udalosťami, všeľudskými mravnými otázkami. Zaujíma ho však najmä osud jeho národnosti. V podtexte skoro všetkých Dolnozemskeho básní sa priamo či nepriamo ozýva táto tematická rovina. Básnik „šedivák“ v súčasnosti zanovito hľadá pocity, nálady, hodnoty, „jemné hlasy dávnych čias“ ktoré ho obklopovali ako „chlapčeka“ a znamenali preňho istotu.

Nadnes sa však táto istota rozplynula: to, čo vókol seba objavuje, sú iba fragmenty minulosti. S bolesťou sa presviedča, že tento rozklad sa dotýka aj jazyka, ktorý je v jeho očiach aj dnes základným atribútom národnosti. Zaznamenáva slová „usínajúce“, „vytratené“, „mlčiace“, „bez ozveny“. Svoju úlohu akoby videl v ich znovuusporiadaní, možnosti dať im nový význam. Sám seba vníma ako sprostredkovateľa medzi dávnymi predkami a dnešnými potomkami. Spleťá to, čo bolo roztratené. „Do košele si zatká drahé slová, aby svietili“, aby v nej napokon napriek trpkým skúsenostiam, mladistvým zápaľom sa púšťal do stavby „domu z milých slov“, a vybudoval tak to vytúžené stabilné miesto nielen vo svojom vlastnom živote ale aj v živote tých, ktorí sa stretli s jeho tvorbou, ktorí si vypočujú predloženú CD platňu.

Juraj Dolnozemský Žitie...

Je to dar
a či prostá
ľudská
túžba?
Hlbokým prameňom
studňa!
- Čerstvou vodou!
Človek často
opiera sa
o dávne dejiny
a želá si
aby i tie
neblahé časy
tí jeho
-prežili!

Juraj Dolnozemský Meditácie

Padá strach
ako prach
do vyčerpaných srdcí!
Už máme dosť
Zo tmavých nocí
Iskra srší
Dlho čaká
A potom kročí!!

Oheň horí
staré hory
a po nich
ďalej putuje
- putuje
chorý človek!

Juraj Dolnozemský Rozgúľané túžby...

Celou ustatošou
čierno žmurkala tíš!
vedľa nej došla i noc
svojou zdravou
stotvárnou povahou!
Priniesla sebou
novšie túžby!
aby sa rýchlo odgúľali
do diaľavy!

Juraj Dolnozemský Nie je to...

Nie je to
iba nostalgia
pre mňa predsa viac
od všetkého!

Stojím na pevnine
som už od brehu
vzdialený!
Pozerám hole sám!
Za minulosťou ma
srdce zabolí
joj kde sú tí naši
zdraví sokoly?!

Cítim v horúcom lete
istý znovuzrod!
Dnes slobodou vzbudený
je náš rod!

Michal Čičeľ

Udalosti z mojich d'etnich rokov

Narodil som sa 1926-om roku na Békésskei-Čabe, v slovenskej, hospodárskej rodíne. Rodičja obidvaja tjež z hospodárskej rodíne pochádzali. Aj starí rodičovja žili z obidvoch častkov. Ja som bol prví vnučok v rodíne. Z Matkinej rodíne ešte žili aj prestarí rodičja, mám aj o nich pekné pamjatki. V tich časoch starší ľudja každvó ráno tajšli do kostola.

Akoto rodičja, a otcovskí starí rodičja, pomáhali (vo vedne sme bivali). Ja som aj chodiť, aj rozprávať skoro začav. Keď som mal dva roke, som sa aj s cudzima ľudma vedev dovrávať, som odpovedal nato, čo sa ma spitovali. Mnohí sa d'ivili na tom. Už vtom čase som mal veľa kamarátov, aj dospelích, aj vecie d'etí. Z tich dávnych, známich kamarátov len niekoľkí žijú.

Zoz starím oťeckom zme chodili po rodíne, aj po ulici sme sa prechádzali, ja som doma virozprával, čo zme videli, a s kim zme sa dovrávali. Na vodu zme každí deň chodili, k tej aňjelovej stuňi. Tam sme videli aj vojakov, ako ekzecirovali. V ňedeľu vojáci zhudbov šli do kostola, tich zme naveki tajšli vizerať. Keď som mal tri roke, ma zapísali do dedova, ten bol na Gábor Áronovej ulice (v minulom, 2005-om roku ho zbúrali). Tatam som radostov chodil, najšov som tam novích kamarátov. Toto sa d'ialo v meste Čabe.

Toto, čo tu čítate, sa stálo na sálaši na Legelő Gerendáči pri halome, v roku 1928-om v máji, v ňedeľu. Šterja zme boli tam v sálaši, rodičovja, ja aj mladší brat, ktorí mal štiri mesjace, na noví rok sa narodil, a tamnu spal v izbe.

Mamička poludňa varila, ja som lační okolo nej zavádzal, márne ma posielala z pod nohov ta. Oťeko statok aj koňe choval, napájal. Ja som netrpezlivo tam zavádzal pod nohami, ona práve vipovjedala „Choj stato, či sa chceš obariť?“- vtom okamihu som sa potkol do svojej nohi, a rukov som ťapil do vrjacej vođe, ktorú todi viľjala do miski. Nato som sa ja ozval, tak že aj susedovci pribehli. Boli zme od Čabe, od doktora na 15 km. Ale tam bol kaľendár, v ktorom v tich časoch všelijaké osožné radi sa nachádzale, medzi iním aj na takúto príležitosť liek! Kaľendár v tich časoch v každom hospodárskom dome bol pri rukách. A stálo to dve-tri krompfe umiť, pore-

seľovať a zo smetanov pomiešať, a na ranu priložiť. Toto sa všetko stálo pod pľatima minútami, v tom okamihu boľasť prestála a plač zaťíchov. Na druhí deň odviazali mi ruku, aňi doktorovi zme nemiseli tájd', aňi sa mi ruka nezraňila.

Toto bola prvá taká vec, čo naprjek tomu, že ľen dva roke mi bole, prej-šle, pametám na to, a buďem pametať kím žijem.

Aľe ňje ľen táto vec mi je pametná z deťinského veku, aj mnohé iné. Nasľedujúca udalosť sa o rok pozdejše stála v roku 1929-tom.

Tam na tom sálaši, de aj predošlá. Ostatok máj bol. Obil'je bolo už viklasené. V tich časoch žitá, v dobrich časoch, a dobrich zemiach bole pol-druha, aj dva metre zvíše. Človek ak zastal medzi žito, ňebolo ho vino. Toto bole Bánkút –ske fajte. Ja som mal todi tri roke. Sálaš bol veľkí, aj dvór aj dvórec, de stohe bole ešte večje. Zos dvoru bole od chiže aj dverce, aj vráta. A medzi stajámi bole druhé vráta. Že ako sa to stálo, dverce voľak zľe zatvor-il, ja som sa tavo viprašťil. A na dvorci na zadok ostále plaňe zatvorené vráta, aj tam som najšov djeru. Bola tam dlhá cestíčka, tavo na halomskú cestu. Ja som tam už choďil zos starím oťeckom, tak som sa pustil aj teraz. Starí Oťeko boľi teraz na Čabe, aľe ja som ňebol sám, odprevádzala ma Mera, bola to jedna dobrá špira. Ona aj zos atarím Oťeckom všade tajšla, aj so mňou. Aj teraz ma odprevádzala.

Chlapi kukurice kopaľi, Mamička varila, keď zvedľa, že som ňi tam, šaďe ma hľadala aj volala, ja som už deľako choďiv. Volala aj chlapov, o krát-ki čas aj susedi prišli na pomoc hľadať ma. Na blíze ma ňikde ňenašli, aňi som sa neozval, ja som už deľako bol. V sálaši bol strach. ňikde ňenatravilí na mňa. Potom pribehla špira, začla zavívať, behala sem-tam, potom naspeť, tavo, sked'e prišla, ko mňe. Vid'eli, že beží po cestíčki tavo, tajšli za ňou, zišla do žita, a ľahla si pri mňe, ja som tam napokoji spal. Bola radosť. Mera aj do toho času bola milovaná, od toho času ešte večú úctu mala potom...

Stáľe sa za moje deťinské časi so mnov aj iné, pametné udalosti, aľe vďaka za Božú milosť, do tochtu času ma Pán Boh od vetčjeho nešťast'ja ochránil! Buď Bohu zato chvála!

Alžbeta Tószegiová z Pitvaroša, rodená Hudáková Slovenskie mamičky ako si vichovávali d'jovčence na Pitvaroši

Keď som ja bola malá, maličičká,
Už todi mi moja mamička, aj každému d'jovčaťu mamička, takto vravjevala:
Moja diovka, naveki budz veľmej kelavná, čistotná a usilovná,
Žebi si sa každú robotu, porjadok veľmej dobre naučila!

Z tejto usilovnosti u mňa nigdaj nechíbelo,
V tomto svetě robota bola naveki veľa,
Ako sa svet mínať, aj robota sa tak mínať,
A mesto ňej, naveki sa druhá našla.

Teraz zme sa na pozvaňje k vám, na Čabu dostáli,
Žebi zme sa k robotníkom aj mi pripojíli,
Do tej robotě zme sa zradosťou chiťli,
A tú našu usilovnosť vám šeckím preukázali.

Keď zme aj mi brdovce robiť, šúl'ať začali,
Na kerie nás naše mamičky dobre naučili,
Žebi na svadbách, u mladiho, do sľepečej pol'jovki zavarili,
Každému prítomnému veľmej chuťli.

Alžbeta Tószegiová z Pitvaroša, rodená Hudáková **Spomienka z minulosti na Pitvaroši**

*Kalendárne zviki a običaje, akje boli v d'edíne
a ako si jich zachováajú teraz*

Na noví rok naveki varili makovje haluške, poljate s cukrovov šťavov (krištáloví cukor upražili, spustili na tmavožltí, potom ho podľali a cukor sa vo vode nespustiv. Z tovtu praženov cukrovov vodou každí si na svojom taňjeri poljav makovje haluške, a tak jich lížicov jedov. Pred haluškami poljovku ľanču jedli, aj z huđenov čeľustov zo svinskiho mesa, sviňa napredok rije z nosom a čeľustov, tak vravjevali, že šťastja narije.

Ľanča že je dobrá, aj mak, tak že celý rok budeme mať veľa drobnje peňaze, a stích budú aj veľkje. A mak ešte aj zato način jest, že v tom jesto takvo, že bi ta aj zaspali od něho, čiže žebi bov pokoj v dome.

Makovje haluške aj takí čas zvikli na Pitvaroši jedávať, keď v dome zomrje voľakto, tak po pohrabe na druhí deň rodina aj blížni susedovci sa zídu dovena, zaspjevajú si pohrebnú pesničku, pomodľja sa za mrtviho, a potom jedia makovje haluške, žebi ten mrtví v pokoji, spokojne odpočívav.

Na noví rok v pondelok žena nikdy nemohla ta ísť prvá, ale ani do druhího domu, lebo taňjesla něšťastia. Chlap šťastia taňjesov sebov. Ak ľen móžme, toto šecko si aj teraz zachováame.

Na Tri krále (6. január) ak pre voľjaku práčinu něvedeli na silvestra tja-hať rejteša, tak makovo rejteša miselo biť pre spokojní život v celom roku naťahanvo na Tri krále. Rejteše naveki miseli dobre, na veľkvo naťahanje biť, a to preto, žebi sa jim veľkje a fénkje konope narodili, tak vedeli sňich pekne prjasť, ved' aj svoje sukne aj všeličo natkali ženi a chlapi žinke dobre, dlhje nadrugovi.

Vo februári boli Fašange, aj páračke, prjatke držjavalí.

Vo veľa domoch d'jovkám na vidaj duchni, a vankúše robili, tam sa podávali pampúške, a varená bjela kukuric cukrová, maková, pri speve aj pri hudbe, aj gerheňa a máľa kukuričnvo. V pitvarošskom našom slovenskom klube naveki raz do roka robíme, naveki nám prídu aj školskje d'etuške párať pjera, a aj kultúrni program nám predňesú. Aj zo susednej d'edíne nám zvikli prísť dospeli na páračke. Dobre sa cítime naveki.

Na Veľkí pjatok naveki, aj teraz sa pvosíme, cez deň ľen pukanú kukuric jeme, a keď slnko zajde, tak už v tedi móž jest aj masnvo, šonku varenú, a stuďenvo, vlastne šecko.

Na Veľkú noc tjanjanje koláče aj teraz pečjeme, aj podľjšje záskuski.

Na Turíce zas ťiahali šakovje rejteše. Do domu keď tajšov voľakto, či rodina, alebo cudzí, naveki ho ponúkli zo svojím, čo gazďiná pjekla doma, chľebíkom, gazďiná držala chľebík, a hosť si sám odkrojiv kúšček, akí si chcev, potom mu dali soľ, albi si posolív, a tak ho zedov. To vraveli, že pre pokoj.

V lete naveki večer aj poľa nás, na ulíci sa schádzali, posadali si, dvaja-traja začli húst, tak aj z druhiho kraja d'edíne išli aj starší, ale osobitne mladí, pri harmonike, a pri bendžove si spievali a tancovali, starší zo spevom pomáhali mladím pri oddichovaní po d'ennej robote, až do 10-11-tej hodíne. Veľmej dobre sa cítili takto vovedne.

Takvoto zabávaňa, oddichovaňa často bolo. V auguste zase ťjahalí rejteše z novího žita, z novej múki. Že či sa im dobrvo žitko narodílo. Či sa im rejtešovo cesto dobre ťahalo?

V jeseň v lámačkách, zo šúštím lámali kukuricu, do dvorov dovozili a tak zme sa uzhovorili, že u koho budeme bieliť. Dovedna zme sa zišli vjacti, pri bjeleňi zme si spjevali, a po bjeleňi zme si aj zatančili, huci naveki snami boli.

Na Lucku chlapi aj chlapci chodili luckovať, donjesli nám ocieľku sítna. Na Lucku osoba ňemohla nigde do domu tajst, lebo ňešťastja tanjesla sebov. Na Lucku sljepkám zatke poštochali s papekom, čo pri kúreňi peci štochali, žebi im sljepke vajcja dobre ňjesli.

Na Kračún pjekli ťjahanje koláče, dobrvo jedeňia navarili predodňom, žebi Kračún naozajskí bov. Od Lucki do Kračunu z chiži smeti ňebolo slobodno viňjesť tamnu na hrbki jich držali. Svjatok bov. Na stole z obrusom zakrití bov koláč cez celý Kračún, ak hosť im prišov do domu, stím ho ponúkli. Kračúnski večer išli do kostola, potom dobrú večeru zme jedávali (aj teraz). Tedi už začali chodiť d'eti spjevať pod oblokom, a po 10-tej hodíne v noci dospeli spjevali u najblišších rodinách.

Prví d'eň ráno d'eti tašli k najbliším ritmovať, kím sa ňešlo do kostola. D'eťom dávali oreche, jablko, bližni do jablka zapli grajcjar, žebi bolo to d'jeťa zdravo, keď žije to z grajcjarom zapnutvo jablko.

Na Silvestra tak ako na Kračún večer, d'eti chodili spjevať pod oblok, od 10-11-tej dospeli. Na noví rok d'eti chodili rano do 8-ej hodíne ritmovať. Pondelok aňi edna žena nak ňejde do domu druhiho, lebo ňešťastja taňesje. Jedeňja tížd'envo, obedi várivero. Pondelok jedli, čo od ňedeli jim ostálo. Utorok s klbásov varili voľačo. Sreda a sobota bola halušková robota. Štvrtok z mesom varili voľačo, najvjac z kuracím. Pjatok bola strova: bvob, čičer, ľanča, z huďením mesom. Preto varili pjatok strovu, žebi d'jovke, aj mladje ženi v ňedeli boli peknje.

Juraj Šóti Kto nám to visvetlí?

Kto nám to visvetlí, že prečo je to tak,
Že ňepokoj a vše zlé nám na duši leží,
Zakjal sa má zlosť po svete rozlíhať,
Či príde raz, že sa národ aj poľepší?

Keď sa uspokojí ten prestrašní príval,
Ktorí zo snás vše dobré vífúka, vibije,
A ten človek kto sa od hrechov ňeratoval,
Či sa poľepší, alebo z hrechami žiť bude?

Veľací sľubujú poľepšēja, keď je už pozde,
Takí ktorí od mladí vždi ľahko žijú,
Oni to ňecítja ešte, ako je pochudobne zle,
Ale jim prejde raz, lebo po falešnej ceste idú.

Kto bez Boha žije, tomu je cesta ňeznáma,
Ňebude všetko tak, ako sa mu ukazovalo,
Ktorí o pravde zabudne, a len skazu pomáha,
Príde nato, že sa mu vše naopak vidarilo.

31. máj 1998

Juraj Šóti
Miluj, pokím milovať vješ

Miluj, pokím milovať ešte tavješ,
Zakjal srdce tí citľivo klope,
Ľebo ak s ňeho už oheň vihasne,
Aj žeravica na žilok ťa utúchne,
Od žobráka buďeš chudobnejší, tak,
Že ňebuďeš ľen ohromnú škodu mať,
Keď ňevješ už ňikoho milovať.

Miluj, zakial máš na to príležitosť,
Abi cíťíľi vždi tí ktorích miluješ,
Možno že prídě ten čas kebi si ich
miloval, aľe jich už vjac ňemóžeš,
Móže sa tí skrútnúť tvoj život nato,
Že cudzím prinúďzení budeš zato,
Abi tí obnášaľi tvoju ťaškú starosť.

Miluj a pomáhaj, zakjal a pokím móžeš,
Veď je veľmi kratuškí náš život,
A z hrechami, falešní a zblúdnimi sloví,
Všě krásno na ňívoč ňikdi ňedoňes,
Ľen miluj, pokjal tí srdce klope,
A zakjal cez gambi vzdích z ťeba vindě,
Tak isťe Ježišova milosť ťa do ňeba zdvihne.

26. júl 1998

Juraj Šóti

Mamka naša premiľená

Mamka naša premiľená, mi vždi hútame na ťeba,
Veď ťa tak radí máme, jak každodenní kúsok chľeba,
Aj ti nás miluješ, a každý deň postarješ sa vždi o nás,
Abi zme dobrí, radosní vek žilí, pomáhaš v tom nám.

A keď zme chorí, plačeme, aj pritom máme tje muki,
Že sa prosíme, mama milá ťebe, vezmi nás na ruki,
Tak nám vikonaš čo chceme, abi nám bolo po vólí,
Keď nás viboskávaš, necítime pozatím, že čo nás boľí.

Prosíme Pána Boha abi ťi dal dlhí život a zdravja,
Zato veľa dobrvo, čo si dala nám, a obradovala
s tíma slovami, že ak sa buďeťe v škole dobre učíť
Tak kin žiť buďeťe, v živote sa nikdy nie mučiť.

Mamaka naša premiľená, poďakujeme, že si nás vichovala,
Aj za to všetko dobré, čo si celý život za nás vikonala,
Boskáme ťi tvoje oči, rancované líčka, a boľavje ruki,
Prislúbime, zatinto mi ťa buďeme hájiť, tvoje verné deťi.

20. apríl 2002

Udalosti roka 2006

Január

- 09. január** Novoročné stretnutie a skúška Zboru Čabianska ružička v Dome slovenskej kultúry
- 11. január** Zasadnutie a ročné zosúladenie programu osád regiónu v Dome slovenskej kultúry
Zostavenie ročného plánu a skúška gitarového súboru Boleráz v Dome slovenskej kultúry
- 12. január** Novoročné stretnutie výšivkárskeho krúžku Rozmarín
- 16. január** Zasadanie vedúcich skupín Čabianskej organizácie Slovákov. V čabianskom Slovenskom klube: Liečivé kúpele v župe Békés – premietanie filmu
Prednášateľ: Hevesi József
- 17. január** Premietanie filmu v klube Večierky v utorok
- 19. január** Právnické, účtovnícke a daňové poradenstvo pre slovenské organizácie a samosprávy Dolnej zeme v Dome slovenskej (organizátor: ČOS a DSK)
- 21. január** Bál v Kétšoproni, kde sa zúčastní aj čabiansky Slovenský klub
Stretnutie skupín ľudovej hudby v Čorváši
Zahŕjčka v Mederi
- 23. január** Vernisáž výstavy košických grafikov Zsolta Lukácsa a Noémi Ráczovej v Dome slovenskej kultúry pri príležitosti Dňa kultúry (organizátor: ČOS a DSK)
Čabianska ružička v Dome slovenskej kultúry oslávi svoje 11. výročie
Zasadnutie predsedníctva Čabianskej organizácie Slovákov V čabianskom Slovenskom klube prednáška o zvykoch na Pavla
Prednášateľ: Juraj Ando muzeológ
- 24. január** Prvá prednáška seriálu Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku v Dome slovenskej kultúry: Ján Gombos – Na 150. výročie úmrtia Ľ. Štúra
- 25. január** Stretnutie na Pavla v Poľnom Berinčoku
Oslavy 5. výročia založenia výšivkárskeho krúžku Rozmarín – v Dome slovenskej kultúry
- 27. január** Zasadnutie Organizácie dolnozemskej Slovákov v Békešskej Čabe
- 31. január** Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy v Békešskej Čabe
-

Vernisáž z príležitosti Dňa maďarskej kultúry. Manželský pár zo Slovenska Zsolt Lukács a Noémi Rácz v Dome slovenskej kultúry

Oslava piateho výročia založenia Výšivkárskeho krúžku Rozmarín

Február

- 06. február** Doroty v poézii – prednášateľ Herczeg Tamás a právnické poradenstvo – Dr. Csicsely Ilona v čabianskom Slovenskom klube
- 06-08. február** Pracovná porada v Dome slovenskej kultúry týkajúca sa krajín zúčastňujúcich sa v projekte Slovenská svadba na Dolnej zemi (organizátor: ČOS a DSK a Slovenské Národné Múzeum v Bratislave)
- 09. február** Pracovná porada týkajúca sa projektu Etnogastro (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov Dom slovenskej kultúry s Domom zahraničných Slovákov)
- 10-11. február** II. pracovné kolo projektu Čabianskej organizácie Slovákov týkajúce sa vypracovaniu miestnej stratégie slovenskej národnosti v Dome slovenskej kultúry
- 11. február** Deň školy v Kétšoproni
- 13. február** V Slovenskom klube prezentácia knihy Üdvözet Békéscsabáról – Pozdrav z Békéšskej Čaby. Knihu predstavil Béla Gécs
- 17-19. február** Celoštátne stretnutie národnostných vedúcich (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov, Dom slovenskej kultúry a Dom železničiarov)
- 18. február** Slovenský deň v rámci IV. Čabianskych fašiangov, kde účinkuje Slovenský klub a Pávi krúžok, citarový súbor Boleráz a tanečný súbor Kistabán
- Čabianska ružička vystúpi na Slovenskom popoludní v Poľnom Berinčoku
- Turistická konferencia v Dome slovenskej kultúry – medzi inými prednáška Tibora Motyána o slovenských zvykoch ako turistických zaujímavostiach
- Zabíjačka v Dome slovenskej kultúry v predvážaní Klubu čabianskej klobásy
- 19. február** Citarový súbor Boleráz a Spevokol Orgován vystúpia na podujatí Daloló Csaba – Spievajúca Čaba, organizovanom Zväzom civilných organizácií
- 20. február** Prednáška o čabianskych zvykoch na Mateja – prednášateľ Juraj Ando, muzeológ
- 23. február** Slovenský národnostný deň v Dome dôchodcov Életfa, kde vystúpi tanečný súbor Csaba a spevácky zbor Čabianska ružička
- 24. február** Medzinárodná akcia Etnogastronomické tradície Dolnej zeme v Bratislave (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov, Dom slovenskej kultúry a Dom zahraničných Slovákov, zúčastnené krajiny: Chorvátsko, Srbsko a Čierna Hora, Rumunsko, Maďarsko)

- 24-26. február** Na Fašiangovom festivale v Čiernom Balogu vystúpi citarový súbor Boleráz a tanečný súbor Komlós (Org.: Dom slovenskej kultúry)
- 25. február** Slovenský batôžkový bál v Čabe, vystúpi tanečný súbor Tabán (organizátor: ČOS a DSK)
Tradičná slovenská zabíjačka v Čorváši
- 27. február** Fašiangy v čabianskom slovenskom klube s družobnými klubmi, oživenie tradícií – prednášateľ Juraj Ando
- 27-29. február** Návšteva starostu Litavy v Dome slovenskej kultúry

*Alžbeta Tószegiová víta každého s poviedkou Š. Hudáka Na komlóšskom pľaci
Podujatie 2. Etnogastro v Bratislave*

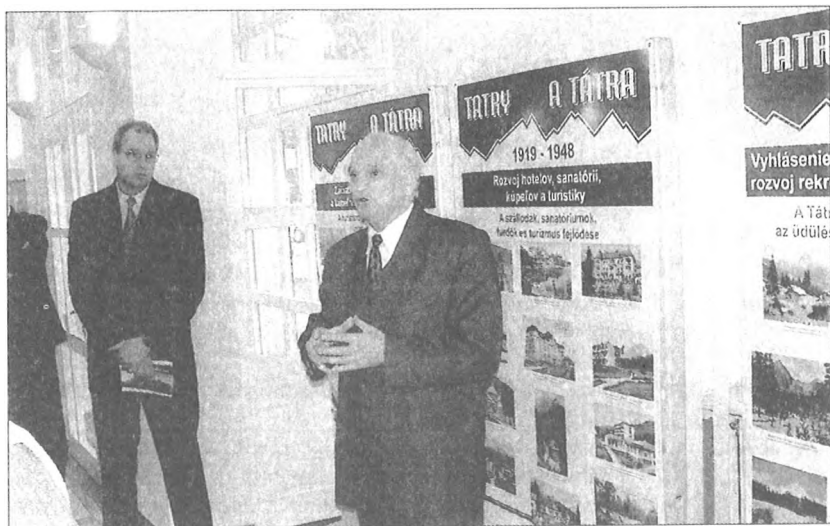

Hostia na celoštátnom stretnutí národnostných vedúcich

Marec

- 02. marec** Recenzia Čabianskeho kalendára 2006 a Čabäna 2005 v Dome slovenskej kultúry – Ondrej Štefanko z Nadlaku a Zuzana Beňušková, hosťujúca učiteľka v čabianskej škole (organizátor: ČOS a DSK)
V rámci X. Celoštátnej textilnej konferencie výstava výšivkárskeho krúžku Rozmarín v Dome slovenskej kultúry
V Dome slovenskej kultúry zasadá Organizácia Slovákov Dolnej zeme
- 06. marec** Deň žien v čabianskom slovenskom klube
- 07. marec** Koordinačné zasadnutie miestnych slovenských spolkov, organizácií a inštitúcií v Dome slovenskej kultúry
- 09. marec** Minulosť a súčasnosť Tatier – výstava z materiálu Tatranského národného parku v Pozemkovom úrade (organizátor: ČOS a DSK a Pozemkový úrad župy Békés)
- 14. marec** Jarný festival na Čabe (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov, Dom slovenskej kultúry a Dom mládeže)
Rozpomienka na 15. marec v čabianskom slovenskom klube
- 10-31. marec** Víťanie a pohostenie účastníkov X. Celoštátnej textilnej konferencie v Dome slovenskej kultúry a v Oblastnom dome.
Výšivkársky krúžok Rozmarín vyhral mimoriadnu prvú cenu!
- 11. marec** Spevokol Orgován sa zúčastní v Gyule na regionálnom stretnutí ľudových spevokolov
- 13. marec** V záujme nášho zdravia – prednáška v Slovenskom klube
- 14. marec** Pracovná porada – vyhodnotenie projektu Etnogastro v Dome slovenskej kultúry, pri účasti organizátorov zo všetkých strán
- 20. marec** Výstava Pavla Ruska zo Slovenska v Dome slovenskej kultúry v rámci Jarného festivalu (organizátor: ČOS a DSK)
- 22. marec** Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy župného mesta Békéscsaba
- 21-23. marec** Regionálne odborné dni Ekonomického odboru Vysokej školy S. Tessedika, vystúpi citarový súbor Boleráz a prednášky má Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku
- 25. marec** Stretnutie čabianskych speváckych zborov pri príležitosti 125. výročia narodenia Bélu Bartóka (organizátor: ČOS a DSK)
- 27. marec** Predstavenie divadla Vertigo v Spoločenskom dome Jánosa Aranya v rámci Jarného festivalu (organizátor: ČOS a DSK)
- 28. marec** Stretnutie spevokolov z príležitosti 125. výročia narodenia Béla Bartóka (organizátor: ČOS a DSK)
- 29. marec** Účasť na divadelnom predstavení Divadla Jána Chalúpku z Brezna v Slovenskom Komlóši

- 30. marec** Podujatie Verejného salónu v Dome slovenskej kultúry
- 30. marec-28. máj** Výstava slovenských drotárov v Múzeu Mihálya Munkácsyho
- 31. marec** Slovenský večierok Organizácie dolnozemskej Slovákov v Poľnom Berinčoku
- Citarový súbor Boleráz vystúpi na dobročinnom večierku organizovanom v záujme školy maďarskej menšiny Csángó

O udalostiach a dôsledkoch kalamity informál záujemcov vedúci TANAPU na výstave usporiadanej v Pozenkovom úrade

Výročie Bélu Bartóka sme oslávili stretnutím miestnych zborov

Apríl

- 03. apríl** Aprílové žarty- riekanky podľa národopisnej zbierky Ondreja Krupu v čabianskom Slovenskom klube, premietanie oceneného čabianskeho filmu Krčma bez mena v spoločnosti autorov
- 04. apríl** Koordinačné zasadnutie miestnych slovenských spolkov, organizácií a inštitúcií v Dome slovenskej kultúry
- 10. apríl** Čabianske zvyky na Veľkú noc v čabianskom slovenskom klube – prednášateľ Ondrej Krupa, účinkujú deti slovenskej školy
Veľkonočné stretnutie klubu Večierky v utorok v Dome slovenskej kultúry
Vernisáž výstavy ocenených ilustrátorov Bratislavského ilustračného bienále 2005 v Dome slovenskej kultúry (organizátor: Dom slovenskej kultúry a Slovenský inštitút v Budapešti)
- 12. apríl** Výstava veľkonočných zákuskov a domácich vín (organizátor: Spolok gazdiniek a záhradkárov Čabianskej organizácie Slovákov)
- 22. apríl** Žiaci z Kétsoproňu sa zúčastnili divadelnej prehliadky v Slovenskom Komlóši.
- 24. apríl** Čabianske zvyky na Juraja – prednáška Ondreja Hanka v čabianskom slovenskom klube
Predstavenie knihy Dušana Šimku Japonský diván v Dome slovenskej kultúry v rámci Týždňa knihy (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov-Dom slovenskej kultúry)
- 27. apríl** Citaristi Slovenskej školy pod vedením Ildiky Ocsovskej vystúpili v Dome dôchodcov Életfa
- 29. apríl** Citarový súbor Boleráz sa zúčastní kvalifikácii za Veľkú cenu Zlatý páv a na 13. celoštátnom galaprograme ľudovej hudby
Na čabianskom stretnutí pávích krúžkov sa zúčastní spevokol Orgován a Slovenský páví krúžok.

Pri stole plnom s pochúťkami

Výstavu z materiálu Grafického bienále SR v Dome slovenskej kultúry otvoril Milan Resutik, riaditeľ Slovenského inštitútu v Budapešti

Máj

- 01. máj** Boleráz a Čabianska ružička vystúpia na majálese Békešskej Čaby a tanečný súbor Tabán na majálese v Poľnom Berinčoku
- 03. máj** Zasadnutie predsedníctva Čabianskej organizácie Slovákov
- 04. máj** Vernisáž filatelistickej výstavy Iva Velikého v Dome slovenskej kultúry (organizátori: Čabianska organizácia Slovákov-Dom slovenskej kultúry, Slovenská menšinová samospráva v Békéščabe a Samospráva župného mesta Békéščaba)
- 07. máj** Čabianska ružička sa zúčastní na stretnutí slovenských speváckych zborov v Budapešti
- 08. máj** Deň matiek v slovenskom klube, vystupujú prváci čabianskej slovenskej školy
- 9. máj** Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy v Békešskej Čabe
- 10. máj** László Szigeti, minister školstva Slovenskej republiky odovzdá medailu Svätého Gorazda Edity Pečeňovej a Jánovi Chlebnickému v Dome slovenskej kultúry
- 12-13. máj** Anna Ištvánová sa zúčastní na Stálej konferencii Slovákov v Bratislave
- 13. máj** Spevokol Orgován sa zúčastní na stretnutí v Nagyszénási
- 15. máj** Čabianske zvyky na Žofie – prednáška Alexandra Tótha, pracovníka VÚSM v Slovenskom klube
- Citarový súbor Boleráz vystupuje v škole Belvárosi
- 18. máj** Sobotňajšia škôlka (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov-Dom slovenskej kultúry)
- 19. máj** Výšivkársky krúžok Fajalka odcestuje na Slovenský Komlós
- 19-20. máj** Tréning pre miestne slovenské a civilné organizácie (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov-Dom slovenskej kultúry)
- 20. máj** Súťaž v robení klobás v Gerendáši, Čabanov zastupuje Ženský spevácky zbor v Mezőmederi
- Citarový súbor Boleráz vystupuje na podujatí Klubu Rotary v miestnej športovej hale
- 21. máj** Čabiansky Slovenský pávi krúžok a Mladí citaristi vystupujú v Malom Kereši na Festivale rítešov
- 22. máj** Výstava čabianskych umelcov v Dome slovenskej kultúry (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov-Dom slovenskej kultúry)
- 24. máj** Valné zhromaždenie Čabianskej organizácie Slovákov
- Dom slovenskej kultúry navštívil Ing. Jozef Žiška, bývalý primátor mesta Trenčín (družobné mesto Békešskej Čaby)

- 26. máj** Citarový súbor Boleráz vystupuje v škôlke na ulici Kölcsey
Prezentácia dvojazyčnej básnickej zbierky Ervina Nagya
–Ilony Szászovej v Dome slovenskej kultúry (organizátor:
Čabianska organizácia Slovákov-Dom slovenskej kultúry)
- 27. máj** Stretnutie klubov v Eleku, účinkuje aj čabiansky Slovenský klub
Majáles v Čabasabadi
- 31. máj** Prednáška Ing. Jána Jančovica v Dome slovenskej kultúry
(organizátor: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Dom
slovenskej kultúry)

Tréning miestnych národnostných vedúcich

Výstupenie zboru Čabianska ružička na mestskom majálese

Jún

- 03-04. jún** Na Jaminálese vystupujú čabiansky Pávi krúžok a Mladí gitaristi
- 6. jún** Výstava –Momentky zo života našich družobných miest v Csaba Center, kde vystúpil gitarový súbor Boleráz (organizátor: Samospráva župného mesta Békéscsaba)
- 7. jún** Na odovzdaní spoločenskej sieni čabianskeho Slovenského oblastného domu vystúpi aj spevokol Čabianska ružička
- 8-9. jún** Jozef Federič zástupca firmy Colspedia s.r.o. a Mgr. Peter Juráš, zástupca Školského výboru mesta Žilina navštívili Dom slovenskej kultúry a slovenskú školu
- 9-11. jún** Keramikár László Hugyecz sa zúčastní na Keramickom trhu Pezinok 2006, kde vyhrá cenu primátora mesta (DSK)
- 19. jún** Stretnutie starých rodičov a vnukov v Slovenskom klube
Výstava výšivkárskeho krúžku Rozmarín a vedúcej Anny Illéšovej vo veľkom Bánhedeši v rámci Národopisného tábora VÚSM
Delegácia Čabianskej organizácie Slovákov sa zúčastní na slávnostnom valnom zhromaždení Spolku segedínskych Slovákov
- 27. jún** Vernisáž výstavy Sarvašana Štefana Korbelya v Dome slovenskej kultúry (organizátor: ČOS a DSK)
- 30. jún** Koncert slovenského organistu Mareka Vrábela v rámci Radničných večerov vo Veľkom evanjelickom chráme

Prezentácia básnickej zbierky Ervina Nagya a Ilony Szászovej Hniezdo pre slnko. V strede Helena Somogyiová.

Organista Marek Vrábel hrá v čabianskom Veľkom evanjelickom kostole

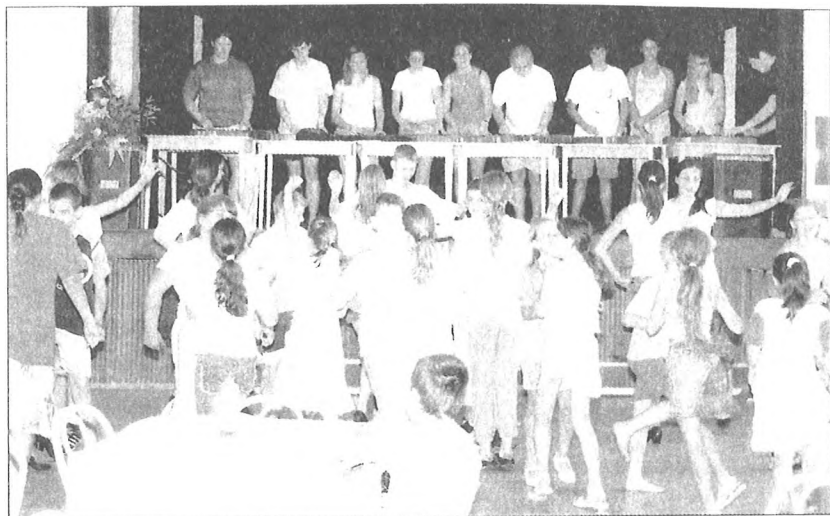
Pri odhalení pamätnej tabuli novovysvätenej Áchimovej sieni v Oblastnom dome

Júl

- 02-08. júl** Celoštátny citarový tábor (organizátor: ČOS a DSK)
- 01. júl** Spevokol Orgován vystúpi a členovia výšivkárskeho krúžku Rozmarín účinkujú v Gyule na Körösvölgyi sokadalom
Účasť a predstavenie sa na Dni Slovákov v Maďarsku
- 05. júl** Tanečníci citarového tábora vystupujú na Dni COOP v Čorváši
- 13-14-15. júl** Celoštátna konferencia ochranárov mesta, v rámci ktorej vystúpil citarový súbor Boleráz a usporiadala sa ukážka z békešských výšiviek krúžku Rozmarín (organizátor: Spolok ochranárov mesta v spolupráci s Čabianskou organizáciou Slovákov a DSK)
- 15. júl** Citaristi Bolerázu a spevokol Orgován vystúpili na Dňoch kaštieľa v Szabadkigyósi
- 29. júl** V rámci programu Leto na Refázovom moste (Bp.) vystúpili citarový súbor Boleráz, spevokol Orgován a predstaví sa výšivkársky krúžok Rozmarín
- 30. júl** Boleráz vystúpil v Salgótarjáne a v Dabaši v rámci Novohradských dní
- 29. júl- 03. aug.** Tábor Čabianskej ružičky na Slovensku

Skúška miešaného zboru na galaprograme citarového tábora

Spoločný program citatistov a tanečníkov citarového tábora

Citarový súbor Boleráz na festivale Jar na Reťázovom moste v Budapešti

August

- 05. august** Na Slovenskom dni v Eleku sa zúčastní Slovenský klub a tanečníci z Békéša
- 11. august** Na Festivale leča vystúpil spevokol Orgován
- 17.- august** V Národnej galérii výstava výšiviek krúžku Rozmarín
- 18-19-20. august** Medzinárodný festival dychoviiek (organizátor: Dom mládeže v spolupráci s Čabianskou organizáciou Slovákov a Domo slovenskej kultúry)
- 20. august** Citarový súbor Boleráz vystúpi na miestnych oslavách a v Mederi
Mladí citaristi vystúpia na jazdeckých pretekoch na sálaši Csiernyikocov
- 26. august** Na Dni Nadlaku vystúpili spevokol Orgován, citaristi Boleráz a spevokol Čabianska ružička

Promenádný tanec na Národnostnom dni v Eleku

*Vernisáž výstav Tibora Moskála vo Vlastivednom múzeu v Trebišove
v organizovaní Galérie Jankay*

Dychovka na ZENIT-e z Čiech

September

- 04. september** Prednáška o čabianskych zvykoch na Heleny v Slovenskom klube
06. september Vernisáž fotovýstavy Craiga Hatfielda v Dome slovenskej kultúry
09. september Umiestnenie pamätníka vo Viniciach, účinkujú Čabianska
15. september ružička a Slovenský pávi krúžok (organizátor: Spolok
ochranárov mesta a Čabianska organizácia Slovákov)
Spevokol Orgován vystúpi na Dňoch osady Békéš
Zúčastnenie sa s Litavčanmi na Slovenskom kultúrnom dni
v Eleku (Hostiteľ: Čabianska organizácia Slovákov a Slovenská
samospráva v Eleku)
16. september Regionálne stretnutie výrobcov gágorčekov, hostia z Litavy
Slovenské popoludnie, kde sa predstavia kandidáti
slovenských menšinových volieb (organizátor: ČOS a DSK)
17. september Zúčastnenie sa s Litavčanmi na Slovenskom kultúrnom dni
v Poľnom Berinčoku (Hostiteľ: Čabianska organizácia
Slovákov a Slováci v Poľnom Berinčoku)
19. september Stretnutie mládežníckeho klubu Večierky v utorok v Dome
slovenskej kultúry
Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy v Békešskej Čabe
23. september Župný deň Slovákov v Kondoroši, vystúpi citarový súbor Boleráz
27. september Slováci v Rumunku - prednáška a diskusia s Ondrejom
Štefankom v Dome slovenskej kultúry (organizátor Výskumný
ústav Slovákov v Maďarsku a Dom slovenskej kultúry)
28. september Vernisáž výstavy Zity Berkiovej v Dome slovenskej kultúry
(organizátor: ČOS a DSK)

Robenie gágorčekov

Pri umiestnení pamätníka cholery vo Viniciach

Čabu navštívili Litavčania a vystúpili v Poľnom Berinčoku

Október

- 02. október** Prednáška o významných čabianskych domoch v Slovenskom klube
- 05. október** Výstava Drevená sakrálna architektúra v Strednej Európe v čabianskom oblastnom dome (organizátor: Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Slovenská samospráva Békéskéj Čaby a Dom slovenskej kultúry)
Stretnutie Klubu gazdiniiek a záhradkárov Čabianskej organizácie Slovákov
- 09. október** Spomienka na aradských mučeníkov v Slovenskom klube
- 13-15. október** Členovia výšivkárskeho krúžku Rozmarín sa zúčastňujú na podujatí Chalupkovo Brezno a vyhrajú cenu prezidenta SR
- 16. október** Ustanovujúce zasadnutie novej čabianskej slovenskej menšinovej samosprávy
- 18-22. október** Čabiansky klobásový festival – súťaž kyslých zaváranín v organizovaní Čabianskej organizácie Slovákov-Domu slovenskej kultúry
- 19. október** Výstava Vlastivedného múzea v Trebišove v Múzeu Mihálya Munkácsyho (organizátor: Slovenská menšinová samospráva župného mesta Békéskéj Čaby a Riaditeľstvo múzeí župy Békés)
- 20-21. október** Slávnosť pri príležitosti 10. výročia fungovania Domu slovenskej kultúry a 17 ročnej práce Čabianskej organizácie Slovákov (organizátor: ČOS a DSK)
- 30. október** Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy v Békéskéj Čabe

Aj skupina Spolku segedínskych Slovákov sa zúčastnila v hre miešani klobásy

Vzácní hostia zo Slovenska. Delegácia podpredsedu vlády SR Dušana Čaploviča

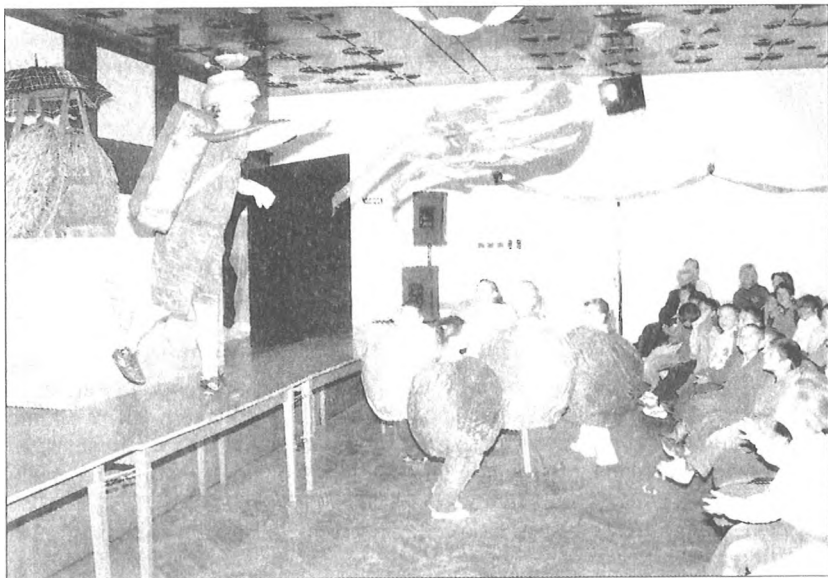
Početné obecnstvo pri odhalení sochy Arpáda Račka Sediace dievča, odhalenej v Dome Slovenskej kultúry

November

- 02-03. november** Konateľka Anna Istvánová sa zúčastní na valnom zhromaždení Svetového združenia Slovákov v zahraničí
- 07. november** Vernisáž 4. Fotoseansy v Dome slovenskej kultúry (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov-Dom slovenskej kultúry, Dom mládeže a Fotoklub Zoltána Berekmériho)
- 8. november** Vernisáž výstavy Svetové kultúrne dedičstvo na Slovensku v Áchimovej sieni (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov-Dom slovenskej kultúry, miestna Slovenská menšinová samospráva a Pamiatkový úrad SR)
- 10. november** Spevokol Orgován sa zúčastní na regionálnom stretnutí amatérskych umeleckých skupín s členmi na dôchodku
- 10-11. november** Čabianska ružička vystúpi v Nových Zámkoch
- 11-12. november** Výšivkársky krúžok Rozmarín sa zúčastní na I. Celoštátnom konkurze darčiekov
- 9-12. november** Na prehliadke sólistov slovenskej ľudovej piesne Cez Nadlak je... Čabiansku organizáciu Slovákov zastupuje Ildika Ocsosvská, dirigentka spevokolu Orgován, Tímea Tejesová, členka súboru Boleráz a Barbara Hegedúsová
- 13. november** Čabianske zvyky na Martina v čabianskom Slovenskom klube
- 14. november** Zasadnutie predsedníctva Čabianskej organizácie Slovákov
- 15. november** Stretnutie klubu Večierky v utorok
- 17-18. november** Na doškoľovaní vedúcich folklórnych súborov a speváckych zborov Čabiansku organizáciu Slovákov zastupuje Žofia Hajnalová a Jozef Kormányos a z Čabasabadi 1 osoba
- 18. november** Na civilnej burze vystúpia citarový súbor Boleráz a spevokol Orgován
- 20. november** Čabianske zvyky na Alžbetu v čabianskom Slovenskom klube
- 25. november** Slovenský deň v Eleku
- 27. november** Čabianske zvyky na Ondreja a Katarínu v čabianskom Slovenskom klube
- Vernisáž výstavy Eszter Diószegi v Dome slovenskej kultúry (organizátor: Dom slovenskej kultúry)
- 28. november** Výstava Svadobné oblečenie Slovákov v Maďarsku na počiatku 20. storočia v Múzeu Mihálya Munkácsyho (organizátor: Slovenské osvetové centrum a Riaditeľstvo múzeí župy Békéš)

30. november

Prednáška Anny Kováčovej Slovenské spoločnosti v
Budapešti v dobe dualizmu v Župnej knižnici (organizátor:
Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Župná knižnica)

Stretnutie sobotňajšej škôlky na bábkovom predstavení

Vernisáž výstavy grafičky, ilustrátorky kníh Eszter Diószegi

December

- 04. december** Čabianske zvyky na Judity a zavíta Dedo mráz do čabianskeho Slovenského klubu
Prezentácia CD platne Ondreja Krupu „Rozprávky z Alberta“ v Dome slovenskej kultúry (organizátor: Spolok segedínskych Slovákov a Čabianska organizácia Slovákov)
- 08. december** Výstava Jaroslava Uhela z Banskej Bystrici v Galérii Jankayho (Org.: Dom slovenskej kultúry a Galéria Jankay)
- 09. december** Boleráz vystúpi na Stretnutí detských a mládežníckych cítarových súborov v Túri
- 10. december** Boleráz vystúpi na IX. Národnostnom večierku v Košiciach
- 11. december** Zvyky na Lucku v čabianskom Slovenskom klube
- 12. december** Deň menšín (Organizátor: Župné mesto Békešská Čaba a menšinové samosprávy)
- 13. december** V rámci série prednášok: Ako čítať básne Juraja Dolnozemskeho? Interpretácia básní v slovenskej škole
- 14. december** Návšteva delegácie Slovenskej akadémie vied v Dome slovenskej kultúry
Literárne popoludnie nadlackého slovenského spisovateľa Pavla Bujtára v Župnej knižnici
- 18. december** Pri slávnosti lásky v čabianskom Slovenskom klube

Prezentácia CD nosiča Ondreja Krupu, Rozprávky z Alberta

Vystúpenie folklórneho súboru z Eleku na národnostnom stretnutí

Vianoce v Slovenskom klube

Obsah

KALENDÁRNA ČASŤ	v nej karikatúry a anekdoty Pavla M. Kubiša	4
------------------------	---	---

Z MINULOSTI DOLNEJ ZEME

<i>Tünde Tusková</i>	Slovo redaktora	28
<i>Ľudovít Haan</i>	Politický a verejný život v Békešskej župe pred rokom 1848-1849	
	Preložil Ján Gomboš	30
<i>Ondrej Krupa</i>	Kronikár gazda zo Sarvaša	32
<i>Ján Jančovic</i>	Valaštan-Dolinský nosil vždy svoje rodisko v srdci	37

SLOVENSKO-MAĎARSKÉ VZÁJOMNOSTI

<i>Miroslav Kmet'</i>	Univerzitná profesorka Eva Langsteinová,	41
<i>Ján Jančovic</i>	Juraj Štefánik z Nitry sa cíti byť aj Čabänom	44
<i>Štefan Markuš</i>	Nacionalizmus náš každodenný	49
<i>Jozef Majchrák, Martin Hanus</i>	Slovenské trápenie	52
<i>József Eötvös</i>	Slovenska na Dolniakoch	
	Preložil Karol Wlahovsky	56

VÝROČIA A JUBILEÁ NA DOLNEJ ZEMI

<i>Anna Istvánová</i>	Začiatky a desať rokov Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe	59
<i>Peter Getting</i>	Geniálny čudák	62
<i>Ondrej Hanko</i>	Ukrutná cholera epidémia v Čabe v roku 1831	65
<i>Tomáš Gális</i>	Krvavá škvrna na komunistickej mape	67

ZO SÚČASNOSTI DOLNEJ ZEME

<i>Anna Istvánová</i>	Deň menšín v Čabe	70
<i>H. Hlôšková – M. Dudok – E. Pančuchová – K. Molnárová – K. Kováčsová</i>	29. interdisciplinárny výskum v Slovákmi obývanej osade Veľký Bánhedeš	72
<i>Jarmila Hodoličová</i>	Život píše romány	80

ZAUJÍMAVOSTI

<i>Pavol M. Kubiš</i>	V Čaplovičovej knižnici v Dolnom Kubíne sa nachádzajú vzácne skvosty – Prvá kuchárska kniha v slovenskej reči	85
-----------------------	---	----

<i>Pavol M. Kubiš</i>	Čo-to z histórie slovenských kalendárov – Od Palkoviča po Belopotockého	89
<i>Ján Jančovic</i>	Stretnutie čabianskeho Čiernika s čabianskym čiernikom z Vlčian	92
<i>Zuzana Antalová</i>	Strieborný vek	95
<i>Liliána Gašpariková</i>	Ako doma	101
<i>Marcela Somogyiová</i>	Štýl – výtvor človeka	102

Z DOLNOZEMSKÉJ LITERATÚRY

<i>Ján Krasko</i>	Rozprávka o pravde, alebo ako hľadal Miško Bakul'a a pravku	104
<i>Štefan Lami</i>	Dve malé viny jednej ženy	105
	Skúp mládenec sa žení	106
<i>Judita Oláhová</i>	Čil sú to kone na dvore?	108
<i>Ján Benčík</i>	Zvuková knižnica	109
<i>Katarína Maruzsová</i>	Myšlienky pri počúvaní básní Juraja Dolnozemskeho	113
<i>Juraj Dolnozemský</i>	Básne	114

V DOLNOZEMSKOM NÁREČÍ

<i>Michal Čičel</i>	Udalostí z mojich d'etnich rokov	116
<i>Alžbeta Tószegiová</i>	<i>Pitvarosa, rodená Hudáková</i> Slovenské mamičky ako si vichovávali d'jovčence na Pitvaroši	118
	Spomienka z minulostí na Pitvaroši	119
<i>Juraj Sóti</i>	Básne	121

KRONIKA UDALOSTÍ	124
-------------------------------	-----

OBSAH	148
--------------------	-----

Kontakty:

Adresa: Dom slovenskej kultúry
Szlovák Kultúra Háza
5600 Békéscsaba, Kossuth tér 10.

Telefónne čísla, fax: + 36 66 321 771, + 36 66 441 750
+ 36 30 74 23 421

E-mail: szlovakhaz@mail.globonet.hu
szlovakhotel@mail.globonet.hu

